

Januar 2021.

ANALIZA ZAJEDNIČKOG EVROPSKOG OKVIRA OSIGURANJA KVALITETA I KOMPARATIVNA ANALIZA PRISTUPA ODABRANIH EVROPSKIH ZEMALJA

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS
&
Centar za obrazovne politike

Sadržaj

Uvod.....	3
1. Monitoring i evaluacija kao oslonci za osiguranje kvaliteta u obrazovanju	5
1.1. Konceptualna razmatranja	5
1.2. Ciklus monitoringa i evaluacije	6
1.3. Predmet monitoringa i evaluacije	7
2. Obrazovni indikatori	10
2.1. Indikatori na nivou obrazovnog sistema	10
2.2. Indikatori srednjeg stručnog obrazovanja u međunarodnom kontekstu.....	13
2.2.1. Cedefop indikatori.....	13
2.2.2. Indikatori u okviru Torino procesa.....	15
2.2.3. Indikatori Međuagencijske grupa za srednje stručno obrazovanje i obuku.....	18
2.2.4. Indikatori u okviru Zaključaka iz Rige	21
3. Istraživanja u sektoru stručnog obrazovanja kao deo monitoringa i evaluacije.....	27
3.1. Istraživački okvir nemačkog Saveznog instituta za srednje stručno obrazovanje.....	27
3.2. Anketa o stručnom obrazovanju iz pozicije učenika (Nemačka).....	29
3.3. Studije troškova i dobiti u dualnom obrazovanju.....	30
3.4. Anketa o tranziciji od škole do posla (ILO)	31
4. Komparativni pregled monitoringa i evaluacije stručnog/dualnog obrazovanja u izabranim zemljama	33
4.1. Austrija	33
4.2. Nemačka.....	39
4.3. Švajcarska	45
4.4. Danska	46
4.5. Nalazi studije Nacionalne tačke EQAVET u Holandiji.....	47
Literatura	49
Prilozi	51
Prilog 1. Preporuka Saveta o stručnom obrazovanju i obuci za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i rezilijentnost.....	52
Prilog 2: EQAVET indikatori	73
Prilog 3: DevInfo obrazovni indikatori, Mart 2019	75

Zahvalnost

Ovaj dokument nastao je kao rezultat rada Nacionalne referentne tačke za osiguranje kvaliteta u srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Srbiji, koja je sastavni deo evropske mreže Nacionalnih referentnih tačaka u Evropi (EQAVET).

Izveštaj je izrađen uz pomoć bespovratnih sredstava dobijenih od EACEA u okviru granta pod okriljem programa ERASMUS+.

Izveštaj podrobno opisuje trenutno stanje u oblasti osiguranja kvaliteta stručnog obrazovanja u odabranim zemljama Evrope i predstavljaće bazični dokument za dalji rad Nacionalne referentne tačke Srbije. Delovi dokumenta će u narednom periodu biti prevedeni na engleski jezik i tako postati dostupni zainteresovanim institucijama i pojedincima u okviru EQAVET mreže.

Uvod

Razvoj sistema srednjeg stručnog obrazovanja koji će na efektivniji i efikasniji način odgovoriti na potrebe tržišta rada, kao i razvoj Nacionalnog modela dualnog i preduzetničkog obrazovanja, u poslednjih nekoliko godina su postavljeni kao prioritetni ciljevi Vlade Republike Srbije. *Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020*, kao i *Nacionalna strategija zapošljavanja za period od 2011. do 2020. godine*, usaglašeno ukazuju na potrebu boljeg povezivanja sveta rada i obrazovanja.

Pored funkcije sticanja kvalifikacija za potrebe tržište rada, stručno obrazovanje ima i funkciju sticanja potrebnih znanja za nastavak školovanja i kontinuirano sticanje obrazovanja.

Navedena Strategija i akcioni plan prepoznaju i potrebu za uspostavljanjem sistema praćenja i vrednovanja stručnog obrazovanja kako bi se osigurao njegov kvalitet i kontinuirano unapređivalo stručno obrazovanje na nivou sistema i obrazovne ustanove.

U *Nacionalnoj strategiji zapošljavanja* takođe se navodi da je potrebno usaglašavanje srednjeg stručnog obrazovanja sa potrebama tržišta rada, usaglašavanje ponude i potražnje, jačanje kvaliteta kroz monitoring i evaluaciju procesa obrazovanja, bolji pristup celoživotnom učenju, naročito osetljivim grupama i sl.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, u okviru projekta **“Evropsko osiguranje kvaliteta u stručnom obrazovanju i usavršavanju – nacionalne referentne tačke” (European Quality Assurance in Vocational Education and Training – National Reference Points)**, koji se sprovodi uz podršku Izvršne agencija za obrazovanje, audiovizuelnu politiku i kulturu EU (EACEA), ustanovilo je Nacionalnu referentnu tačku za kvalitet stručnog obrazovanja, Republike Srbije – NRTS.

Osnivanjem Nacionalne referentne tačke, Srbija je postala deo evropske EQAVET – NRP mreže, koja je u zemljama EU uspostavljena pre 10 godina. Za rad nacionalne referentna tačke u Srbiji zaduženo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i ona funkcioniše u okviru Sektora za srednje obrazovanje i vaspitanje i obrazovanje odraslih u Grupi za stručno obrazovanje i vaspitanje. S obzirom na svoju ulogu u sistemu osiguranja kvaliteta u Srbiji, Agencija za kvalifikacije (AZK) je partner MPNTR u implementaciji aktivnosti i uspostavljanju NRTS.

Nacionalne referentne tačke – NRT predstavljaju način da se institucije koje se, na nacionalnom nivou, bave pitanjima stručnog obrazovanja povežu u cilju razmene informacija, zajedničkog planiranja aktivnosti i sinergijskog dejstva na sveukupni kvalitet stručnog obrazovanja. Imajući u vidu da je razvoj kvaliteta stručnog obrazovanja od izuzetnog značaja za ekonomski i sveukupni društveni razvoj svake zemlje, EQAVET mreža predstavlja izuzetnu mogućnost za aktivnu saradnju, razmenu ideja i dobrih praksi sa partnerskim institucijama i stručnjacima iz čitave Evrope.

Razvoj EQAVET mreže započeo je nakon što je 2009. godine usvojena Preporuka Evropskog parlamenta i Saveta Evrope o uspostavljanju Evropskog referentnog okvira za osiguranje kvaliteta u stručnom obrazovanju i osposobljavanju. Okvir je razvijen od strane država članica EU u saradnji s Evropskom komisijom. Savet Evropske unije je 24. novembra 2020. godine usvojio preporuku o stručnom obrazovanju i obuci za održivu

konkurentnost, socijalnu pravednost i rezilijentnost¹ koja je sastavni deo ovog dokumenta i nalazi se u prilogu 1.

Referentni okvir je u trenutku nastanka bio jedan od ključnih elemenata Kopenhaške deklaracije o evropskoj saradnji u stručnom obrazovanju i osposobljavanju a osmišljen je kako bi se podsticala poboljšanja u sistemu stručnog obrazovanja pružanjem zajedničkih alata za upravljanje kvalitetom.

Referentni okvir opisuje ciklus kvaliteta u stručnom obrazovanju u četiri faze (planiranje, sprovođenje, vrednovanje i provera) i definiše 10 indikatora kvaliteta koji se mogu koristiti kao potpora evaluaciji i poboljšanju kvaliteta sistema stručnog obrazovanja i osposobljavanja (Prilog 2).

Metodologija EQAVET okvira zasnovana je na:

- ciklusu koji se sastoji od četiri faze (planiranje, implementacija, procena i provera),
- kriterijumima kvaliteta i indikatorima za svaku fazu ciklusa,
- zajedničkim pokazateljima za procenu ciljeva, metoda, postupaka i rezultata nastave ili treninga

Usvajanje i primena Referentnog okvira od samog početka je na dobrovoljnoj osnovi i veoma je značajan za modernizaciju obrazovnih institucija, posebno kroz poboljšanje efikasnosti realizacije procesa stručnog obrazovanja i relevantnosti dostignutih ishoda.

EQAVET pripada nizu evropskih inicijativa koje pored kvaliteta u značajnoj meri podstiču i mobilnost, kao što su - Evropski okvir kvalifikacija (EQF), Evropski kreditni sistem u stručnom obrazovanju i osposobljavanju (ECVET) i *Europass*.

Evropski referentni okvira za osiguranje kvaliteta u stručnom obrazovanju i osposobljavanju bio je osnova za osnivanje Nacionalnih referentnih tačaka za kvalitet stručnog obrazovanje i obuke, koji funkcionišu na nivou EU u okviru EQAVET mreže. Nacionalne referentne tačke predstavljaju način da se različite i brojne institucije koje se na nacionalnom nivou bave pitanjima stručnog obrazovanja povežu i zajednički deluju u cilju razvoja kvaliteta stručnog obrazovanja.

Nacionalne referentne tačke funkcionišu u zemljama Evropske unije već više od 10 godina a Srbija je svoju Nacionalnu referentnu tačku (NRTS) uspostavila ove godine uz značajnu stručnu i materijalnu podršku Evropske unije.

Ovaj Izveštaj predstavlja jedan od rezultata rada NRTS u okviru prvog EQAVET NRP projekta u Srbiji, nastao je u okviru projektne aktivnosti 2, koja se odnosi na izradu dva analitička dokumenata koji se bave analizom pristupa sistemu osiguranja kvaliteta u zemljama Evrope i u Srbiji.

Izveštaj „Analiza zajedničkog evropskog okvira osiguranja kvaliteta i komparativna analiza pristupa evropskih zemalja“ je jedan od doprinosa unapređivanju sistema osiguranja kvaliteta u srednjem stručnom obrazovanju u Srbiji, a nastao je u saradnji Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja i Centra za obrazovne politike.

---

1 Izvor: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020H1202%2801%29>

1. Monitoring i evaluacija kao oslonci za osiguranje kvaliteta u obrazovanju

1.1. Konceptualna razmatranja

Evaluacija (vrednovanje) u užem smislu označava procenjivanje ispunjenosti određenih kriterijuma i donošenje odgovarajućeg vrednosnog suda, najčešće o tome da li je nešto dobro (kvalitetno) i/ili značajno, pa tako, u smislu osiguranja kvaliteta u obrazovnom sistemu, uključuje različite vrste prikupljanja podataka i evaluaciona istraživanja, koje čitav proces objektivizuju i formalizuju (Stanković & Vujačić, 2011). Evaluacija, dakle, uključuje sistematično prikupljanje podataka i donošenje vrednosnog suda na osnovu tih informacija koji se, potom, koristi za donošenje odluka bilo da je u pitanju svakodnevno upravljanje tim sistemom ili je u pitanju njegovo revidiranje i/ili menjanje.

Ukratko, evaluacija se može definisati kao *empirijski zasnovana provera kvaliteta* (Scheerens, Glas & Thomas, 2003) gde se kvalitet kao opšti termin u evaluacionoj praksi može odnositi na to da li su obrazovni ciljevi dobro odabrani (relevantnost), da li su ti ciljevi postignuti (efektivnost), da li su obrazovni resursi pravedno distribuirani (pravednost) ili da li su ti resursi ekonomično upotrebljeni (efikasnost). Ovo i predstavljaju neke od najčešćih dimenzija koje se ciljaju u evaluacijama.

Monitoring (praćenje) takođe ima evaluativnu svrhu, s tim što se naglasak stavlja na redovan proces prikupljanja podataka i oslanjanje na administrativne podatke, te je u ovom procesu veći naglasak na deskripciji nego na vrednovanju (Scheerens, Glas & Thomas, 2003). Monitoring je, dakle, proces kojim se određuju i prate indikatori i drugi „znakovi na putu“ da bi se videlo da li se stvari (intervencija, strategija, program, redovno funkcionisanje sistema) odvijaju prema planu. Evaluacija može da se oslanja i na druge oblike prikupljanja podataka, ali je dobro osmišljen i metodološki korektan monitoring koristan i ekonomičan izvor podataka za tu svrhu.

U sferi obrazovanja evaluacija može da bude usmerena na sistem obrazovanja, ali i njegove različite elemente - posebne obrazovne programe i inicijative, škole, nastavu, nastavnike, učenike itd. U zavisnosti od polja primene, mogu se uočiti i promene u korišćenju terminologiji. Naime, monitoring se češće povezuje sa obrazovnim sistemom (makro nivoom), dok se evaluacija češće vezuje uz programe (evaluacija programa) (Scheerens, Glas & Thomas, 2003) - a to stoga što u savremenom kontekstu evaluacije i jesu primarno usmerene na programe i intervencije (Wehipeihana & Davidson, 2010).

Ima, ipak, smisla govoriti i o strateškoj evaluaciji javnih politika (Davidson & Martineau, 2007). Ona označava utvrđivanje vrednosti jedne ili više intervencija sa posebnom pažnjom na to kakav se doprinos daje u odnosu na strateške ciljeve. Nalazi ovakvih evaluacija su dizajnirani i vremenski tempirani tako da budu korisni ne samo onima koji realizuju određenu intervenciju, već i onima koji su odgovorni za uspeh celokupne strategije (čiji je intervencija deo).

Svrha evaluacije sistema se ogleda dvostruko. Prvo, obrazovni sistemi i ustanove koje ga čine se drže odgovornim za svoje funkcionisanje i svoje rezultate pred svim zainteresovanim stranama. Drugo, evaluacija je i mehanizam za unapređivanje obrazovanja, kako na nivou sistema, tako i na nivou obrazovnih ustanova.

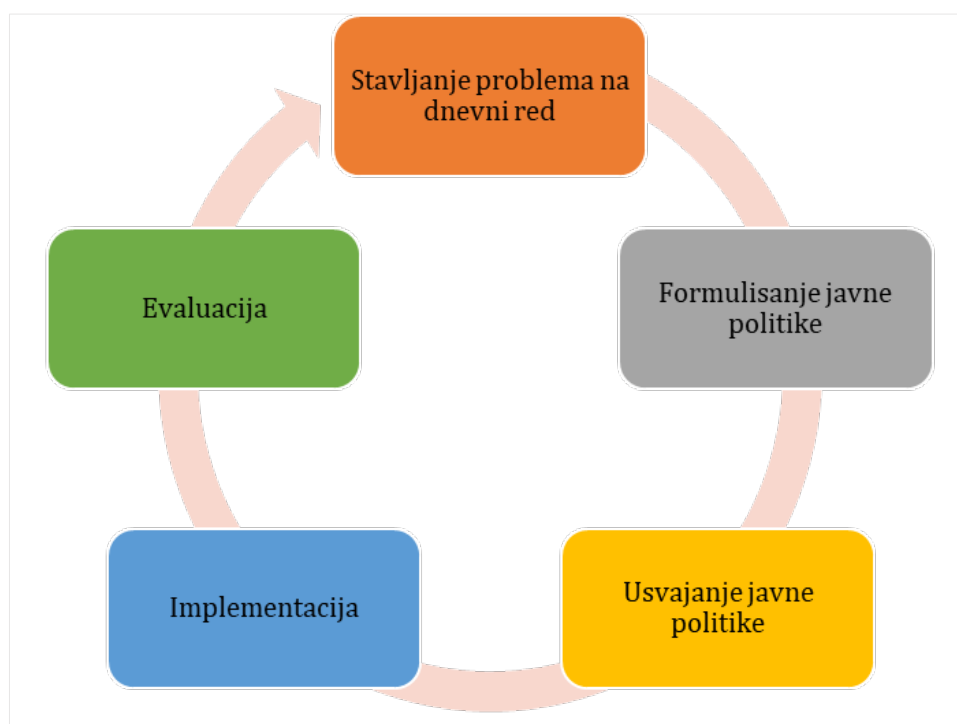
1.2. Ciklus monitoringa i evaluacije

Monitoring i evaluaciju u obrazovanju, na nivou sistema, vredi posmatrati kao važan segment javnih politika. Njihovo razmatranje najčešće uzima u obzir etapni ciklus javnih politika. Ukratko, kroz ovaj procesni model se javne politike raščlanjuju na tri glavna stadijuma – stvaranje javne politike, njenu implementaciju i evaluaciju.

Na osnovu rezultata evaluacije odlučuje se o datoj politici (da li se nastavlja, modifikuje ili napušta) i time započinje novi ciklus stvaranja (nove ili modifikovane) javne politike, implementacije i evaluacije (Teodorović i Stanković, 2011). Ovaj osnovni tročlani model se prikazuje manje ili više detaljno u zavisnosti koliko se dalje razrađuju ovi njegovi osnovni elementi. Tako, Knill i Tosun ekspliciraju 5 etapa ovog ciklusa:

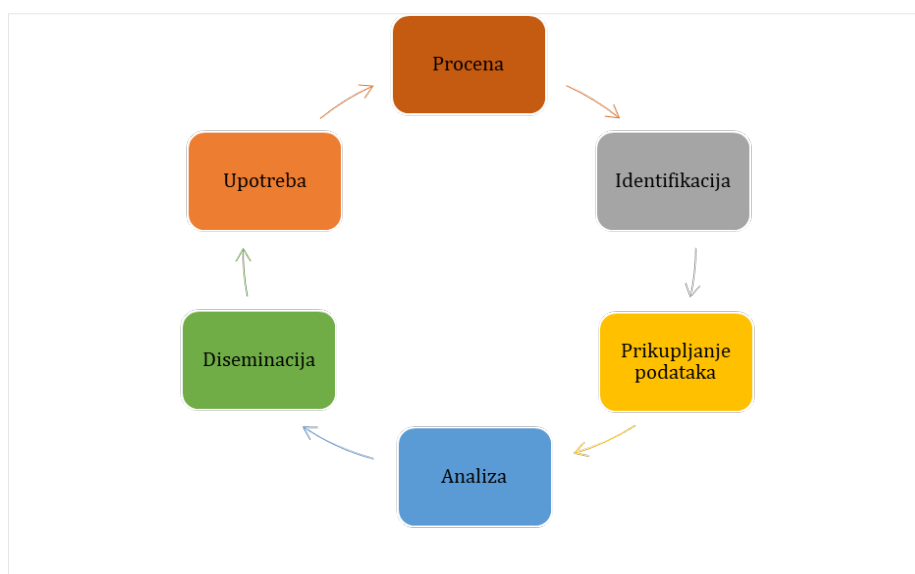
- 1) stavljanje problema na dnevni red,
- 2) formulisanje javne politike,
- 3) usvajanje politike,
- 4) implementacija i
- 5) evaluacija.

Slika 1. Ciklus javnih politika (prema Knill & Tosun, 2008)

Kao i same javne politike, tako se i evaluacija može razmatrati kroz procesni model. Ovakav pristup je informativan utoliko što opisuje glavne etape iz kojih se sastoji svaki dobro osmišljeni evaluativni poduhvat. Jedan takav model – ciklus praćenja i evaluacije – opisali su Vilets i Kroford (Willetts, & Crawford, 2007) – slika 2.

Slika 2. Ciklus praćenja i evaluacije

Čitav proces započinje putem identifikovanja i izbora podataka koji su ključni za praćenje i vrednovanje. Ovo se postiže kroz proces definisanja indikatora.

Potom sledi prikupljanje podataka kroz formalne i neformalne izvore podataka. Oni se u narednom koraku analiziraju, kako bi se utvrdili trendovi i doneli zaključci.

Naredna etapa podrazumeva diseminaciju rezultata evaluacije interesnim grupama (informacije treba da su relevantne, dostupne i pravovremene). Interesne grupe koriste nalaze praćenja i vrednovanja na različite načine čime se ispunjava svrha evaluacije.

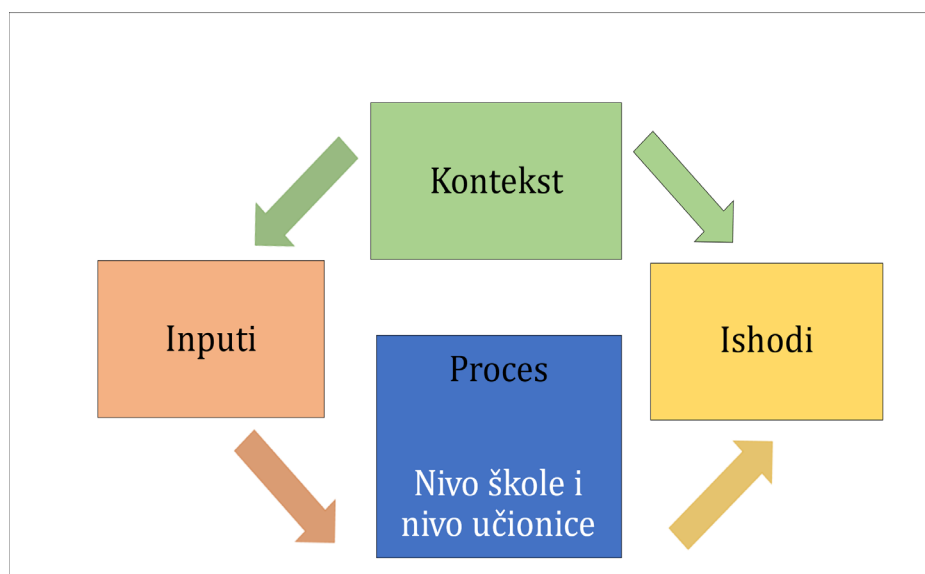
Na kraju, bilo bi dobro da se ciklus praćenja i evaluiranja završi procenama i razmatranjima o tome da li su prikupljeni i analizirani podaci poslužili svrsi, najpre da li je iz njih moglo da se sazna dovoljno novih i relevantnih stvari.

1.3. Predmet monitoringa i evaluacije

Bilo da je reč o sistemu ili konkretnom programu u obrazovanju, korisno je imati celoviti uvid u to šta sve može da bude predmet praćenja i vrednovanja. Na Slici 3 prikazan je osnovni sistemski model koji grupiše predmet praćenja i evaluacije u inpute (ulazne veličine), procese, ishode i kontekst – predmet evaluacije može biti model u celini, ali i ovi njegovi elementi zasebno.

Model je dinamičan jer posmatra obrazovanje kao funkcionalni proces – obrazovni inputi se transformišu u obrazovne ishode. Tipični inputi su materijalni i finansijski resursi; u segmentu procesa nalazimo organizacione i nastavne strukture i procese; ishodi mogu biti npr. rezultati na testovima postignuća, a kontekst čine, npr. standardi postignuća koje propisuju prosvetne vlasti (Scheerens, Glas & Thomas, 2003).

Slika 3. Osnovni sistemski model

1.4. Izvori podataka

Širok raspon onoga što može biti predmet monitoringa i evaluacije, istovremeno znači i da izvori podataka jesu ili bi barem trebalo da budu brojni i raznovrsni. Najpre, glavni izvori su najčešće centralne, javne statističke organizacije u zemlji, a zatim i poseban informacioni sistem koji se vodi u sektoru prosvete (za koji su zadužene centralne prosvetne vlasti). Pored toga, od značaja su i podaci koje prikupljaju i/ili obrađuju i stručne ustanove (npr. u Srbiji bi to bili ZVKOV, ZUOV, Agencija za kvalifikacije). Na primer, rezultati završnog ispita ili rezultati spoljašnjeg vrednovanje obrazovnih ustanova predstavljaju vredan izvor podataka.

Značajno mesto zauzimaju i istraživanja koja mogu da sprovode naučno-istraživačke institucije, ali i državne organizacije, poput već pomenutih. Istraživanja su, štaviše, često najvažniji mehanizam za prikupljanje podataka o velikom broju indikatora u oblasti stručnog obrazovanja i obuke (IAWG-TVET, 2014). Njihova prednost se sastoji u tome da omogućuju prikupljanje i kvantitativnih i kvalitativnih podataka. Zvanična statistika, naime, može da pruži obilje kvantitativnih pokazatelja, ali kvalitativne pokazatelje često mogu da pruže samo istraživanja.

Mnoge države sprovode redovna standardizovana istraživanja koja mogu da pruže neke korisne podatke sa stanovišta stručnog obrazovanja i obuke. To su Anketa o radnoj snazi², Anketa o potrošnji domaćinstva³ i istraživanja organizacija (eng. *Establishment surveys*)⁴.

Širom sveta postoje brojni primeri drugih istraživanja koja su specifično namenjena potrebama sektora stručnog obrazovanja i obuke i tu se posebno ističu ona koja se usmeravaju na dva ključna elementa: zadovoljstvo poslodavaca i zaposlenih sa onim što

² <http://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/trziste-rada/anketa-o-radnoj-snazi>

³ <http://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/potrosnja-prihodi-i-uslovi-zivota/potrosnja-domacinstva>

⁴ Ova istraživanja su usmerena na ispitivanje ponašanja, strukture i rezultata organizacija (preduzeća i ustanova).

im pruža/je pružilo stručno obrazovanje i obuka i potrebe tržišta rada u pogledu veština i kompetencija koje treba da obezbedi stručno obrazovanje i obuka (IAWG-TVET, 2014).

Pored nacionalnih izvora podataka, u upotrebi su i međunarodni izvori podataka, pa se kao najčešći pominju: Portal otvorenih podataka EU (*Eurostat*), Međunarodna organizacija rada (*International Labour Organisation - ILO*), Organizacija za ekonomsku saradnu i razvoj (*Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD*), Institut za statistiku Organizacije za obrazovanje, nauku i kulturu Ujedinjenih nacija (*UNESCO Institute for Statistics - UIS*), Svetska Banka (*World Bank - WB*), Evropska fondacija za obuku (*European Training Foundation - ETF*). Međutim, podaci koji se prikazuju u međunarodnim bazama se najčešće zasnivaju na podacima koje dostavljaju nacionalne institucije, organizacije i tela, pa tako i kvalitet međunarodnih podataka u velikoj meri zavisi od kvaliteta nacionalnih podataka (IAWG-TVET, 2014).

2. Obrazovni indikatori

Indikator se može definisati kao „signal“ koji otkriva napredak (ili njegov izostanak) prema postavljenim ciljevima; sredstvo za merenje onoga što se dešava u odnosu na ono što je bilo planirano u pogledu kvantiteta, kvaliteta i vremenskih okvira. Indikator je kvantitativna ili kvalitativna varijabla koja pruža jednostavnu i pouzdanu osnovu za procenjivanje postignuća, promene ili izvedbe (UNDP, 2002, str. 101).

U modernim društvima nema dilema oko toga da su indikatori neophodni za praćenje i ocenjivanje stanja u obrazovanju i vaspitanju, kao i za formulisanje novih obrazovnih politika. Za takav stav postoji puno argumenata, i oni se mogu sažeti u tezu da „bez indikatora i pouzdanih podataka svaka ocena o stanju u obrazovanju i vaspitanju bila bi samo utisak ili uverenje koji, zbog svoje subjektivnosti, ne bi mogli da omoguće racionalnu debatu i odlučivanje“ (Nacionalni prosvetni savet, 2011, str. 11).

U prvom delu ovog poglavlja pažnja će biti posvećena indikatorima koji se koriste na nivou čitavog obrazovnog sistema, a u drugom delu na indikatore koji se u međunarodnim okvirima koriste u oblasti stručnog obrazovanja (uključujući dualno obrazovanje).

2.1. Indikatori na nivou obrazovnog sistema

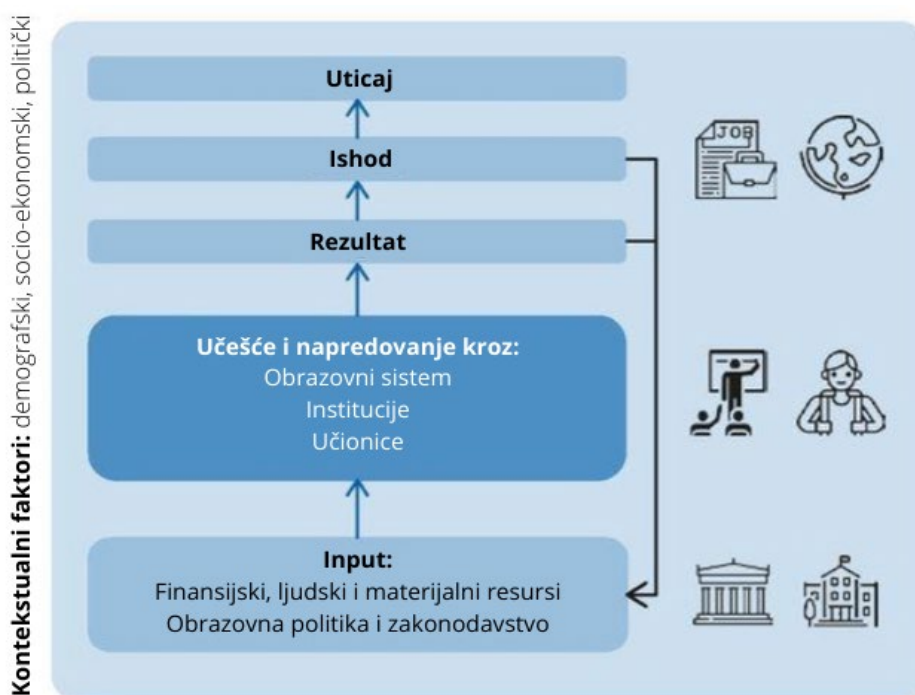
Profili i sadržaji skupova indikatora koji su predmet praćenja u obrazovanju su nepregledni imajući na umu brojnost i raznolikost obrazovnih sistema, nivoa agregacija, tematika i svrha sa kojim se praćenje sprovodi. U tom smislu praktično je okrenuti se međunarodnim organizacijama koje se dugi niz godina na veoma profesionalan način bave ovom tematikom – u oblasti obrazovanja najpoznatiji su skupovi indikatori koje koriste UNESCO i OECD, a za zemlje Evropske unije značajni su i indikatori i referentne vrednosti koji se formulišu u cilju praćenja napretka aktuelnih strateških okvira.

Na ovom mestu ćemo samo kao ilustraciju polja indikatora koji se uzimaju za praćenje i evaluaciju obrazovnih sistema predstaviti indikatore koje je definisao OECD kroz program INES (*The Indicators of Education System*). Ovi indikatori se objavljuju na godišnjem nivou u publikaciji *Education at a Glance: OECD Indicators* čije je prvo izdanje objavljeno 1992. godine.

Education at a Glance za 2018. godinu grupiše indikatore u tri kategorije (OECD, 2018) prema operativnom okviru koji je prikazan na Slici 4:

- 1) Indikatori ishoda, učinka i uticaja obrazovnih sistema
- 2) Indikatori učešća i napretka u obrazovanju
- 3) Indikatori inputa u obrazovni sistem i okruženje za učenje

Slika 4. Operativni okvir za indikatore u Education at a Glance - 2018

Pored ovih grupa indikatora izveštava se i o kontekstualnim faktorima koji se uzimaju u obzir prilikom tumačenja osnovnog seta indikatora – poput demografskih, socio-ekonomskih i političkih faktora na nacionalnom nivou, kao i karakteristikama učenika, poput pola, uzrasta, socio-ekonomskog statusa i kulturnog porekla. Imaju se u vidu i finansijski, ljudski i infrastrukturni kapaciteti kao i obrazovna politika i zakonodavstvo. Detaljnije informacije o indikatorima su prikazane u tabeli 1.

Tabela 1. Indikatori predstavljeni u Education at a Glance 2018.

Učinak obrazovnih ustanova i uticaj učenja	Dostupnost obrazovanja, učešće i napredak	Finansijski resursi investirani u obrazovanje	Nastavnici, okruženje za učenje i organizacija škola
A1. Nivo obrazovanja odraslih	B1. Učesnici u obrazovanju	C1. Potrošnja po učeniku u obrazovnim ustanovama	D1. Količina vremena koju učenici provedu u nastavi
A2. Tranzicija iz obrazovanja u svet rada	B2. Karakteristike sistema ranog obrazovanja	C2. Postotak nacionalnog bogatstva (BDP) utrošenog na obrazovne ustanove	D2. Broj učenika po nastavniku i veličina odeljenja
A3. Uticaj nivoa obrazovanja na učešće na tržištu rad	B3. Završavanje srednje škole	C3. Javne i privatne investicije u obrazovne ustanove	D3. Zarade nastavnika i direktora škola
A4. Povezanost zarada i nivoa obrazovanja	B4. Ulazak u visoko obrazovanje	C4. Ukupna javna potrošnja na obrazovanje	D4. Količina vremena koju nastavnici provedu držeći nastavu

A5. Podsticaji za investiranje u obrazovanje	B5. Završavanje visokog obrazovanja	C5. Troškovi studenata i subvencije iz javnog sektora	D5. Osnovne karakteristike nastavnika
A6. Društveni ishodi obrazovanja	B6. Profil međunarodno mobilnih studenata	C6. Resursi i usluge u obrazovanju na koje se troše sredstva	D6. Donosioci odluka u obrazovanju
A7. Jednakost učešća odraslih u obrazovanju i učenju	B7. Jednakost pri upisu i završavanju visokog obrazovanja	C7. Faktori koji utiču na troškove plata nastavnika	

U Republici Srbiji dve glavne ustanove koje skupljaju podatke i obračunavaju in na osnovu obrazovnih indikatora su Republički zavod za statistiku (RSZ) i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (MPNTR). Prikaz i analiza indikatora za koje prikupljaju podatke ove institucije prevazilazi okvire ovog dokumenta, ali se može istaći da se periodične publikacije objavljuju u vidu saopštenja, statističkog kalendara, statističkog godišnjaka i publikacija u kojima se prikazuju podaci na nivou opština i statističkih regiona.

Zarad ilustracije predstavimo indikatore RZS koje prikazuje u okviru DevInfo baze⁵, koja u Srbiji postoji od 2003. godine (podaci zaključno sa nivoom srednjeg obrazovanja). Reč je o aplikaciji za organizovano i efikasno čuvanje socio-ekonomskih indikatora na jednom mestu, lako i brzo dobijanje podataka iz baze i njihovo grafičko predstavljanje. DevInfo je razvijen i podržan od strane Ujedinjenih nacija i koristi se u preko 100 država, a konkretni indikatori se nalaze u Prilogu 3 ovog dokumenta.

Takođe, nacionalni prosvetni savet Republike Srbije je 2011. godine objavio publikaciju u kojoj se nalazi predlog indikatora za praćenje stanja u obrazovanju i vaspitanju u Republici Srbiji (Nacionalni prosvetni savet, 2011). Ovaj predlog nije doživeo implementaciju, s obzirom na to da još nije usvojena strategija statistike u obrazovanju, niti je finalizovan Jedinstveni informacioni sistem u prosveti, ali i dalje predstavlja relevantan i koristan izvor predloga i ideja za dalji razvoj u ovoj oblasti.

U predlogu se nalazi 86 indikatora raspoređenih u pet širih kategorija:

- 1) Društveno-ekonomski kontekst (4 indikatora)
- 2) Obuhvat, napredovanje i završavanje (42 indikatora)
- 3) Kvalitet obrazovnih postignuća (12 indikatora)
- 4) Obrazovni proces (16 indikatora)
- 5) Obrazovni resursi (12 indikatora)

Za svaki indikator je navedena definicija, zašto je važno da se indikator prati i koji su mogući izvori podataka za dati indikator (Republički zavod za statistiku, Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Ministarstvo finansija...) Pored toga, za svaki indikator je navedeno za koje podgrupe bi trebalo imati posebne izveštaje u pogledu datog indikatora (nivo obrazovanja, pol, socio-ekonomski status, urbano-ruralno, opštine i okruzi itd.).

⁵ <http://devinfo.stat.gov.rs/Opstine/libraries.aspx/home.aspx>

2.2. Indikatori srednjeg stručnog obrazovanja u međunarodnom kontekstu

U ovom delu teksta pažnja će biti posvećena tome koji se indikatori koriste prilikom opisa stanja u nacionalnim sistemima srednjeg stručnog obrazovanja u međunarodnom kontekstu.

Najpre će biti reči o indikatorima koje koristi Cedefop, zatim o skupu indikatora koji se koriste u okviru Torino procesa i Zaključaka iz Rige, a na kraju će biti predstavljen i skup indikatora koji predlaže Među-agencijska grupa za srednje stručno obrazovanje i obuku (IEG-TVET). Reč je o listama indikatora stručnog obrazovanja, koje osim što su veoma često korišćene u evropskim i globalnim okvirima (Cedefop i IEG-TVET), već su i relevantne zbog toga što je Srbija već uključena u redovno izveštavanje po njima (Torino proces i Zaključci iz Rige).

Treba podsetiti da je uvodnom delu dat opis EQUAVET mreže koja promoviše evropsku saradnju u razvijanju i osiguranju kvaliteta u stručnom obrazovanju.

2.2.1. Cedefop indikatori

Jedan od šire rasprostranjenih skupova indikatora koji se u evropskom kontekstu koriste za izveštavanje o stanju i trendovima u oblasti srednjeg stručnog obrazovanja je onaj koji je razvila i koristi Evropska agencija za razvoj stručne obuke (*Cedefop*⁶). Ova agencija je izabrala set od 36 indikatora kako bi se kvantifikovali ključni aspekti srednjeg stručnog obrazovanja i celoživotnog učenja. Indikatori su izabrani na osnovu njihove relevantnosti i važnosti u pogledu postizanja ciljeva iz strategije Evropa 2020. Indikatori se koriste za brojne komparativne i tematske analize i uključuje i publikacije u kojima se daje pregled stanja u svim državama članicama Evropske Unije, Islandu, Norveškoj, Severnoj Makedoniji, Švajcarskoj i Turskoj (npr. Cedefop, 2017).

Skup od 36 indikatora grupisan je u tri kategorije: 1) dostupnost, atraktivnost i fleksibilnost, 2) razvoj veština i relevantnost za tržište rada i 3) ukupna tranzicija i trendovi na tržištu rada. Detaljniji pregled indikatora dat je u tabeli 2.

Tabela 2. Cedefop indikatori

Oblast	Br.	Indikator
Dostupnost, atraktivnost i fleksibilnost	1.	Participacija učenika u inicijalnom stručnom obrazovanju
	2.	Participacija učenika u inicijalnom stručnom obrazovanju koje podrazumeva kroz učenje za rad
	3.	Direktna prohodnost učenika iz inicijalnog stručnog obrazovanja na više nivoa obrazovanja
	4.	Participacija zaposlenih lica u kursivima kontinuiranog stručnog usavršavanja

⁶ Cedefop je decentralizovana agencija EU koja pruža podršku Evropskoj komisiji, državama članicama EU i socijalnim partnerima u razvoju politika srednjeg stručnog obrazovanja i njihove implementacije.

	5.	Participacija zaposlenih lica u obukama na radnom mestu	
	6.	Participacija odraslih u obrazovanju i obuci	
	7.	Kompanije koje pružaju obuke zaposlenima	
	8.	Uključenost učenica u inicijalno stručno obrazovanje	
	9.	Participacija zaposlenih lica iz malih preduzeća u kursevima kontinuiranog stručnog usavršavanja	
	10.	Participacija svršenih učenika iz sistema stručnog obrazovanja u nastavak obrazovanja i obuka	
	11.	Participacija starijih odraslih u obrazovanju i obuci	
	12.	Participacija niskoobrazovanih odraslih u obrazovanju i obuci	
	13.	Participacija nezaposlenih odraslih u obrazovanju i obuci	
	14.	Odrasli koji su želeli da učestvuju u celoživotnom učenju ali nisu	
	15.	Neformalne obuke vezane za posao	
	Razvoj veština i relevantnost za tržište rada	16.	Izdvajanja za inicijalno stručno obrazovanje (% BDP)
		17.	Izdvajanja za inicijalno stručno obrazovanje po učeniku
		18.	Izdvajanje kompanija za kurseve kontinuiranog stručnog usavršavanja
		19.	Prosečan broj stranih jezika koji se uče u inicijalnom stručnom obrazovanju
20.		Svršeni učenici višeg srednjeg stručnog obrazovanja iz oblasti nauke, tehnologije, tehnike i matematike	
21.		Mladi sa kvalifikacijama stručnog obrazovanja na tercijarnom nivou obrazovanja	
22.		Inovativna preduzeća koja imaju praksu pružanja obuka podrške	
23.		Stopa zaposlenosti učenika između 20 i 34 godine koji su završili inicijalno stručno obrazovanje	
24.		Razlika u zapošljavanju svršenih učenika stručnih škola u odnosu na one koji su završili programe opšteg obrazovanje	
25.		Razlika u zapošljavanju svršenih učenika stručnih škola u odnosu na nisko obrazovane	
26.		Zaposleni kojima je pružena podrška da poboljšaju rad kroz obuku	
27.		Zaposleni koji imaju veštine koje odgovaraju njihovim zaduženjima	
Ukupna tranzicija i trendovi na tržištu rada	28.	Osobe koje su rano napustili obrazovanja i obuku	
	29.	Osobe između 30 i 34 godine koji imaju tercijarno obrazovanje	
	30.	Stopa osoba između 18 i 24 godine koji nisu zaposleni, a nisu ni u obrazovanju i obuci	
	31.	Stopa nezaposlenosti osoba uzrasta između 20 i 34 godine	
	32.	Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završili školovanje	
	33.	Odrasli sa niskim nivoom obrazovanja	
	34.	Stopa zaposlenosti osoba između 20 i 64 godine	

	35.	Stopa zaposlenosti osoba između 20 i 64 godine sa niskim nivoom obrazovanja
	36.	Zaposlenost osoba sa srednjim ili visokim kvalifikacijama – projekcije za 2025. godine

2.2.2. Indikatori u okviru Torino procesa

Izveštaj koji na svake dve godine pišu partnerske zemlje Evropske fondacije za obuku (ETF), u okviru Torino procesa, ima za cilj pregled stanja stručnog obrazovanja u datoj zemlji koje se posmatra u odnosu na širi društveno-ekonomski kontekst, čime se osigurava da se na osnovu analiza i konkretnih dokaza ukaže na ključne izazove vezane za politiku i praksu u oblasti stručnog obrazovanja i obuke koji sprečavaju razvoj i korišćenje ljudskog kapitala – znanja, veština, talenata i sposobnosti pojedinaca – za ostvarivanje ekonomske, društvene i lične dobrobiti. Dodatna vrednost izveštaja u okviru Torino procesa je u tome što se putem strukturisanog dijaloga sa akterima koji predstavljaju različite institucije, organizacije i tela u oblastima koje su direktno ili indirektno uključene u stručno obrazovanje i obuku prikupljaju informacije iz različitih izvora i neguje politički dijalog.

Torino proces je usmeren na razvoj strateških politika, razvoj kulture monitoringa i evaluacije, identifikaciju oblasti u kojima je potrebna spoljna podrška, ali i učenje na primerima drugih, imajući u vidu da se realizuje u velikom broju zemalja Evrope, Afrike i Azije.

Izveštaji koji nastaju u okviru Torino procesa imaju sledeću strukturu:

- **Uvod** – gde se predstavlja opšti socio-ekonomski kontekst zemlje, njeni strateški pravci u oblasti razvoja ljudskog kapitala, predstavljaju se međunarodne obaveze zemlje, prioriteta za razvoj i aspiracija zemlje u budućnosti. Primera radi, u zemljama Zapadnog Balkana ovaj deo obuhvata kratak pregled prioriteta vezanih za perspektivu pristupanja EU, odabrane ciljeve saradnje sa EU i regionalne saradnje, prioritete koji se odnose na konkurentnost ili inovacije, digitalizaciju zemlje itd. Ovaj deo, takođe, pruža osnovne informacije o sistemu inicijalnog i kontinuiranog stručnog obrazovanja, najvažnije statističke podatke koji se odnose na stručno obrazovanje (npr. broj škola, obrazovnih profila, upisanih učenika itd.), kratak pregled institucionalnih i upravljačkih aranžmana, obrazloženje zakonskog i strateškog okvira, međunarodnu i donatorsku podršku kroz različite projekte, programe i inicijative.
- **Ekonomski pokazatelji i pregled tržišta rada** – je deo u kome se detaljno predstavlja situacija na tržištu rada, specifični izazovi i mogućnosti poput nedostatka određenih veština, tokovi migracija, digitalna transformacija zemlje, uloga stručnog obrazovanja u okviru aktivnih mera podrške zapošljavanju, identifikacija potrebnih veština, razvoj preduzetništva, podrška migrantima i izbeglicama kroz stručno obrazovanje i obuku.
- **Društveno okruženje i individualne potrebe za stručnim obrazovanjem** se tiču pitanja politika i strateških pravaca u oblasti razvoja i korišćenja ljudskog kapitala, s posebnim naglaskom na politike u oblasti stručnog obrazovanja (npr. učešće u stručnom obrazovanju i obuci, mogućnosti koje stručno obrazovanje i obuka pružaju pripadnicima marginalizovanih grupa, politike u oblasti stručnog obrazovanja i obuke koje za cilj imaju povećanje pritupa stručnom obrazovanju i obuci, mogućnosti za

prepoznavanje neformalno učenja, podršku učenicima u stručnom obrazovanju, mere koje za cilj imaju povećanje jednakosti u obrazovanju, opis mera podrške zapošljavanju svršenih učenika stručnih škola i statistika koja se tiče njihovog zapošljavanja, karijerno vođenje i savetovanje itd.

- Deo koji se odnosi **na unutrašnju efikasnost i funkcionisanje sistema stručnog obrazovanja i obuke** obuhvata pitanja politika i praksi u oblasti nastave i učenja, nastavnih metoda uključujući i učenje kroz rad, strukturu zaposlenih u stručnom obrazovanju i obuci, politike ulaska u nastavničku profesiju, obrazovni i radni status zaposlenih u stručnom obrazovanju i obuci, osiguranje kvaliteta rada zaposlenih u stručnom obrazovanju i obuci, integracija EU ključnih kompetencija u stručnom obrazovanju, modernizacija programa učenja i nastave itd.
- **Upravljanje i finansiranje stručnog obrazovanja i obuke** – podrazumeva opis dužnosti i odgovornosti različitih nivoa vlasti u upravljanju i finansiranju stručnog obrazovanja i obuke, uključivanje aktera van državne sfere, planiranje izdataka, finansijska sredstva namenjena stručnom obrazovanju i obuci i načini njihovog trošenja, itd.

Konkretni indikatori koji služe kao oslonac za izveštavanje u okviru Torino procesa su predstavljeni u tabeli 3.

Tabela 3. Predloženi indikatori u okviru Torino procesa

Br.	Indikator	Tematska oblast
1.	Bruto domaći proizvod (stopa rasta, <i>per capita</i> , po zaposlenom)	Socio-ekonomski kontekst
2.	Bruto dodatna vrednost prema glavnim područjima rada (Poljoprivreda, Industrija, Usluge)	Socio-ekonomski kontekst
3.	Zaposlenost prema širim područjima rada (Poljoprivreda, Industrija, Usluge)	Stanje na tržištu rada
4.	Aktivna populacija prema obrazovnom nivou i polu	Socio-ekonomski kontekst
5.	Stopa aktivnosti prema polu	Stanje na tržištu rada
6.	Stopa zaposlenosti prema polu	Stanje na tržištu rada
7.	Stopa nezaposlenosti prema polu	Stanje na tržištu rada
8.	Ukupan broj stanovnika	Socio-ekonomski kontekst
9.	Stopa rasta populacije	Socio-ekonomski kontekst
10.	Razmera zavisnosti (ukupna/mladi/stari)	Socio-ekonomski kontekst
11.	Relativni udeo populacije mladih	Socio-ekonomski kontekst
12.	Broj međunarodnih migranata srednjih godina prema uzrasnim grupama i polu	Kretanje migranata i izbeglica
13.	Broj izbeglica prema zemlji/teritoriji azila/boravka	Kretanje migranata i izbeglica
14.	Broj stručnih škola	Osnovna statistika srednjeg stručnog obrazovanja
15.	Upis u srednje stručno obrazovanje prema obrazovnom profile i polu	Osnovna statistika srednjeg stručnog obrazovanja
16.	Učenici u srednjim stručnim školama prema obrazovnom profile i prema polu	Učešće

	(broj i udeo u ukupnom srednjem obrazovanju)	
17.	Učenici u programima stručnog obrazovanja koji kombinuju učenje u školi i učenje kroz rad prema obrazovnom profilu i polu	Učešće
18.	Stopa neaktivnosti prema polu i uzrasnoj grupi (15–24/25–49/50–64)	Stanje na tržištu rada
19.	Neformalna zaposlenost prema polu	Stanje na tržištu rada
20.	Incidencija samozaposlenosti prema polu	Stanje na tržištu rada
21.	Stopa osoba između 18 i 24 godine koji nisu zaposleni, a nisu ni u obrazovanju i obuci	Stanje na tržištu rada
22.	Stopa zaposlenosti prema polu i stečenom obrazovanju	Stanje na tržištu rada
23.	Stopa zaposlenosti mladih prema polu	Stanje na tržištu rada
24.	Stopa nezaposlenosti prema stečenom obrazovanju i polu	Stanje na tržištu rada
25.	Nezaposlenost mladih (stopa i razmera) prema polu	Stanje na tržištu rada
26.	Incidencija zaposlenih iz osetljivih grupa prema polu	Stanje na tržištu rada
27.	Dugoročna nezaposlenost (stopa i razmera) prema polu	Stanje na tržištu rada
28.	Tokovi novca od dijaspore	Specifični izazovi i prilike: migracije
29.	Broj registrovanih osoba koje traže zaposlenje/registrovanih ili nezaposlenih prema polu	Uloga srednjeg stručnog obrazovanja kao podrška aktivnim politikama tržišta rada
30.	Primaoci usluga službi tržišta rada prema polu	Uloga srednjeg stručnog obrazovanja kao podrška aktivnim politikama tržišta rada
31.	Učesnici u merama tržišta rada prema polu	Uloga srednjeg stručnog obrazovanja kao podrška aktivnim politikama tržišta rada
32.	Troškovi za politike tržišta rada	Uloga srednjeg stručnog obrazovanja kao podrška aktivnim politikama tržišta rada
33.	Prelazak iz statusa nezaposlenosti u status zaposlenosti prema polu	Uloga srednjeg stručnog obrazovanja kao podrška aktivnim politikama tržišta rada
34.	Broj radnih mesta	Uloga srednjeg stručnog obrazovanja kao podrška aktivnim politikama tržišta rada
35.	Prekvalifikovanost prema polu i zanimanju (empirijski metod)	Specifični izazovi i prilike: neadekvatnost veština
36.	Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završili školovanje prema polu i programu obrazovanja	Zapošljivost svršenih učenika sa diplomom stručnog obrazovanja
37.	Učešće odraslih u obukama/celoživotnom učenju prema polu	Kontekst celoživotnog učenja
38.	Upis u stručno obrazovanje prema ruralnim/urbanim područjima; broj dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i dece iz osetljivih grupa upisanih u stručno obrazovanje	Prilike koje pruža stručno obrazovanje pripadnicima osetljivih i marginalizovanih grupa

39.	Broj škola koje imaju obezbeđen pristup za učenike koji se kreću uz pomoć invalidskih kolica	Prilike koje pruža stručno obrazovanje pripadnicima osetljivih i marginalizovanih grupa
40.	Broj nastavnika u stručnom obrazovanju koji su obučeni za rad sa decom sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	Prilike koje pruža stručno obrazovanje pripadnicima osetljivih i marginalizovanih grupa
41.	Učenici koji rano napuštaju obrazovanje i obuku prema polu	Uspeh učenika u stručnom obrazovanju
42.	Svršeni učenici stručnih škola prema obrazovnom profilu i polu	Uspeh učenika u stručnom obrazovanju
43.	Stopa završetka školovanja (bruto) u stručnom obrazovanju prema obrazovnom profilu i polu	Uspeh učenika u stručnom obrazovanju
44.	Stopa završavanja školovanja u stručnom obrazovanju prema obrazovnom profilu i polu	Uspeh učenika u stručnom obrazovanju
45.	Odnos učenika i nastavnika u stručnom obrazovanju	Unapređivanje sredine za učenje i obuku
46.	Broj nastavnika i instruktora u stručnom obrazovanju prema polu	Osnovna statistika stručnog obrazovanje - Struktura nastavnika i instruktora u stručnom obrazovanju
47.	Broj i udeo nastavnika u srednjem obrazovanju koji učestvuju u organizovanom stručnom usavršavanju	Osnovna statistika stručnog obrazovanje - Struktura nastavnika i instruktora u stručnom obrazovanju
48.	Broj i udeo nastavnika u srednjem obrazovanju koji su učestvovali u kontinuiranom profesionalnom razvoju u poslednjih 12 meseci	Kvalitet nastavnika i instruktora u stručnom obrazovanju
49.	Niska postignuća – čitalačka, matematička i naučna pismenost	EU ključne kompetencije
50.	Troškovi po učeniku u srednjim školama prema obrazovnom programu (opšte obrazovanje/stručno obrazovanje) u nacionalnoj valuti	Planiranje troškova, formiranje i izvršenje budžeta za stručno obrazovanje
51.	Javni troškovi za stručno obrazovanje (kao procenat BDP-a i kao ukupni javni trošak)	Osnovna statistika stručnog obrazovanje - izvori i mehanizmi finansiranja stručnog obrazovanja
52.	Javni troškovi za ustanove stručnog obrazovanja prema troškovnim kategorijama (tekući troškovi/kapitalne investicije) u nacionalnoj valuti	Obrasci za alociranje resursa

2.2.3. Indikatori Međugencijske grupa za srednje stručno obrazovanje i obuku

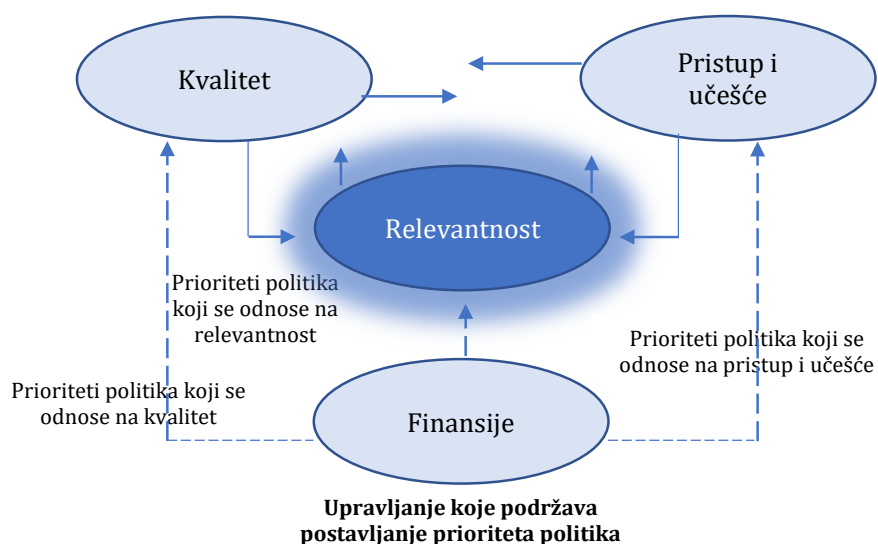
Poslednjih godina širom sveta se povećava interes za kreiranje politika u stručnom obrazovanju na bazi dokaza i u tom smislu se posebna pažnja poklanja obezbeđivanju i korišćenju validnih i robusnih indikatora, kao i instrumenata za monitoring i evaluaciju. Tako je 2008. godine formirana Međugencijska grupa za tehničko stručno obrazovanje i obuku (*The Interagency Group on Technical and Vocational Education and Training - IAG-*

TVET⁷) sa ciljem da osigura koordinaciju aktivnosti ključnih međunarodnih organizacija u pružanju tehničke podrške, realizaciji razvojnih i istraživačkih programa u stručnom obrazovanju i obuci.

IAG-TVET je 2010. godine formiralo radnu grupu za stručno obrazovanje i obuku indikatore kako bi se kreirale preporuke o skupu indikatora koji bi pomogli državama u proceni efikasnosti i efektivnosti njihovih sistema tehničkog stručnog obrazovanja i obuke (sa posebnim fokusom na zemlje koje spadaju u grupu zemalja nižeg ekonomskog razvoja).

U dokumentu u kojem se izlaže predlog ovih indikatora (*Inter - Agency Working Group on TVET Indicators, 2014*), najpre je predstavljen konceptualni okvir koji ilustruje pet oblasti za monitoring i evaluaciju politika tehničkog stručnog obrazovanja i obuke (i njihove odnose): finansije, dostupnost i učešće, kvalitet, relevantnost i upravljanje (slika 5).

Slika 5. Konceptualni okvir indikatora u predlogu IAG-TVET

Za svaku oblast indikatori su grupisani u tri kategorije prema tome koliko ih je lako prikupiti, odnosno koliko su dostupni. Indikatori su predstavljeni u tabeli 4.

Tabela 4. Predloženi skup indikatora IAG-TVET

Oblast	Indikatori i dostupnost podataka		
	Lako dostupni podaci	Podaci koji nisu lako dostupni	Podaci koji često nisu dostupni
1. Finansiranje	1.1. Troškovi za formalno srednje	1.2. Ukupni troškovi za formalno srednje (tehničko) i stručno	1.3. Proporcija kompanija koje obezbeđuju

⁷ IAG-TVET čine Međunarodna organizacija rada (ILO), OECD, UNESCO i Svetska Banka – Evropska komisija, Evropska fondacija za obuku (ETF), a Afrička razvojna banka (AfDB) i Azijska razvojna banka (ADB) su regionalni članovi.

	(tehniško) stručno obrazovanje i obuku	obrazovanje i obuku po učeniku	“šegrtovanje” i ostale vrste obuka zasnovane na učenju kroz rad (prema veličini kompanije) 1.4. Troškovi za “šegrtovanje” i druge tipove obuka kao proporcija radnih troškova (prema veličini kompanije)
2. Dostupnost i učešće	2.1. Upis učenika u srednje (tehničko) stručno obrazovanje i obuku koje se odvija u školama prema polu i kao procenat od ukupnog upisa u formalni obrazovni sistem 2.2. Upis prema tipu obrazovnog profila	2.6. Tipologija upisne politike za formalno srednje (tehničko) stručno obrazovanje i obuku koje se odvija u školama 2.7. Tranzicija iz osnovnog do srednjeg (tehničkog) stručnog obrazovanja i obuke	2.3. Stopa učešća učenika u učenju kroz rad 2.4. Jednakost 2.5. Nezadovoljena potražnja za osobama sa kvalifikacijama srednjeg (tehničkog) stručnog obrazovanja i obuke 2.8. Politike usaglašavanja sa visokim obrazovanjem
3. Kvalitet	3.1. Odnos učenik-nastavnik u formalnom srednjem (tehničkom) stručnom obrazovanju i obuci i opšte obrazovnim programima 3.2. Stopa završetka školovanja u srednjem (tehničkom) stručnom obrazovanju i obuci i u opšteobrazovnim programima	3.3. Proporcija onih koji su završili akreditovane programe koji podrazumevaju učenje kroz rad (prema zanatu, uzrastu i rodu) 3.4. Proporcija kvalifikovanih nastavnika u srednjem (tehničkom) stručnom obrazovanju i obuci i opšteobrazovnim programima	3.5. Relevantnost sistema osiguranja kvaliteta za pružaoce usluga srednjoškolskog (tehničkog) stručnog obrazovanja i obuke 3.6. Ulaganje u obuku nastavnika i instruktora 3.7. Primena stečenih veština na radnom mestu 3.8. Aktivnosti vezane za IKT obuke kao deo srednjeg (tehničkog) stručnog obrazovanja i obuke 3.9. Zadovoljstvo poslodavaca učenicima koji su završili srednje

			(tehničko) obrazovanje i obuku
4. Relevantnost	4.1. Stopa učešća u radnoj snazi (prema rodu, uzrastu i nivou obrazovanja)		
	4.2. Stopa zaposlenosti (prema polu, godinama i nivou stečenog obrazovanja)		4.10. Stopa siromaštva zaposlenih (prema polu i uzrastu)
	4.3. Stopa nezaposlenosti (prema polu, godinama i nivou stečenog obrazovanja)	4.8. Stopa neformalne zaposlenosti (prema polu, uzrastu i nivou obrazovanja)	4.11. Prosečna realna zarada po zanimanju i privrednoj grani (prema polu i godinama)
	4.4. Status zaposlenosti (prema polu, godinama i nivou stečenog obrazovanja)	4.9. Vremenski orjentisana stopa nezaposlenosti (prema polu, uzrastu i nivou obrazovanja)	4.12. Deficitarne profesije (prema zanimanju)
	4.5. Udeo zaposlenosti prema područjima rada (prema polu, godinama i nivou stečenog obrazovanja)		4.13. Kreiranje radnih mesta
	4.6. Udeo zaposlenosti prema zanimanju (prema polu i uzrastu)		4.14. Broj mladih van tržišta rada
	4.7. Pismenost (prema polu i uzrastu)		4.15. Obeshrabreni radnici (prema polu i godinama)

Predložen skup indikatora nije iscrpan, niti to ijedan može biti – države mogu da se odluče da dopune listu kako bi pokrili neke druge aspekte i karakteristike svojih sistema stručnog obrazovanja i obuke, kao i da uvedu indikatore koji bi se odnosili na određene kontekstualne specifičnosti zemalja. Agencije koje su bile uključene u kreiranje ovog predloga indikatora, već su neke segmente i inkorporirale u svoje aktivnosti. Tako je ILO već uključio ključne indikatore u revidiranu Anketu o tranziciji od škole do posla (eng. *School-to-Work Transition Survey*), kao i UNESCO i ETF u okviru Torino procesa (IEG-TVET, 2014).

2.2.4. Indikatori u okviru Zaključaka iz Rige

Da bi se podigao ukupni kvalitet i status stručnog obrazovanja i obuke, države članice EU, zemlje ILN (Island, Lihtenštajn, Norveška) i zemlje kandidati za članstvo u EU, uz podršku evropskih socijalnih partnera i Evropske komisije, usvojile su takozvane Zaključke iz Rige u junu 2015. Potpisivanje ovih zaključaka je učinjeno u kontekstu Kopenhagenskog

procesa EU za stručno obrazovanje i obuku i u cilju ispunjenja strateških ciljeva EU za obrazovanje i obuku 2020. Zaključci u Rigi definišu pet prioritarnih oblasti javnih politika - ili Srednjoročne ciljeve i rezultate (MTD) - za stručno obrazovanje i obuku za period 2015-2020, kao što sledi:

- **MTD 1.** Promovisanje učenja kroz rad u svim njegovim oblicima, sa posebnom pažnjom na šegrtovanje kroz uključivanje socijalnih partnera, kompanija, komora i pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke, kao i podsticanjem inovacija i preduzetništva.
- **MTD 2.** Dalje razvijanje mehanizama za osiguranje kvaliteta u stručnom obrazovanju u skladu sa preporukama Evropskog referentnog okvira za osiguranje kvaliteta u stručnom obrazovanju i obuci⁸ i, kao deo sistema za osiguranje kvaliteta, uspostavljanje kontinuiranog protoka informacija i povratnih informacija o inicijalnom i kontinuiranom stručnom obrazovanju i obuci, a sve na osnovu ishoda učenja. Ovaj proces podrazumeva: osiguranje kvaliteta pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke (sa posebnim fokusom na osiguranje kvaliteta učenja kroz rad i kontinuiranog stručnog obrazovanja i obuke) uključujući i unapređenje opreme u ustanovama za stručno obrazovanje; analizu informacija sa tržišta rada/potreba za veštinama na tržištu rada, prilagođavanje mreže pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke; sektorska veća, potrebe za kvalifikacijama, kvalifikacije i nastavni planovi i programi; uključivanje lokalnih i regionalnih aktera u planiranje i sprovođenje stručnog obrazovanja i obuke; uspostavljanje koherentnih sistema za prikupljanje i analizu podataka i mehanizama za povratne informacije o rezultatima monitoringa za prilagođavanje pružanja stručnog obrazovanja i obuke; osiguranje da se upotreba ishoda stručnog obrazovanja i obuke sistematski koristi kao deo sistema osiguranja kvaliteta, uključujući i one u kontinuiranom stručnom obrazovanju i obuci, korišćenje novih mogućnosti za prikupljanje i analizu podataka, kao što su veliki podaci itd.
- **MTD 3.** Povećanje pristupa stručnom obrazovanju i kvalifikacijama za sve, kroz fleksibilnije i „prohodnije“ sisteme, posebno putem efikasne i integrisane usluge karijernog vođenja i činjenjem da validacija neformalnog i informalnog učenja postane dostupna. Ovaj pristup uključuje: uklanjanje prepreka za učešće u stručnom obrazovanju i obuci za pripadnike osetljivih grupa uključujući niskokvalifikovane odrasle osobe; promovisanje inkluzivnosti sistema stručnog obrazovanja i obuke kako bi se sprečilo rano napuštanje školovanja i napuštanje programa „druge šanse“ koji dovode do kvalifikacija; stavljanje u upotrebu Nacionalnog okvira kvalifikacija (NOK) koji je povezan sa Evropskim okvirom kvalifikacija; stvaranje sinergije između onih koji ostvaruju inicijalno i kontinuirano stručno obrazovanje i obuku; povećanje ponude obuka kroz korišćenje IKT; bolja integracija kontinuiranog stručnog obrazovanja i obuke i politika promocije zapošljavanja; promocija učenja kroz rad i učenja zaposlenih u kompanijama; vođenje i savetovanje; validacija neformalnog i informalnog učenja; modularizovane ponude kontinuiranog stručnog obrazovanja i obuke, itd.
- **MTD 4.** Dalje jačanje ključnih kompetencija u programima stručnog obrazovanja i obuka i pružanje efikasnije mogućnosti za sticanje ili razvijanje tih kompetencija kroz inicijalno i kontinuirano stručno obrazovanje i obuku.

---

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1430316040997&uri=CELEX:52014DC0030>

- **MTD 5.** Uvođenje sistemskih pristupa i mogućnosti za inicijalno i kontinuirano profesionalno usavršavanje nastavnika, instruktora i mentora u ustanovama koje se bave stručnim obrazovanjem i obukom.

Transverzalne oblasti i principi koji podržavaju rad na ovim rezultatima uključuju: partnerstvo sa socijalnim partnerima i drugim zainteresovanim stranama; efikasno finansiranje; promovisanje izvrsnosti i inovacija; korišćenje pristupa koji su zasnovani na ishodima učenja; korišćenja alate i zasnovanost na principima EU.

Zemlje članice EU i zemlje kandidati se ohrabruju da postave ciljeve politike za period 2015-2020, implementiraju politike i prate napredak na godišnjoj osnovi. Od ETF-a je zatraženo da podrži zemlje kandidate za članstvo u EU - Albaniju, Severnu Makedoniju, Crnu Goru, Srbiju i Tursku - u sprovođenju i praćenju zaključaka iz Rige.

Okvir praćenja koji je usvojen od ETF-a podrazumeva tri faze.

- **Faza 1** – razvoj izveštaja o početnom stanju 2015. godine za svaku od zemalja koji sadrži pregled situacije u periodu od 2011. do 2014. godine. Zaključci iz Briža koji odražavaju strateški razvoj u proteklim godinama su se koristili kao indikativna tačka za određivanje toga gde se zemlje nalaze 2015. godine u odnosu na gore pomenute Riga Srednjoročne ciljeve i rezultate.
- **Faza 2** – godišnji monitoring razvoja u okviru:

a) svih pet Srednjoročnih ciljeva i rezultata sa posebnim osvrtom na onaj (one) za koji se svaka pojedinačna zemlja opredelila kao prioritet;⁹

b) opštih pitanja i trendova vezanih za svaki od pet Riga Srednjoročnih ciljeva i rezultata da bi se omogućilo prikupljanje kontekstualnih informacija koje su potrebe da bi se ispravno analizirali i interpretirali nalazi/situacija.

- **Faza 3** - ishodi politike: Iako će procena ishoda javnih politika u ovoj oblasti takođe uzeti u obzir vezu između planiranih politika stručnog obrazovanja i obuke i njihove stvarne implementacije, procena će se fokusirati na otkrivanje veza između: politika preduzetih da bi se odgovorilo na Riga Srednjoročne ciljeve i rezultate, razvoj i trendove vezane za stručno obrazovanje i obuku (koristiće se opšti zaključci koji će se bazirati na agregiranim statističkim podacima koji se odnose na utvrđene različite indikatore, trendove i ishode tržišta rada).

Za potrebe izveštavanja na osnovu Riga Srednjoročnih ciljeva i rezultata, razvijen je Riga monitoring instrument (upitnik) koji je razvijen u saradnji ETF-a i Cedefop-a i koji obuhvata sledeća poglavlja i pitanja:

MTD 1.	
1.1.	Šegrtovanje, dualno obrazovanje, modeli koji podrazumevaju učenje kroz rad
1.2.	Stručno obrazovanje i obuka koji se dešavaju u školi i koji obuhvataju periode obuke u kompanijama (uključujući šegrtovanje i stažiranje)
1.3.	Stručno obrazovanje i obuka koji se dešavaju u školi i koji obuhvataju praksu u školskim laboratorijama, radionicama, kuhinjama, restoranima, učeničkim

⁹ Srbija je MTD 2 odredila kao prioritet

	kompanijama i zadrugama, virtuelnim preduzećima gde se ostvaruju simulacije ili rešavaju određeni zadaci
1.4.	Uključivanje zainteresovanih strana u stručno obrazovanje i obuku (uključujući jačanje saradnje između obrazovanja/obuke i poslovnog sveta)
1.5.	Promotivne aktivnosti koje za cilj imaju podršku učenju kroz rad (kampanje, sajmovi, itd.)
1.6.	Finansijski i nefinansijski podsticaji za promovisanje angažovanja kompanija u učenju kroz rad (npr. subvencije, naknade, izuzeće od poreza, prioritet u postupcima javnih nabavki itd.)
1.7.	Ostalo (molimo navedite)
MTD 2.	
2.1.	(Dalje) Razvijanje nacionalnog pristupa osiguranju kvaliteta
2.2.	Akreditacija pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke
2.3.	Eksterna evaluacija pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke
2.4.	Samoprocena pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke
2.5.	Osiguranje kvaliteta kvalifikacija (npr. razvoj/revizija kvalifikacija; proces ocenjivanja i ispita; proces dostizanja kvalifikacija; uključenost relevantnih zainteresovanih strana)
2.6.	Monitoring sistema stručnog obrazovanja obuke na osnovu ustanovljenih indikatora
2.7.	Formula finansiranja pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke (npr. metod alokacije resursa, finansiranje po učeniku, na osnovu ulaznih parametara ili na osnovu postignutih rezultata itd.)
2.8.	Ostali finansijski i upravljački mehanizmi kojima se promoviše osiguranje kvaliteta
2.9.	Ostalo (molimo navedite)
2.10.	Informacije o tranziciji u svet rada i zapošljivosti svršenih učenika stručnog obrazovanja i obuke (npr. stručne studije i izveštaji, statistički podaci itd.)
2.11.	Procena potreba za obukom (npr. procene potreba za određenim veštinama, predviđanje potrebnih veština na tržištu rada, studije koje se tiču poslodavaca i njihove potrebe za radnicima itd.)
2.12.	Formalne savetodavne grupe, sektorska veća itd. i protok informacija
2.13.	Ostalo (molimo navedite)
2.14.	Korišćenje podataka u procesu: - Razvoja profila zanimanja - Pregleda i revizija kvalifikacija - Razvoju planova i programa nastave i učenja u stručnom obrazovanju i obuci - Karijernom vođenju
MTD 3.	
3.1.	Jednake mogućnosti, jednakost i inkluzija: proširenje prava pristupa i učešća u obrazovanju i obuci
3.2.	Karijerno vođenje i savetovanje

3.3.	Prohodnost, fleksibilnost: strukturne promene u pristupu stručnom obrazovanju i obuci i sistem upisa
3.4.	Omogućavanje pristupa u sticanju i unapređivanju veština niskokvalifikovanim odraslima (uključujući i migrante)
3.5.	Nacionalni okvir kvalifikacija
3.6.	Kontinuirano stručno obrazovanje i obuka
3.7.	Ostale inicijative u oblasti povećanja transparentnosti
3.8.	Priznavanje i validacija neformalnog i informalnog učenja
3.9.	Prekvalifikacija i dokvalifikacija pripadnika osetljivih grupa osim niskokvalifikovanih odraslih
3.10.	Podrška učešću u stručnom obrazovanju i obuci kroz povećanje atraktivnosti ovog dela sistema obrazovanja
3.11.	Korišćenje finansijskih instrumenata u inicijalnom stručnom obrazovanju i obuci, kontinuiranom stručnom obrazovanju i obuci, politikama aktivnih mera tržišta rada u cilju obezbeđenja jednakopravnog i inkluzivnog pristupa stručnom obrazovanju i obuci
3.12.	Ostalo (molimo navedite)
MTD 4.	
4.1.	Jezici koji se koriste u zemlji i čitalačka pismenost
4.2.	Strani jezici
4.3.	Digitalne kompetencije
4.4.	Matematika
4.5.	Nauka
4.6.	Tehnologija
4.7.	Društvene i građanske kompetencije
4.8.	Učiti kako naučiti
4.9.	Finansijska pismenost
4.10.	Preduzetnička kompetencija
4.11.	Kompetencije vezane za kulturu i umetničku ekspresiju
4.12.	Ostalo (molimo navedite)
MTD 5.	
5.1.	Pristup nastavničkoj profesiji u stručnim školama <i>5.1.1. "Ulazni" zahtevi i politika pristupa</i> <i>5.1.2. Usavršavanje programa inicijalnog obrazovanja i obučavanja nastavnika</i>

	<i>5.1.3. Uvođenje/unapređenje mera kojima se privlače novi nastavnici</i>
5.2.	<p>Kako se postaje mentor/instruktor u kompanijama</p> <p><i>5.2.1. "Ulazni" zahtevi i politika pristupa</i> <i>5.2.2. Uvođenje/usavršavanje programa obuke (bilo da su izborni ili obavezni) da bi osoba postala mentor/instruktor u kompaniji</i> <i>5.2.3. Uvođenje/usavršavanje mera kojima bi se povećala dostupnost kvalifikovanih kompanijskih mentora/instruktor (npr. finansijski i nefinansijski podsticaji pojedincima i kompanijama itd.)</i></p>
5.3.	<p>5.3. Kontinuirani profesionalni razvoj nastavnika u stručnim školama</p> <p><i>5.3.1. Uvođenje/usavršavanje zahteva, programa, pristupa učenju ili podsticaji za kontinuirani profesionalni razvoj i usavršavanje nastavnika u stručnim školama, uključujući i kompetencije koje su stekli tokom rada</i> <i>5.3.2. Uvođenje prilika za nastavnike da zajednički rade i uče u kompanijama i od kompanijskih mentora</i> <i>5.3.3. Uvođenje mogućnosti za karijerno napredovanje uključujući i pristup liderskim pozicijama</i> <i>5.3.4. Politike/mere/podsticaji liderima stručnih škola i njihov profesionalni razvoj</i></p>
5.4.	Uvođenje/modernizovanje mera kontinuiranog profesionalnog razvoja kompanijskih mentora/instruktor uključujući i validaciju kompetencija koje su stekli kroz rad
5.5.	Prikupljanje podataka, monitoring i evaluacija kontinuiranog profesionalnog usavršavanja nastavnika i kompanijskih mentora/instruktor uključujući i studije uticaja
5.6.	Ostalo (molimo navedite)

3. Istraživanja u sektoru stručnog obrazovanja kao deo monitoringa i evaluacije

Kao što je ranije istaknuto, istraživanja često predstavljaju najvažniji mehanizam za prikupljanje podataka o velikom broju indikatora koji se odnose na stručno obrazovanje i obuku. Pored ekonomičnosti jer se realizuju na uzorcima, njihova prednost se sastoji i u tome da omogućuju prikupljanje kvalitativnih podataka, naspram zvanične statistike koja obično pruža samo kvantitativne podatke.

U ovom poglavlju biće predstavljeni primeri istraživanja koji za predmet ispitivanja imaju različite aspekte stručnog obrazovanja i obuke.

3.1. Istraživački okvir nemačkog Saveznog instituta za srednje stručno obrazovanje

Savezni institut za srednje stručno obrazovanje (*Bundesinstitut für Berufsbildung* - BIBB) prepoznat je kao tzv. centar izvrsnosti za istraživanja i razvoj stručnog obrazovanja u Nemačkoj. Njegov rad je usmeren na identifikovanje budućih izazova u stručnom obrazovanju i obuci, podsticanje inovacija u nacionalnom i međunarodnim sistemima stručnog obrazovanja i obuke i na razvoj novih, praktično orijentisanih rešenja u inicijalnom i kontinuiranom stručnom obrazovanju i obuci¹⁰.

Jedan od zakonski propisanih zadataka BBIB-a je „pružanje doprinosa istraživanju stručnog obrazovanja kroz naučna istraživanja“. U tom cilju BBIB prikuplja veliki broj podataka kao deo istraživačkih projekata, što predstavlja osnovu za različite analize. Glavni rezultati se objavljuju kao deo sistema izveštavanja o indikatorima.

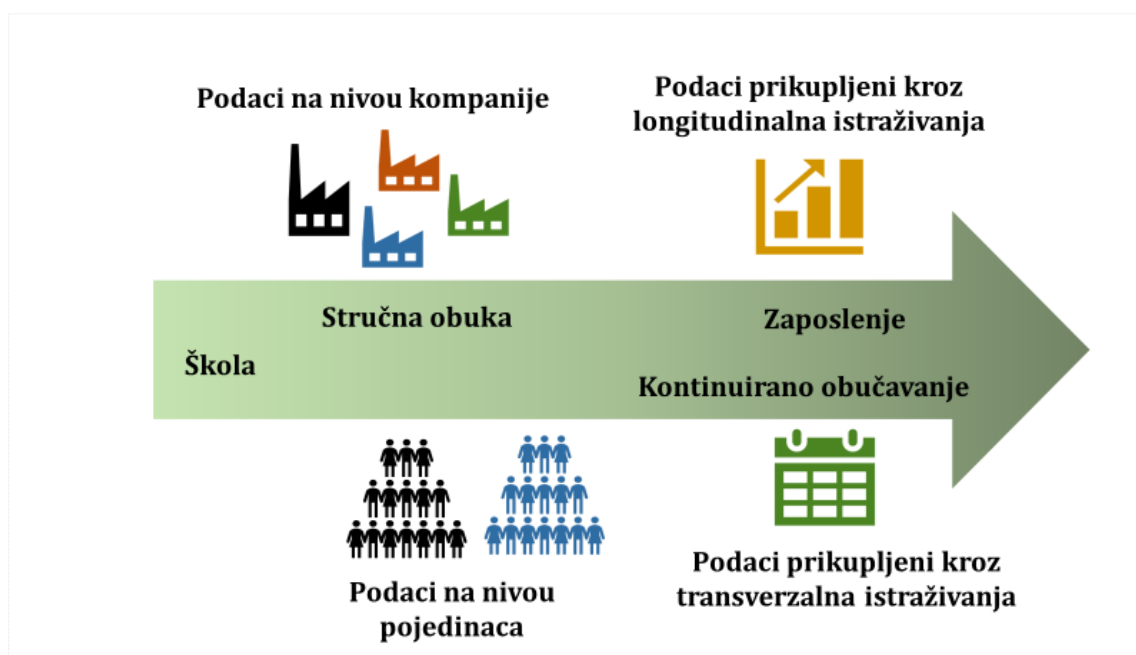
Tematsko i metodološko strukturisanje istraživačkih podataka koje produkuje BBIB može se predstaviti u okviru koji definišu karakteristične faze individualnih obrazovnih biografija, jedinica istraživanja (nivo individue ili nivo poslodavca) i istraživačkih dizajna (transverzalni ili longitudinalni dizajn) – slika 6.

Krajem 2015. godine BIBB je imao 57 različitih skupova podataka. U narednom delu teksta biće navedena najvažnija anketna istraživanja koja sprovodi BBIB prema fazama individualnih putanja kroz stručno obrazovanje i dalji profesionalni razvoj na osnovu jednog internog prikaza (Alda, Friedrich & Rohrbach-Schmidt, 2016).

---

¹⁰ <https://www.bibb.de/en/461.php>

Slika 6. Tematski i metodološki okvir BBIB istraživanja

Prva faza ove putanje se odvija u (osnovnoj) školi. Ova tematska oblast pokriva skupove podataka koji posebno prikazuju profesionalnu orijentaciju i profesionalne izbore mladih. Primeri raspoloživih podataka koji se odnose na vreme provedeno u školi (ili kratko nakon njenog završavanja) su Anketa sa učenicima o zanimanjima (BBIB - *Schülerbefragung zu Berufsbezeichnungen*, 2005) i Anketa sa učenicima koji su završili školu (BIBB - *Schulabgängerbefragungen*, 2004-2012). Ovo drugo istraživanje predstavlja reprezentativno transverzalno anketno istraživanje o profesionalnim mogućnostima, preferencijama i izborima učenika koji su završili osnovno obrazovanje.

Tri sledeće faze se fokusiraju na period stručnog obrazovanja: (inicijalno stručno obrazovanje, tranzicija u svet rada i kontinuirana obuka). U prvoj od ovih faza razmatra se napredak kroz inicijalno stručno obrazovanje. Ankete sa mladima adresiraju pitanja kao što su ko pohađa koje oblike stručnog obrazovanja i opšte institucionalne uslove u kojim se ono odvija. Na primer, Anketa o tranziciji (BIBB - *Übergangsstudien*, 2006, 2011) je kao retrospektivna longitudinalna studija 2011. godine posmatrala obrazovne i profesionalne biografije, nakon završetka osnovnog obrazovanja, mladih koji su rođeni između 1987 i 1993. godine.

Kada je reč o poslodavcima, fokus se u ovom segmentu stavlja na to koje kompanije su u mogućnosti da ponude ili popune mesta za obučavanje i operacione preduslove koji im to omogućuju, npr. Panel sa kompanijama o obuci i razvoju kompetencija (BBIB - *Betriebspanelbefragung zu Qualifizierung und Kompetenzentwicklung*) – godišnja anketa od 2012. godine na reprezentativnom uzorku od 3500 kompanija u kojoj se, između ostalog, ispituje dinamika obuke i razvoj kompetencija u kompanijama. Vredno je pomenuti i tzv. Referentni operacioni sistem koji omogućuje brzu i pouzdanu analizu aktuelnih tema stručnog obrazovanja. Trenutno, oko 1400 kompanija biva intervjuisano jednom ili dvaput godišnje o aktuelnim temama iz oblasti stručne obuke koja se odvija u njima.

Skupovi podataka koji se bliže odnose na stručno obrazovanje i obuku pružaju informacije o kvalitetu ovog procesa koji se odvija kod poslodavaca – Anketa o stručnom obrazovanju iz pozicije učenika (BIBB - *Studie Ausbildung aus Sicht der Auszubildenden*, 2008) i Anketa o dizajnu i implementaciji stručne obuke iz perspektive poslodavaca (BIBB - *Erhebung zur Gestaltung und Durchführung der betrieblichen Ausbildung*, 2008). Obe studije posmatraju po 14 aspekata kvaliteta – jedna sa stanovišta pojedinca, a druga sa stanovišta poslodavca. Kada je reč o poslodavcima treba istaći i podatke o troškovima i dobiti kompanija od stručnih obuka koje realizuju kao i motive za organizacijom obuke - Istraživanje o troškovima i dobitima od obuke za poslodavce (BIBB - *Befragungen zu Kosten und Nutzen der betrieblichen Berufsausbildung*, 2000, 2007) kao i kroz pomenuti Panel sa kompanijama o obuci i razvoju kompetencija.

Kada je reč o tranziciji na tržište rada, drugoj fazi u okviru stručnog obrazovanja, razmatraju se pitanja u vezi sa merama koje poslodavci preduzimaju kako bi zadržali učenike i ponudili im stalno zaposlenje – za ovo se koriste podaci iz pomenutog istraživanja o troškovima i dobiti i Panela o obukama. S druge strane, na individualnom nivou od značaja su pitanja o zapošljavanju nakon završetka stručnog obrazovanja – između ostalih izvor za ove podatke daje i Anketa o tranziciji. Skupovi podataka o narednoj fazi, fazi zaposlenosti, odnose se na pitanja poput zahteva radnog mesta i uslove rada, odnosa između (stručnog) obrazovanja i zaposlenosti. Izvor za ovu vrstu podataka daje Anketa o radnoj snazi (BIBB/BAuA - *Erwerbstätigenbefragungen*) koju zajednički realizuju BiBB i Savezni institut za zdravlje i bezbednost na radu.

Na kraju, BIBB ima i skupove podataka koji se direktno odnose na kontinuiranu obuku/nastavak obučavanja. Ovde fokus može biti na perspektivama i strukturi organizatora ovih obuka (BIBB - *Monitoring kontinuirane obuke*), ponudi i potražnji za kontinuiranim obukama od strane poslodavaca (Anketa o fluktuaciji zaposlenih i kontinuiranoj obuci koju obezbeđuju poslodavci - (BIBB - *Erhebung – Staff Fluctuation and Employer-Provided Continuing Training, FluCT*, 2011) ili o obimu i motivaciji za kontinuiranu obuku na individualnom nivou (Anketa o determinantama individualne kontinuirane obuke – BIBB - *Erhebung – Determinants of Individual Continuing Training*, DICT, 2010).

3.2. Anketa o stručnom obrazovanju iz pozicije učenika (Nemačka)

Sa ciljem da se prikupe validni podaci o kvalitetu stručnog obrazovanja u Nemačkoj, BIBB je 2008. godine sproveo dva anketna istraživanja – jedno od njih se fokusiralo na iskustva učenika tokom obuke koju imaju kod poslodavaca, ali i u stručnim školama i kako procenjuju kvalitet te obuke. Anketa je sprovedena sa oko 6000 učenika u 205 stručnih škola u 15 najčešće biranih obrazovnih profila. Svi učenici su bili u drugoj godini svog stručnog obrazovanja, kako bi se time obezbedilo da se njihove ocene zasnivaju na dovoljno dugom iskustvu sa stručnim obrazovanjem.

Za potrebe razvijanja mernog instrumenta, najpre je razvijen konceptualni model kvaliteta koji sadrži dva nivoa posmatranja. S jedne strane, definisani su kriterijumi kvaliteta za kompanije u kojima se realizuje obuka (fokus studije) i za stručne škole. Pažnja je posvećena i saradnji između ovih mesta u kojima se odvija učenje. S druge strane, napravljena je razlika između kvaliteta inputa i procesa (42 kriterijuma) i kvaliteta ishoda (10 kriterijuma). U okviru input/proces kriterijuma kvaliteta u trening kompanijama razmatrane su 4 oblasti: organizacija obuke; materijalni uslovi; sadržaj i

metode učenja, klima za učenje; veštine, znanja i ponašanje instruktora. U stručnim školama ispitivane su tri oblasti kvaliteta: materijalni uslovi; veštine, znanja i prisutnost nastavnika; i klima za učenje (Beicht et al., 2009).

Kvalitet ishoda je meren u 5 dimenzija: dimenzija zanimanja, dimenzija kompanije u kojoj se odvija učenička praksa/učenje kroz rad, dimenzija kontinuirane obuke, dimenzija ličnog razvoja i socijalna dimenzija. Važno je istaći i to da kriterijum kvaliteta sadrži i pondere.

3.3. Studije troškova i dobiti u dualnom obrazovanju

Studije troškova i dobiti su važne jer njihovi rezultati osiguravaju atraktivnost dualnog obrazovanja sa stanovišta kompanija i detektovanje determinanti troškova i dobiti od obuke doprinosi funkcionalnosti dualnog sistema. Najdužu tradiciju ove studije imaju u Nemačkoj (Wenzelman et al., 2004) – u ovoj zemlji i u Švajcarskoj su i sprovedene najskorije i najobimnije studije ovog tipa (Muehlemann & Wolter, 2014).

Metodologija ovih istraživanja u suštini prati računovodstveni okvir u kojem se mere troškovi koje kompanije imaju od obuke, dobiti koje imaju tokom ove obuke i dobiti koje nastaju nakon završetka obuke ukoliko polaznici ostanu zaposleni u kompaniji. Ovi podaci se prikupljaju putem anketnog istraživanja sa trening kompanijama.

Troškovi koje poslodavci imaju od obuke u dualnom obrazovanju mogu se okvirno grupisati u sledeće kategorije (Muehlemann & Wolter, 2014):

- 1) Naknade učenicima koji pohađaju obuku: redovne isplaćene zarade, vanredno isplaćene zarade, naknade za ishranu, putne troškove i troškove života.
- 2) Troškovi za instruktore: troškovi za puno ili skraćeno radno vreme i eksterne trenere za vreme u kojem nisu bili u prilici da budu u punoj meri produktivni jer se bili posvećeni obuci učenika.
- 3) Administrativni troškovi i troškovi selekcije: troškovi za plate za administrativne zadatke i poslove selekcije u vezi sa obukom učenika.
- 4) Infrastrukturni troškovi: mašine i oprema koju koriste učenici, najam prostora za obuku, troškovi prostora i infrastrukture za kompanijske trening centre.
- 5) Troškovi potrošnih materijala: troškovi za potrošne materijale koji se koriste za neproduktivne aktivnosti na radnom mestu, troškovi za udžbenike, softvere i video materijale za učenje, troškovi radne opreme.
- 6) Drugi troškovi: troškovi za naknade (npr. za ispite), kapitalni troškovi za selekciju i administrativne zadatke, troškovi eksternih kurseva, porezi i doprinosi trećim licima.

Dobiti koje kompanije imaju od obuke ogledaju se u vrednosti produktivnog rada učenika i uštedama prilikom budućeg zapošljavanja. Produktivni rad se deli na onaj koji se vodi kao kvalifikovani rad i nekvalifikovani rad. Oba se računaju kroz zaradu koju bi drugi zaposleni primao da tu vrstu rada ne obavlja učenik tokom obuke (za dato vreme). Kvalifikovani rad se dodatno ponderiše sa produktivnošću učenika relativno na produktivnost kvalifikovanog radnika. Kada je reč o uštedama prilikom zapošljavanja, ona se posmatra prema troškovima koje bi kompanija imala prilikom zapošljavanja jednako dobro obučenog radnika na spoljnjem tržištu rada.

Ove studije mogu da uključe i kompanije koje ne učestvuju u dualnom obrazovanju (uz zahtev da su što sličnije u pogledu sektora u kojem operišu i veličine). To omogućava donošenje zaključaka o tome koliko inklinacija kompanija da učestvuju u dualnom obrazovanju zavisi od faktora kao što su područje rada, veličina kompanije, odnos kvalifikovanih i nekvalifikovanih radnika.

3.4. Anketa o tranziciji od škole do posla (ILO)

Anketa o tranziciji od škole do posla (eng. *School-to-Work Transition Survey*¹¹) koju vodi Međunarodna organizacija rada pruža relevantne podatke sa tržišta rada o populaciji starosti između 15 i 29 godina, uključujući longitudinalne podatke o tranzicijama unutar tržišta rada. Anketa je kreirana sa ciljem da pomogne državama da steknu ključne informacije o zapošljavanju mladih, što bi im omogućilo izradu delotvornijih sektorskih politika. Ona kvantifikuje relativnu lakoću ili težinu sa kojom mladi ljudi vrše “tranziciju” do posla koji ostvaruje osnovne kriterijume “dostojanstvenosti”; tačnije do posla koji zaposlenom obezbeđuje trajnost i sigurnost zaposlenja, te ličnu satisfakciju (Marjanović, 2016). Time se uvodi novi kvalitativni element u standardne definicije tranzicije u svet rada. U tom kontekstu, Anketa služi kao jedinstven instrument za predstavljanje sve nesigurnijih i indirektnijih puteva ka dostojanstvenom zaposlenju sa kojima se suočavaju mladi danas.

U periodu od 2012. do 2016. godine Anketa o tranziciji od škole do posla je sprovedena u 34 države - u Srbiji je anketa je realizovana 2015. godine od strane Republičkog zavoda za statistiku.

Šta je to što se meri ovom anketom, pokazaćemo na izvodu iz sadržaja publikacije koja je objavljena na osnovu ankete koja je u Srbiji realizovana pomenute 2015. godine (Marjanović, 2016).

Tabela 5. Ilustracija podataka koje pruža Anketa o tranziciji od škole do posla

Karakteristike mladih	<ul style="list-style-type: none"> • Socio-ekonomske karakteristike mladih • Nivo obrazovanja • Status aktivnosti mladih • Stremljenja mladih ljudi
Zaposleni mladi	<ul style="list-style-type: none"> • Zaposleni mladi po sektorima • Zapošljavanje mladih po profesijama • Zaposlenost mladih prema statusu <ul style="list-style-type: none"> - Broj zaposlenih (mladih) koji rade za platu - Samozapošljavanje • Radno vreme • Neformalno zapošljavanje • Neusaglašenost kvalifikacija • Zadovoljstvo poslom

¹¹ https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/work-for-youth/WCMS_191853/lang--en/index.htm

Nezaposleni mladi	<ul style="list-style-type: none"> • Potraga za poslom • Prepreka za nalaženje posla • Obeshrabreni mladi
Faze tranzicije	<ul style="list-style-type: none"> • Faze tranzicije<ul style="list-style-type: none"> - Tranzicija još nije započela - Mladi ljudi u tranziciji - Mladi ljudi koji su završili tranziciju • Putevi i dužina tranzicije

4. Komparativni pregled monitoringa i evaluacije stručnog/dualnog obrazovanja u izabranim zemljama

U ovom delu analize biće predstavljene prakse monitoringa i evaluacije u četiri zemlje: Austriji, Nemačkoj, Švajcarskoj i Danskoj.

Prve tri zemlje su od značaja za srpski kontekst jer je reč o zemljama sa kojima Srbija ima višegodišnju saradnju u oblasti stručnog obrazovanja i obuke i čija je finansijska i tehnička podrška takođe prisutna u Srbiji već niz godina. S druge strane, ove zemlje u evropskom i svetskom kontekstu važe za zemlje u kojima je stručno obrazovanje i posebno njegov dualni model razvijen u najvećoj meri i daje najbolje rezultate. Do takvih rezultata su došle studije koje su upravo pokušale da pruže izvesnu meru kvaliteta srednjeg stručnog obrazovanja. Renold i saradnici (Renold et al., 2016) su tako u svojoj studiji najpre krenuli od 10 zemalja koje prema rezultatima u PISA studiji pokazuju najbolje rezultate i 10 zemalja koje pokazuju najbolje rezultate prema Indeksu mladi na tržištu rada (*KOF Youth Labor Market Index*). Ispostavilo se da je reč o 20 različitih zemalja, na koje su u naknadnoj studiji primenili svoj EELI indeks (koji je opet veoma relevantan za srpski kontekst gde se pokušava uspostaviti snažna i produktivna veza između obrazovanja i tržišta rada). Njihove analize su pokazale da od ovih 20 zemalja, najveću povezanost između obrazovanja i sveta rada (najviši EELI indeks) imaju upravo ove tri zemlje, uključujući tu i Dansku na trećem mestu.

Naš izbor zemalja za analizu praksi monitoringa i evaluacije vodila su, dakle, dva kriterijuma: relevantnost za srpski obrazovni kontekst i dokazani kvalitet srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u međunarodnom kontekstu.

Pregled će sadržati opise prakse monitoringa i evaluacije po zemljama, uključujući pitanja ko sprovodi monitoring i evaluaciju, šta je njihov produkt i koje su to glavne teme i indikatori koji se u izveštajima prikazuju i obrađuju.

4.1. Austrija

Prema Zakonu o stručnom obrazovanju, Federalno ministarstvo za nauku, istraživanje i ekonomiju je dužno da na svake dve godine Nacionalnom savetu (donji dom austrijskog parlamenta) podnese izveštaj o situaciji u pogledu zaposlenosti mladih u Austriji i stručnom obrazovanju onih koji ga obavljaju kroz šegrtovanje/učenje kroz rad.

U tu svrhu Ministarstvo angažuje dva nezavisna istraživačka instituta koja su povezana sa socijalnim partnerima, konkretno privrednim komorama i asocijacijama sindikata. Reč je o Austrijskom institutu za istraživanje i razvoj stručnog obrazovanja i obuke (*ibw – Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft*¹²) i Austrijskom institutu za istraživanje stručnog obrazovanja (*öibf - Österreichisches Institut für Berufsbildungsforschung*¹³). Svake dve godine ova dva instituta zajednički pripremaju izveštaj „Zaposlenost mladih i stručno obrazovanje u Austriji“ (Dornmayr & Löffler, 2018) koji pruža osnovu za diskusiju i dalje planove za unapređivanje ove vrste obrazovanja.

Pored toga, na godišnjem nivou *ibw* objavljuje pregled aktuelnih statističkih podataka o dualnom obrazovanju u Austriji u publikaciji „Istraživanje stručnog obrazovanja“

---

¹² <https://www.ibw.at/>

¹³ <http://www.oebf.at/>

(finansirano od strane Federalnog ministarstva za nauku, istraživanje i ekonomiju i Austrijske federalne privredne komore - WKÖ). Publikacija pruža uvid u strukturne podatke, trendove i perspektive učenika na praksi/učenju kroz rad/šegrtovanju kod poslodavca u Austriji (Dornmayr & Nowak, 2017).

U naredne dve tabele prikazan je sadržaj ove dve publikacije kao ilustracija tema i indikatora koji su predmet monitoringa i evaluacije u austrijskom sistemu stručnog obrazovanja i obuke.

Tabela 6. Sadržaj publikacije "Zaposlenost mladih i stručno obrazovanje u Austriji" (Dornmayr & Löffler, 2018)

Sadržaj
0 Sažetak
1 Uvod
2 Opšte tržište rada i obrazovna politika za mlade
2.1 Proizvodne škole
2.2 Obučavanje i mentorstvo mladih
2.3 Obrazovanje do 18. godine
2.4 Akcija Mladi budućnosti i garantovana obuka do 25. godine
2.5 Mere podrške u profesionalnoj orijentaciji
2.6 Učenici u dualnom obrazovanju / mladi ljudi sa migrantskim poreklom
2.6.1 Mladi migranatskog porekla koji su u sistemu prisutni neko vreme
2.6.2 Izbeglice/trazioci azila
3 Posebne mere za promovisanje dualnog stručnog obrazovanja
3.1 Amandmani na Zakon o stručnom obrazovanju (2017)
3.2 Radni paketi za nastavu 2016 i 2017
3.3 Učenje kroz rad u skladu sa članom 19c Zakona o stručnom obrazovanju
3.3.1 Razvoj subvencija za učenje kroz rad u Austriji
3.3.2 Pregled pojedinih vrsta finansiranja
3.3.3 Subvencionisanje kompanija za učenje kroz rad u skladu sa članom 19c Zakona o stručnom obrazovanju
3.3.4 Veličina subvencija prema vrsti obrazovanja
3.3.5 Upotreba programa za učenje kroz rada u skladu sa članom §19c BAG
3.3.6 Analiza efikasnosti finansiranja učenja kroz rad u kompaniji (u skladu sa § 19c BAG)
3.4 Subvencionisanje učenja kroz rad od strane AMS
3.4.1 Obim finansiranja i slučajevi subvencionisanja učenja kroz rad od strane AMS
3.4.2 Evaluacija subvencija AMS-a za učenje kroz rad
3.5 Inter-kompanijsko učenje kroz rad (ÜBA)
3.6 Produženo dualno obrazovanje ili delimične kvalifikacije u skladu sa članom 8b BAG (ranije: "Integrativna stručna obuka")
3.7 Modularizacija učenja kroz rad
3.8 Stručna diploma i dualno obrazovanje sa maturom
3.8.1 Stručna diploma
3.8.2 Dualno obrazovanje sa maturom
3.9 Obuka nakon Mature i učenje kroz rad za odrasle

3.9.1 Obuka nakon Mature
3.9.2 Učenje kroz rad za odrasle
3.9.3 Validacija kompetencija - obuka 'druge šanse'
3.9.4 Stručne stipendije
4 Austrija u poređenju sa Evropom (zemlje EU-28)
4.1 Opšti ekonomski pokazatelji
4.2 Pokazatelji o zapošljavanju i obrazovanju mladih
4.3 Austrija u kontekstu evropske politike stručnog obrazovanja i obuke
4.3.1 Novi prioriteti za evropsku saradnju u obrazovanju i obuci
4.3.2 Uspostavljanje Garancije za mlade
4.3.3 Agenda novih veština za nove mogućnosti zapošljavanja
5. Mladi u dualnom obrazovanju
5.1 Broj učenika u dualnom obrazovanju
5.1.1 Broj učenika u dualnom obrazovanju po saveznim državama
5.1.2 Učenici u dualnom obrazovanju po područjima rada
5.1.3 Učenici u dualnom obrazovanju po zanimanju
5.1.4 Broj učenika u prvom razredu dualnog obrazovanja
5.1.5 Udeo učenika u dualnom obrazovanju u prvom razredu u odnosu na sve 15-godišnjake
5.1.6 Starost učenika u dualnom obrazovanju u prvom razredu
5.1.7 Prethodno pohađana škola pre upisa u prvi razred stručne škole
5.1.8 Dualno obrazovanje po području rada i brojnosti učenika po kompanijama
5.1.9 Učenici u dualnom obrazovanju i pol
5.2 Broj kompanija za učenje kroz rad
5.3 Učenici po brojnosti učenika po kompanijama
5.4 Otvorene pozicije za učenje kroz rad i oni koji ih traže
5.5 Ponuda učenja kroz rad
5.6 15-godišnjak u Austriji (potencijalna potreba za učenjem kroz rad)
5.7 Učenici u dualnom obrazovanju / mladi sa migrantskim poreklom
5.8 Rani prekid dualnog obrazovanja i drop-out
5.8.1 Rani prekid dualnog obrazovanja
5.8.2. Drop-out u dualnom obrazovanju
5.8.3 Strukturne dimenzije drop-out-a u Austriji
5.8.4 Školski drop-out (prema školskoj statistici)
5.8.5. Drop-out u školi i kompanijskoj obuci
5.9 Uspeh na završnim ispitima
5.9.1 Uspeh na završnim ispitima prema području rada i saveznim državama
5.9.2 Polaganje i uspešnost na završnom ispitu
5.9.3 Uspeh na završnom ispitu i školska 'konkurencija'
5.10 Uspešnost učenja kroz rad (opšta razmatranja)
5.10.1 Metodološke napomene
5.10.2 Uspešnost učenja kroz rad u odnosu na lične karakteristike
5.10.3 Uspešnost učenja kroz rad po području rada i broju učenika na učenju kroz rad kod poslodavca
5.10.4 Uspešnost učenja kroz rad i integracija u tržište rada
5.10.5 Uspešnost učenja kroz rad kod produženog dualnog obrazovanja / delimične kvalifikacije

5.11 Nastavni programi i obrazovni izbori
5.12 Monitor učenika u dualnom obrazovanju (Istraživanje o dualnom obrazovanju)
5.13 Troškovi i koristi od učenja kroz rad za kompanije
5.13.1 Javni rashodi za učenje kroz rad u kompaniji u odnosu na druge obrazovne putanje
5.13.2 Troškovi i koristi od učenja kroz rad za kompanije
6 Mladi bez obrazovanja
7 Početak karijere: mladi ljudi nakon završetka dualnog obrazovanja
7.1 Status na tržištu rada 18 meseci nakon završetka dualnog obrazovanja
7.2 Vreme do prvog zaposlenja nakon završetka dualnog obrazovanja
7.3 Prihodi 18 meseci nakon diplomiranja
8 Zaposlenost mladih
9 Nezaposlenost mladih (i dualno obrazovanje)
10 Potreba za kvalifikovanom radnom snagom i izgledi za zapošljavanje
10.1 Integracija učenika na tržištu rada
10.2 Subjektivna procena učenika uspeha na tržištu rada i u obrazovanju
10.3 Demografski trendovi ("nedostatak stručne radne snage)
10.4 Stopa nezaposlenosti prema nivou obrazovanja
10.5 Nivoi zapošljavanja / grupe zanimanja učenika na dualnom obrazovanju
10.6 Dualno obrazovanje i samo-zapošljavanje
10.7 Permeabilnost dualnog obrazovanja
10.7.1 Stručna diploma i tercijarno obrazovanje
10.7.2 Dalje obrazovanje
11 Zaključci i preporuke
Bibliografija
Indeks autora

Tabela 7. Sadržaj publikacije "Istraživanje stručnog obrazovanja" (Dornmayr & Nowak, 2017)

Sadržaj
Izveštajni deo
1. Uvod
2. Austrija u poređenju sa Evropom (zemlje EU-28)
3. Broj učenika u dualnom obrazovanju
3.1. Učenici u dualnom obrazovanju u saveznm državama
3.2. Učenici u dualnom obrazovanju po područjima rada
3.3. Učenici u dualnom obrazovanju po zanimanju
3.4. Broj učenika u dualnom obrazovanju u prvom razredu
3.5. Udeo učenika u dualnom obrazovanju u prvom razredu u odnosu na sve 15-godišnjake
3.6. Starost učenika u dualnom obrazovanju u prvom razredu
3.7. Prethodno pohađana škola pre upisa u prvi razred stručne škole
3.8. Prethodno pohađana škola prema području rada i prema brojnosti učenika na obuci kod poslodavca
3.9. Učenici u dualnom obrazovanju prema polu
4. Kompanije
4.1. Broj kompanija za učenje kroz rad

4.2. Broj učenika po kompanijama
5. Ponuda i potražnja za dualnim obrazovanjem
6. Trendovi u ponudama za dualno obrazovanje
7. 15-godišnjaci u Austriji (potencijalna potražnja za dualnim obrazovanjem)
8. Učenici u dualnom obrazovanju / mladi migrantskog porekla
9. Rani prekid dualnog obrazovanja i drop-out
9.1. Rani prekid dualnog obrazovanja
9.2. Drop-out u dualnom obrazovanju
9.3. Strukturne dimenzije drop-out-a u Austriji
9.4. Školski drop-out (prema školskoj statistici)
9.5. Drop-out u školi i kompanijskoj obuci
10. Modularizacija dualnog obrazovanja
11. Matura
12. Inter-kompanijsko dualno obrazovanje
13. Produženo dualno obrazovanje ili delimične kvalifikacije
14. Uspeh na završnim ispitima
14.1. Uspeh na završnim ispitima prema području rada i saveznim državama
14.2. Polaganje i uspešnost na završnom ispitu
14.3. Obrazovanje 'druga šansa'
14.4. Uspeh na završnom ispitu i školska 'konkurencija'
14.5. Majstorski i stručni ispiti
15. Uspešnost učenja kroz rad (opšta razmatranja)
15.1. Metodološke napomene
15.2. Uspešnost učenja kroz rad u odnosu na lične karakteristike
15.3. Uspešnost učenja kroz rad po području rada i broju učenika na učenju kroz rad kod poslodavca
15.4. Uspešnost učenja kroz rad i integracija u tržište rada
15.5. Uspešnost učenja kroz rad kod produženog dualnog obrazovanja / delimične kvalifikacije
16. Nastavni programi i obrazovni izbori
17. Javni rashodi za učenje kroz rad u kompaniji u odnosu na druge obrazovne putanje
18. Troškovi i koristi od učenja kroz rad za kompanije
19. Mladi bez obrazovanja
20. Početak karijere: mladi ljudi nakon završetka dualnog obrazovanja
20.1. Status na tržištu rada 18 meseci nakon završetka dualnog obrazovanja
20.2. Vreme do prvog zaposlenja nakon završetka dualnog obrazovanja
20.3. Prihodi 18 meseci nakon diplomiranja
21. Zaposlenost mladih
22. Nezaposlenost mladih (i učenje kroz rad)
23. Potreba za stručnim radnicima i izgledi za zapošljavanje
23.1. Integracija na tržištu rada učenika koji su bili na učenju kroz rad
23.2. Subjektivna procena obrazovnog uspeha i uspeha na tržištu rada onih koji su završili dualno obrazovanje
23.3. Demografski trendovi ("nedostatak stručne radne snage")
23.4. Stopa nezaposlenosti prema nivou obrazovanja
23.5. Otvorene pozicije po nivou obuke
23.6. Nivoi zapošljavanja / grupe zanimanja učenika na dualnom obrazovanju

23.7. Dualno obrazovanje i samo-zapošljavanje
TABELARNI DEO (Sabine Nowak)
I Učenici u dualnom obrazovanju - brojevi
Tabela 1: Trend u broju učenika u dualnom obrazovanju po polu
Tabela 2: Trend u broju učenika u prvoj godini dualnog obrazovanja po područjima rada
Tabela 3: Trend u broju učenika u prvoj godini dualnog obrazovanja po saveznim državama
Tabela 4: Trend u broju učenika u dualnom obrazovanju po području rada
Tabela 5: Trend u broju učenika u dualnom obrazovanju po saveznim državama
Tabela 6: Broj učenika u dualnom obrazovanju po saveznim državama i području rada 2006 - 2016
Tabela 7: 50 najčešće pohađanih obrazovnih profila (2016)
Tabela 8: Stope pohađanja dualnog obrazovanja po području rada i veličini kompanije, decembar 2016. godine
Tabela 9: Kvote za dualno obrazovanje po području rada
Tabela 10: Trend u broju učenika u dualnom obrazovanju prema grupama zanimanja
Tabela 11: Učenici i kompanije za obuku u modularnim zanimanjima
Tabela 12: Učenici u prvoj godini dualnog obrazovanja i 15-godišnje stanovništvo po saveznim državama, 2016
Tabela 13: Učenici u dualnom obrazovanju sa neaustrijskim državljanstvom, 1991. - 2016
Tabela 14: Starost učenika u prvoj godini dualnog obrazovanja po područjima rada, 2016
Tabela 15: Trend u udelu učenika u dobi od 15 i 16 godina u prvoj godini dualnog obrazovanje po područjima rada
II Podaci o mestima za obuku
Tabela 16: Trend u broju kompanija za učenje kroz rad prema području rada
Tabela 17: Trend u broju kompanija za učenje kroz rad prema saveznim državama
III. Završni ispit
Tabela 18: Položeni završni ispiti po područjima rada
Tabela 19: Udeo položenih završnih ispita po području rada
Tabela 20: Položeni završni ispiti po saveznim državama
Tabela 21: Udeo položenih završnih ispita po saveznim državama
Tabela 22: Rezultati završnog ispita - učenici, 2016
Tabela 23: Polaganje i uspeh na završnim ispitima dualnog obrazovanja po područjima rada, 2016
Tabela 24: Rezultati završnog ispita u 2016. prema području rada i polu
IV Uspeh na završnom ispitu i prekidanje obuke
Tabela 25: Uspeh na završnom ispitu i prekidanje obuke po područjima rada, 2015
Tabela 26: Uspeh na završnom ispitu i prekidanje obuke po saveznim državama, 2015
V. Učenici u 10. razredu i dualno obrazovanje
Tabela 27: Distribucija učenika u 10. razredu po saveznim državama
Tabela 28: Distribucija učenika muškog pola u 10. razredu po saveznim državama
Tabela 29: Nacionalna distribucija ženske populacije u 10. razredu
Tabela 31: Distribucija učenika 10. razreda prema vrsti škole, ukupno
Tabela 32: Učenici u prvom razredu prema vrsti stručne škole, u apsolutnim brojevima
Tabela 33: Učenici u prvom razredu prema vrsti stručne škole, u postocima

VI. Obrazovanje 'druga šansa'
Tabela 34: Položeni završni ispiti kod 'druge šanse'
Tabela 35: Stopa položenih završnih ispita po područjima rada, 2016
Tabela 36: Brojnost učenika i stopa uspeha na završnom ispitu prema području rada
VII Stručno obrazovanje prema članu 8 Zakona o stručnom obrazovanju, ranije Integrativna stručna obuka
Tabela 37: Stručno obrazovanje prema članu 8 Zakona o stručnom obrazovanju, 2016 i trendovi
Tabela 38: Trendovi u stručnom obrazovanju prema članu 8 Zakona o stručnom obrazovanju
VIII Zaposlenost mladih
Tabela 39: Stopa nezaposlenosti mladih ljudi (ispod 25 godina) u EU-28 poređenju
Tabela 40: Stopa nezaposlenosti mladih (<25 godina) prema saveznoj državi
Tabela 41: Stopa nezaposlenosti mladih (od 15 do 19 godina) prema saveznoj državi
Tabela 42: Stopa nezaposlenosti mladih (20 do 24 godine) prema saveznoj državi
IX. Radno mesto i zaposlenje svršenih učenika
Tabela 43: Položaj učenika dve godine nakon završetka dualnog obrazovanja
Tabela 44: Trendovi u formalnoj kvalifikacionoj strukturi radne snage (15+)
Tabela 45: Stopa zaposlenosti nakon formalnog obrazovanja, 1999 - 2016
Tabela 46: Stopa nezaposlenosti nakon formalnog obrazovanja, 1999 - 2016
Tabela 47: Ponuda i potražnja na tržištu rada prema opštijim kategorijama formalnog obrazovanja
Tabela 48: Prosečno trajanje nezaposlenosti nakon obrazovanja, 2016
Tabela 49: Distribucija radnika po zanimanju (15+) prema obrazovanju, 2016
Tabela 50: Struktura zanimanja zaposlenih i obrazovanje (15+), 2016
Tabela 51: Kvalifikaciona struktura po područjima rada (15+), 2016
Tabela 52: Distribucija radne snage po područjima rada prema obrazovanju (15+), 2016

4.2. Nemačka

Zakon o stručnom obrazovanju reguliše oblast istraživanja i monitoringa u stručnom obrazovanju i obuci u Nemačkoj – akt specifikuje da se za potrebe planiranja i organizovanja stručnog obrazovanja moraju prikupljati podaci i voditi odgovarajuća statistika. Konkretno Savezno ministarstvo za obrazovanje i istraživanje (BMBF) je dužno da na godišnjem nivou preda izveštaj o stručnom obrazovanju Saveznoj vladi. U izveštaju se prikazuju trendovi u razvoju dualnog obrazovanja, glavni izazovi i preporuke. Za potrebe ovog godišnjeg izveštavanja, Savezno ministarstvo angažuje već spomenutu instituciju čija je takva uloga takođe zakonski propisana - Savezni institut za srednje stručno obrazovanje (*Bundesinstitut für Berufsbildung* - BIBB).

Podatke o stručnom obrazovanju priprema Savezni statistički zavod uz podršku BIBB i Instituta za istraživanje rada Savezne agencije za zapošljavanje. Pored toga, BIBB objavljuje i propratni, dopunski godišnji Izveštaj o podacima koji se tiču stručnog obrazovanja i obuke. Kao ilustraciju koje teme i indikatori se pokrivaju u ovim obaveznim godišnjim izveštajima i ovde ćemo predstaviti sadržaje ove dve publikacije (tabela 8 i tabela 9).

Tabela 8. Sadržaj publikacije „Izveštaj o stručnom obrazovanju 2018“ (Federalno ministarstvo obrazovanja i istraživanja – BMBF, 2018)

Sadržaj
Predgovor
Sažetak
1 Prioriteti politike stručnog obrazovanja
2 Situacija na tržištu obuke u 2017. godini
2.1 Bilans obuke u 2017. godini
2.1.1 Novi ugovori o obuci
2.1.2 Registrovana mesta za stručno obrazovanje i nepopunjena mesta na dan 30. septembra
2.1.3 Kandidati za obuku, neupisani kandidati i kandidati sa alternativom na dan 30. septembra
2.1.4 Ponuda, potražnja i odnos ponude i potražnje
2.1.5 Proširena potražnja, prošireni odnos ponude i potražnje
2.1.6 Prošireni odnos ponude i potražnje mesta za obuku u kompanijama
2.1.7 Izračunata stopa raspoređenih mladih zainteresovanih za obuku
2.2 Novi ugovori o obuci prema strukturnim karakteristikama
2.2.1 Razvoj u sektorima obuke
2.2.2 Ugovori za obuku u i izvan kompanija
2.2.3 Trend u broju mesta za obuku u kompanijama
2.2.4 Rodno specifična diferencijacija
2.2.5 Zanimanja koja zahtevaju dve godine obuke
2.3 Obrazovanje učenika koji su nedavno zaključili ugovor o obuci
2.4 Integrisano izveštavanje o obuci
2.5 Prognoze
2.5.1 Pogled nazad na prognozu za 2017. godinu
2.5.2 Prognoza za 2018
2.6 Trenutni izazovi
2.6.1 Osobe migranatskog porekla
2.6.2 Položaj kandidata registrovanih u biroima za zapošljavanje i centrima za zapošljavanje
2.6.3 Kandidati za stručnu obuku koju treba da počnu do kraja 2017. -naknadna statistika o plasmanu
2.6.4 Mladi u sistemu tranzicije
2.6.5 Mladi ljudi koji napuštaju školu nakon devetogodišnjeg školovanja mogu uspešno preći na stručnu obuku
2.6.6 Neraspoređeni kandidati iz prethodnih godina
2.6.7 Kompanije ne mogu popuniti mesta za obuku
2.6.8 Manje kompanija koje nude obuku - manje učešće u obuci među najmanjim kompanijama
2.6.9 Uparivanje - centralni izazov
2.6.10 Stručna obuka kao ključ održivog razvoja
2.6.11 Mladi bez stručnih kvalifikacija
2.6.12 Prevremeni prekid ugovora o obuci
2.6.13 Rezultati ispita i naknadni transfer u zaposlenje

2.6.14 Priznavanje stručnih kvalifikacija stečenih izvan Nemačke
2.6.15 Part-tajm stručna obuka za mlade roditelje
2.6.16 Stručna obuka za osobe sa invaliditetom
2.7 Obuka za zdravstvene profesije
2.8 Obuka o zanimanjima u predškolskom i školstvu
3 Mere i programi politike stručne obuke
3.1 Savez za inicijalnu i kontinuiranu obuku 2015–2018
3.2 Inicijativa “Obrazovne karike koje vode ka stručnim kvalifikacijama”
3.3. Mere i programi za podršku usmeravanju karijere i optimizaciji upravljanja prelaskom na obuku
3.3.1 Orijehtacija u karijeri za izbeglice - staze u stručnim obukama za izbeglice
3.3.2 Inicijativa JUGEND STÄRKEN
3.3.3 Inicijativa Savezne vlade Klischeefrei - nacionalni kooperativni projekat za oslobađanje karijernih i obrazovnih izbora od rodnih stereotipa
3.4 Mere i programi za jačanje dualnog obrazovanja
3.4.1 JOBSTARTER
3.4.2 Pozdravni mentori
3.4.3 Promovisanje socijalnih veština u dualnom obrazovanju, posebno u integraciji izbeglica u rad i obuku
3.4.4 Stručna obuka bez granica
3.5 Mere za pripremu sistema stručnog obrazovanja i obuke za budućnost
3.5.1 Novi i modernizovani propisi o obuci
3.5.2 Projekat celozivotne profesionalne orijentacije Savezne agencije za zapošljavanje (BA)
3.5.3 Prenošnje inicijative za upravljanje obrazovanjem i obukom na lokalne vlasti
3.5.4 Inovativni pristup kontinuiranom stručnom usavršavanju
3.5.5 Stručna obuka za održivi razvoj 2015–2019
3.5.6 Program ESF-a za promociju stručne obuke za održivi razvoj
3.5.7 „Vi i vaš trening = praktično nepobedivi“ informativna kampanja
3.6 Povećanje transparentnosti i mogućnosti za transfer u sistem obrazovanja i obuke
3.6.1 Takmičenje „Napredovanje kroz obrazovanje: otvoreni univerziteti“
3.6.2 Inicijativa da se privuku univerzitetski drop-outi ka stručnoj obuci
3.7 Mere i programi za promovisanje jednakih mogućnosti i socijalne inkluzije
3.7.1 Sticanje inicijalnih jezičkih veština
3.7.2 ESF program za učenje jezika za ljude migrantskog porekla
3.7.3 Program savezne vlade za podršku stručnom usavršavanju nemačkog jezika prema članu 45a Zakona o rezidentnosti
3.7.4 Inicijativa Savezne vlade “RESPEKT” - pilot program za mlade ljude koji su teško dostupni
3.7.5 ESF “Osiguranje osposobljene radne snage, kontinuirano stručno obrazovanje i obuka i promovisanje ravnopravnosti” (Direktiva o socijalnim partnerima)
3.7.6 ESF “rückenwind + - razvoj osoblja u programu socijalne ekonomije
3.7.7 Program ESF i Savezne vlade „Obrazovanje, ekonomija i zapošljavanje u lokalnoj zajednici“
3.7.8 ESF i Direktiva o integraciji Federalne vlade - “Integracija azilanata i izbeglica”
3.8 Digitalizacija u stručnoj obuci – stručno obrazovanje i obuka4.0
3.8.1 Veštine za digitalno radno mesto sutra

3.8.2 Specijalni program digitalizacije u Centrima za stručnu obuku i centrima kompetencija
3.8.3 Digitalni mediji u stručnoj obuci
3.8.4 ASCOT + "Procena veština u stručnoj obuci"
3.9 Potvrđivanje i priznavanje stručnih veština
3.9.1 Zakon o ocenjivanju profesionalnih kvalifikacija
3.9.2 Validacija stručnih kompetencija za osobe bez formalne kvalifikacije
3.9.3 Program finansiranja „Integracija kroz kvalifikacije (IQ)“
3.9.4 Korišćenje prilika - sa kvalifikacionim modulima za profesionalnu kvalifikaciju
3.10 Mere stručne obuke u sektoru socijalne i medicinske nege
3.11 Stalni instrumenti, mere i programi politike stručnog osposobljavanja i tržišta rada
3.12 Mere i programi specifične stručne obuke za ciljne grupe
4 Međunarodna saradnja u oblasti stručnog obrazovanja - trenutni status i budući izgledi
4.1 Kooperativni projekti obrazovanja i obuke u Evropi
4.1.1 Erasmus+: Program EU za obrazovanje, obuku, mlade i sport (2014-2020)
4.1.2 Evropski kvalifikacioni okvir za celoživotno učenje (EQR)
4.1.3 EQAVET: okvir kvaliteta u stručnom obrazovanju
4.1.4 Evropske veštine, kompetencije, kvalifikacije i zanimanja (ESCO)
4.1.5 Europass
4.1.6 Posebni program za promovisanje profesionalne mobilnosti mladih ljudi koji su zainteresovani za obuku i nezaposlenih mladih kvalifikovanih radnika iz Evrope (MobiPro-EU)
4.1.7 Direktiva o integraciji ESF-a i Savezne vlade i prioritet za akciju „Integracija putem razmene“
4.1.8 Kontakt-tačka međunarodne mobilnosti
4.2 Multilateralna saradnja u oblasti stručnog obrazovanja i obuke
4.2.1 OECD studije
4.2.2 Projekt DIHK "ProRecognition - Profesionalne i stručne kvalifikacije za Nemačku"
4.2.3 UNEVOC
4.2.4 Međunarodno prvenstvo u profesionalnim veštinama
4.3 Programi bilateralne saradnje
4.3.1 Međunarodna saradnja u oblasti stručne obuke
4.3.2 Bilateralni programi
4.3.3 Internacionalizacija stručne obuke
4.3.4 Pilot projekat "AusbildungWeltweit"
4.3.5 Stručno osposobljavanje u međunarodnim odnosima i razvojnoj saradnji
Mišljenja o Izveštaju o stručnom obrazovanju 2018
Mišljenje Odbora Saveznog zavoda za stručno obrazovanje o izveštaju Savezne vlade o stručnom obrazovanju 2018.
Mišljenje grupe predstavnika zaposlenih o Izveštaju Savezne vlade o stručnom obrazovanju 2018
Mišljenje grupe predstavnika poslodavaca o nacrtu Izveštaja o stručnom obrazovanju 2018
Mišljenje grupe pokrajinskih predstavnika na odboru BIBB-a o nacrtu izveštaja o stručnom obrazovanju 2018.

Kao što je ranije pomenuto, BIBB objavljuje i propratni, dopunski godišnji Izveštaj o podacima vezanim za stručno obrazovanje i obuku. Na proleće 2008. godine ministarstvo je donelo odluku da se reformiše sistem izveštavanja, tako što će se odvojiti glavni izveštaj koji je političke prirode i koji stoga raspravlja i usvaja Savezna vlada za razliku od „nepolitičkog“ izveštaja za koji bi isključivo odgovoran bio BiBB. Tako, od 2009. godine BiBB objavljuje godišnji „Izveštaj o podacima koji prati Izveštaj o stručnom obrazovanju“. BIBB objavljuje i verziju za izabranim ključnim podacima na engleskom jeziku (sadržaj ove publikacije je i poslužio kao ilustracija pokrivenih tema i indikatora – tabela 9).

U slučaju Izveštaja o podacima vezanim za stručno obrazovanje i obuku treba imati u vidu da se od publikacije do publikacije, pored ključnih pokazatelja, bira tematski fokus. Tako je u publikaciji za 2015. godinu pažnja poklonjena povezanosti stručnog obrazovanja i potreba tržišta rada, 2016. godine osipanju učenika iz sistema stručnog obrazovanja/napuštanju stručnog obrazovanja, 2017. godine migrantima u stručnom obrazovanju, a 2018. godine profesionalnoj orijentaciji.

Tabela 9. Sadržaj publikacije „Izveštaj o podacima o stručnom obrazovanju i obuci 2015. godine“ (BiBB, 2016)

Sadržaj
1. Indikatori inicijalnog stručnog obrazovanja
1.1. Ukratko o ključnim podacima
1.2. Tržište stručnog obrazovanja
1.2.1. Ponuda i potražnja mesta za dualno obrazovanje
1.2.2. BIBB analiza predviđanja - razvoj potencijala ponude i potražnje
1.2.3. Regionalna distribucija stručnog obrazovanja i obuke
1.2.4. Trendovi kod učenika u dualnom sistemu stručnog obrazovanja
1.2.5. Sažetak integrisanog izveštavanja o obuci
1.3. Učenici u dualnom obrazovanju
1.3.1. Novi ugovori o obuci
1.3.2. Učešće i uspešno položen završni ispit
1.3.3. Prestanak ugovora o obuci
1.3.4. Učenici u dualnom obrazovanju migrantskog porekla
1.3.5. Nezaposlenost nakon završetka dualnog obrazovanja
1.4. Zanimanja
1.4.1. Trendovi u strukturi zanimanja u dualnom stručnom obrazovanju
1.4.2. Struktura i broj zanimanja u skladu sa BBiG / HwO
1.5. Kompanije u stručnom obrazovanju
1.5.1. Učešće kompanija u stručnom obrazovanju i obuci
1.5.2. Instruktori za učenje kroz rad
1.5.3. Zahtevi i usklađivanje u dualnom obrazovanju
1.6. Školsko stručno obrazovanje, obuka u javnom sektoru i dualni studijski programi u ustanovama visokog obrazovanja i univerzitetima za kooperativno obrazovanje
1.6.1. Stručno obrazovanje u školama
1.6.2. Obuka u javnom sektoru
1.6.3. Dualni studijski programi u ustanovama visokog obrazovanja i univerzitetima za kooperativno obrazovanje
1.7. Finansiranje i troškovi obuke

1.7.1. Naknade za obuku
1.7.2. Troškovi i koristi od stručnog obrazovanja u kompanijama u 2012/2013.
2. Indikatori kontinuiranog stručnog obrazovanja
2.1. Ukratko o ključnim podacima
2.2. Struktura učešća
2.2.1. Kontinuirano stručno usavršavanje - rezultati Istraživanja o obrazovanju odraslih za 2014. godinu
2.2.2. Kontinuirana obuka u kompanijama i druge strategije za zadovoljavanje potreba zaposlenih
2.3. Pružaoci usluga kontinuiranog obrazovanja i obuke
2.3.1. Ekonomska klima u kontinuiranoj obuci
2.3.2. Usluge kontinuiranog stručnog usavršavanja koje pružaju organizatori obrazovanja odraslih
2.3.3. Učenje na daljinu
2.4. Javno finansiranje kontinuiranog obrazovanja i obuke
2.4.1. Kontinuirano obrazovanje i obuka uz podršku Saveznog zavoda za zapošljavanje (SGB II i SGB III)
2.4.2. Zakon o unapređenju obuke (AFBG)
2.4.3. Program stipendija za kontinuirano obrazovanje i obuku
2.4.4. Unapređivanje programa stipendiranja
2.4.5. Javna potrošnja na kontinuiranu obuku
2.4.6. Regulisanje finansiranja kontinuirane stručne obuke na osnovu kolektivnih ugovora o platama
2.4.7. Grant program kontinuiranog obrazovanja
2.5. Regulisane kvalifikacije kontinuirane obuke
2.5.1. Propisi savezne i pokrajinskih vlada i nadležni organi za kontinuirano stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju
2.5.2. Kontinuirano stručno obrazovanje u zanatskim i tehničkim školama
2.5.3. Ispiti u kontinuiranoj obuci
2.5.4. Ciljevi, koristi i troškovi unapređene stručne obuke
3. Tekući problemi usklađivanja tržišta obuke i tržišta rada i budući nedostaci kvalifikovanih radnika
4. Inovacije u stručnom obrazovanju i obuci kroz programe, pilot projekte i centre kompetencija
4.1. Redovni programi
4.2. Pilot projekti
4.3. Podrška međukompanijskim centrima za obuku i centrima za kompetencije
5. Pitanja mobilnosti i priznavanja, međunarodna perspektiva

Kao što je u odeljku o istraživanjima stručnog obrazovanja i obuke predstavljeno, BIBB takođe ima veoma razvijen istraživački okvir koji sadrži brojna i raznovrsna istraživanja kojim se dopunjuje njihovo učešće u monitoringu i evaluaciji stručnog obrazovanja u Nemačkoj. Savezno ministarstvo za obrazovanje i istraživanja podržava i druge značajne istraživačke inicijative u oblasti stručnog obrazovanja i obuke: inicijativa za istraživanja stručnog obrazovanja i obuke (*Berufsbildungsforschungsinitiative* - BBFI), inicijativa za ranu identifikaciju potražnje za veštinama (*Früherkennung von Qualifikationserfordernissen* - *FreQuenz*) ili tehnološki orijentisana procena veština i

kompetencija u stručnom obrazovanju i obuci (*Technologie-orientierte Kompetenzmessung in der Berufsbildung - ASCOT*)¹⁴.

Pored ovoga, nekoliko univerziteta ima odeljenja za stručno obrazovanje koje realizuju svoje istraživačke programe, kao i istraživački instituti povezani sa socijalnim partnerima (sindikatom ili asocijacijama poslodavaca) ili političkim partijama, ili privatni istraživački instituti.

4.3. Švajcarska

Savezni Ustav propisuje da Konfederacija i kantoni zajedno osiguravaju kvalitet obrazovanja u Švajcarskoj, unutar svojih nadležnosti. Kao ključni instrument u okviru ove saradnje uspostavljen je Švajcarski proces monitoringa obrazovanja. Glavni proizvod ovog procesa je Izveštaj o obrazovanju u Švajcarskoj, koji se objavljuje na svake četiri godine. Prvi takav izveštaj je objavljen 2010. godine, a poslednji 2018. godine. Ovaj izveštaj sadrži podatke o obrazovnom sistemu i njegovim pojedinačnim nivoima i segmentima – nije dakle posvećen stručnom obrazovanju, ali ono jeste njegov važan deo. Proces izveštavanja vodi Švajcarski centar za istraživanja u obrazovanju (SCCRE), a koristi podatke Saveznog zavoda za statistiku i Saveznog sekretarijata za obrazovanje, istraživanje i inovacije, kao i niza drugih istraživačkih izvora. U tom istraživačkom segmentu, važnu ulogu ima i Švajcarski savezni institut za stručno obrazovanje (SFIVET) i tzv. vodeće istraživačke kuće i individualni istraživački projekti. Vodeće kuće realizuju akademska istraživanja na različite teme iz stručnog obrazovanja i obuke i služe kao svojevrsni centri izvrsnosti. One su najčešće locirane pri ustanovama visokog obrazovanja.

Vredno je istaći da prema Zakonu o stručnom obrazovanju. Švajcarska podržava održivost istraživanja u sektoru stručnog obrazovanja i obuke. Program finansiranja administrira i nadzire Savezni sekretarijat za obrazovanje, istraživanje i inovacije. Program ima tri cilja: snažno uspostavljanje istraživanja stručnog obrazovanja i obuke u Švajcarskoj, obezbeđivanje da se kreiranje politike u stručnom obrazovanju donosi na osnovu solidnih istraživačkih nalaza i kontinuirani razvoj stručnog obrazovanja.

U tabeli 10 predstavljen je izvod iz sadržaja Izveštaja o obrazovanju u Švajcarskoj, a koji se odnosi na stručno obrazovanje – što opet služi da ilustruje koje se to teme vezane za stručno obrazovanje i obuku pokrivaju u ovom izveštaju nacionalnog nivoa.

Tabela 10. Izvod iz sadržaja Izveštaja o obrazovanju u Švajcarskoj, 2014 (Wolter et al., 2014)

Švajcarski izveštaj o obrazovanju - poglavlje o stručnom obrazovanju i obuci (SOO)
Kontekst
Strukturne promene
Ekonomija i demografija
Globalizacija

¹⁴ Informacije sa sajta projekta *Apprenticeship toolbox* - <https://www.apprenticeship-toolbox.eu/governance-regulatory-framework/monitoring-research/36-monitoring-research-in-germany>

Odnos sa sektorom opšteg obrazovanja
Institucije
Brzi tempo reformi propisa u obrazovanju
Upravljanje slučajem u stručnom obrazovanju
Dvogodišnji federalni SOO sertifikat nastavlja da se širi
Reforma federalnog propisa o stručnom bakaleoratu
Selekcija nastavnika
Efektivnost
Traženost dualnih profila
Produktivnost tokom dualnog obrazovanja
Uspešno završavanje dualnog obrazovanja
Uspeh na tržištu rada nakon završenog dualnog obrazovanja
Slobodna mobilnost kroz zanimanja
Federalni stručni bakaleorat – ekonomska klima i pol
Efikasnosti/troškovi
Javna potrošnja na SOO
Neto troškovi SOO koji se odvija u kompanijama
Validacija obrazovnih postignuća
Prerano završavanje ugovora o učenju kroz rad
Jednakost
Dostupnost dualnog obrazovanja
Kompenzatorna podrška ili efikasnost?
Kreiranje razvojnih mogućnosti kroz SOO
Pitanje socijalnog statusa kao problem jednakosti?

4.4. Danska

Ministarstvo obrazovanja Danske je odgovorno za praćenje i evaluiranje različitih aspekata sistema stručnog obrazovanja i obuke. Ono vodi veliku bazu podataka koje ima centralnu ulogu u planiranju razvoja stručnog obrazovanja i obuke. Istraživačka zajednica koja se tematski fokusira na stručno obrazovanje i obuku je veoma raširena.¹⁵ VIVE – Danski centar za primenjene društvene nauke (*Det Nationale Forsknings - og Analysecenter for Velfærd*) je zadužen od strane Ministarstva da prati implementaciju reforme stručnog obrazovanja i obuke iz 2014. godine. EVA – Danski institut za evaluaciju (*Danmarks Evalueringsinstitut*) sprovodi sistematske evaluacije obrazovnog sistema, uključujući i stručno obrazovanje i obuku. Od 2012. godine univerziteti su dobili veću ulogu u sprovođenju istraživanja u stručnom obrazovanju i obuci, posebno Roskilde univerzitet i Univerzitet u Arhusu.

Treba pomenuti i Danski nacionalni centar za razvoj stručnog obrazovanja na Metropoliten univerzitetu. U Danskoj se, međutim, ne produkuje neka vrsta centralnog nacionalnog izveštaja o stručnom obrazovanju kao što je to slučaj u Austriji ili Nemačkoj.

¹⁵ Informacije sa sajta projekta *Apprenticeship toolbox* - <https://www.apprenticeship-toolbox.eu/governance-regulatory-framework/monitoring-research/37-monitoring-research-in-denmark>

4.5. Nalazi studije Nacionalne tačke EQAVET u Holandiji

Na osnovu prikazanog u prethodnim poglavljima može se zaključiti da se kvalitet srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Evropi se osigurava na različite načine. U tom smislu, Nacionalna tačka EQAVET u Holandiji je pripremila prikaz koji ukratko pokazuje kako se kvalitet stručnog obrazovanja vrednuje u odabranim evropskim zemljama (Norveška, Švedska, Irska, Slovenija, Škotska i Estonija) i koja je uloga institucija u tom domenu. Informacije koje su predstavljene u tabeli su preuzete iz izveštaja. Prikazani primeri sistema osiguranja kvaliteta za SOO u Evropi datiraju iz decembra 2019, a dobijeni su analizom dokumenata internet izvora, a sve predstavljene informacije su dodatno proverene kod nacionalnih kontakt tačaka EQAVET u spomenutim zemljama.

Tabela 11. Prikaz vrednovanja stručnog obrazovanja u odabranim zemljama (EQAVET Holandija, 2019)

Zemlja	Interni mehanizmi	Eksterni mehanizmi
NORVEŠKA	Interni pregledi se vrše uz pomoć sopstvenih sistema osiguranja kvaliteta ustanova.	Inspekcijske posete Direkcije za obrazovanje i obuku. Za priznavanje, akreditaciju i osiguranje kvaliteta odgovorna je Norveška agencija za osiguranje kvaliteta u obrazovanju (NOKUT). Institucije su obavezne da imaju svoj sistem osiguranja kvaliteta akreditovan po NOKUT-u.
IRSKA	Interna revizija čini osnovu za eksternu reviziju. Institucije mogu da odluče koje indikatore i merila smatraju relevantnim i primerenim svom kontekstu i misiji.	Kvalitet i kvalifikacije Irska (KKI) je nezavisna državna agencija odgovorna za kvalitet prema kojoj su škole odgovorne. KKI sprovodi nezavisnu eksternu reviziju koja ispituje interne procedure za kontrolu kvaliteta koje je institucija sprovela. KKI nudi nekoliko vodećih pitanja.
SLOVENIJA	Interni pregled je obavezan. Rezultate internog pregleda kvaliteta škole objavljuju u okviru Izveštaja o kvalitetu na sajtu ustanove. Unutar škole postoji tim ili odbor koji zajedno rade na optimizaciji kvaliteta škole, uključujući i zainteresovane strane, roditelje i ljude iz sektora tržišta rada.	U Sloveniji, eksterna evaluacija se vrši preko vršnjačke revizije od strane drugih institucija ili inspekcijskih poseta
ŠKOTSKA	Instrument za samoevaluaciju: "koliko je dobra naša škola" pomaže školama da promovišu kulturu kvaliteta. Fokus ovoga je na petnaestak nacionalnih indikatora kvaliteta u tri kategorije (liderstvo i upravljanje; pružanje učenja; i uspehi i postignuća).	Obrazovanje Škotske pruža eksterni nadzor koristeći Nacionalni okvir kvaliteta. Kvalifikacije akredituje centralno telo Akreditaciono telo Škotske

<p>ESTONIJA</p>	<p>Škole u Estoniji su zakonski obavezane da kontinuirano garantuju kvalitet obrazovanja internim evaluacijama. Ovim procenama se analiziraju obrazovne i administrativne aktivnosti i njihova efikasnost</p>	<p>Akreditaciju dodeljuju školske grupe za nastavni plan i program koje stiču pravo na pružanje stručnog obrazovanja i obuke. U tom cilju škole moraju dostaviti dokumente i odrediti stručnu komisiju za sprovođenje eksternog ocenjivanja. Eksterni pregledi se sprovode jednom u šest godina i na osnovu interne procene.</p>
<p>ŠVEDSKA</p>	<p>Sve SOO ustanove su po zakonu dužne da primenjuju sistemsko osiguranje kvaliteta. Ne postoje posebni zahtevi za detaljne smernice. Uobičajena je praksa da škole koriste prosečne ocene, podatke o pohađanju škole, prolaznost i stopu pozicioniranja kao pokazatelje u svojim analizama. Mnoge obrazovne institucije anketiraju studente, relevantne teme su nastava, sadržaji i blagostanje.</p>	<p>Švedska inspekcija vrši nadzor i reviziju kvaliteta. Često praćenje se vrši na osnovu nekoliko oblasti procene, a revizije se fokusiraju na određene oblasti.</p>

Literatura

- Alda, H., Friedrich, A. & Rohrbach-Schmidt, D. (2016). Forschungsdaten des BIBB. Angebot, Aufbereitung und Nutzung über das BIBB-FDZ. *Berufsbildung in Wissenschaft und Praxis*, 2/2016 (8-12). Na engleskom: <https://www.bibb.de/en/41347.php>
- Beicht, U., Krewerth, A., Eberhard, V. & Granato, M. (2009). Viel Licht – aber auch Schatten. Qualität dualer Berufsausbildung in Deutschland aus Sicht der Auszubildenden. *BIBB REPORT Edition 9/09*. Na engleskom: <https://www.bibb.de/en/14053.php>
- BIBB (Bundesinstitut für Berufsbildung) (2016). *VET Data Report Germany 2015. Facts and analyses accompanying the Federal report on vocational education and training – selected findings*. BiBB: Bon.
- Cedefop (2017). *On the way to 2020: data for vocational education and training policies. Country statistical overviews – 2016 update*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 61.
- Davidson, E. J. & Martineau, J. M. (2007). Strategic uses of evaluation. In J. W. Martineau, L. Merritt, & K. Hannum (Eds.), *Leadership development evaluation handbook* (pp. 433-463). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Dornmayr, H. & Löffler, R. (2018). *Bericht zur Situation der Jugendbeschäftigung und Lehrlingsausbildung in Österreich 2016-2017*. Forschungsbericht von ibw und öibf im Auftrag des BMDW, Wien.
- Dornmayr, H. & Nowak, S. (2017). *Lehrlingsausbildung im Überblick 2017. Strukturdaten, Trends und Perspektiven*. ibw-Forschungsbericht Nr. 190, Wien
- European Training Foundation (2018). *Torino Process 2018-2020: Guidelines*. <https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2018-10/Torino%20Process%202018-20%20guidelines.pdf>
- Federal Ministry of Education and Research (BMBF)(2018). *Report on Vocational Education and Training 2018*. Federal Ministry of Education and Research: Bonn
- Inter-Agency Working Group on TVET Indicators (2014). Proposed indicators for assessing technical and vocational education and training. Working Document. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260674>
- Kamphuis, A. (2019). Primeri sistema osiguranja kvaliteta za SOO u Evropi. Amsterdam: Holandska nacionalna referentna tačka Evropskog okvira kvalifikacija za SOO.
- Knill, C. & Tosun, J. (2008). Policy Making. In: D. Caramani (ed.), *Comparative Politics* (pp. 495-519). Oxford: Oxford University Press.
- Marjanović, D. (2016). *Tranzicija mladih žena i muškaraca na tržištu rada Republike Srbije*. International Labour Office. - Geneva: ILO, (Work4Youth publication series; No. 36)
- Muehlemann, S. & Wolter, S.C. (2014). Return on investment of apprenticeship systems for enterprises: Evidence from cost-benefit analyses. *IZA Journal of Labor Policy*, 3:25
- Nacionalni prosvetni savet Republike Srbije (2011). *Indikatori za praćenje stanja u obrazovanju i vaspitanju*. Nacionalni prosvetni savet: Beograd.
- OECD (2018). *Education at a Glance 2018: OECD indicators*. OECD publishing: Paris.

- Renold, U., Bolli, T., Caves, K., Bürgi, J., Esther Egg, M., Kemper, J. & Rageth, L. (2016). *Feasibility Study for a Curriculum Comparison in Vocational Education and Training. Intermediary Report II: Education-Employment Linkage Index*. KOF Studies, No. 80.
- Renold, U., Bolli, T., Caves, K., Bürgi, J., Esther Egg, M., Kemper, J. & Rageth, L. (2018). *Comparing International Vocational Education and Training Programs. The KOF Education-Employment Linkage Index*. Washington DC: National Center on Education and the Economy.
- Scheerens, J., Glas, C. & Thomas, S.M. (2003). *Educational Evaluation, Assessment, and Monitoring. A systemic approach*. Swets & Zeitlinger B.V., Lisse, The Netherlands.
- Stanković, D. i Vujačić. M. (2011). *Praćenje i vrednovanje programa stručnog usavršavanja nastavnika. Priručnik za autore i realizatore programa*. Institut za pedagoška istraživanja: Beograd.
- Teodorović, J. & Stanković, D. (2012). Od obrazovnih politika do razvoja škola: osnovne postavke i savremeni trendovi, u J. Šefer i J. Radišić (ur.), *Stvaralaštvo, inicijativa i saradnja: Implikacije za obrazovnu praksu II deo*, (str. 57-80). Institut za pedagoška istraživanja: Beograd.
- UNDP (2002). *Handbook on Monitoring and Evaluating for Results*. UNDP Evaluation Office, New York.
- Wehipeihana, N. & Davidson, E.J. (2010). *Strategic Policy Evaluation: Answering macro-level cross-project questions*. anzea regional symposium presentation, 5 May 2010, Wellington, Aotearoa New Zealand.
- Wenzelman, F., Jansen, A., Pfeifer, H. & Schönfeld, G. (2004). The BIBB-Surveys on firms' costs and benefits of apprenticeship training.
- http://www.cedefop.europa.eu/files/04_bibb_surveys_on_firms_costs_and_benefits_of_apprenticeship_training_felix_wenzelmann_bibb_germany.pdf
- Willetts, J. & Crawford, P. (2007). The most significant lessons about the Most Significant Change technique, *Development in Practice*, 17:3, 367-379
- Wolter, S.C., Cattaneo, M.A., Denzler, S., Diem, A., Grossenbacher, S., Hof, S. & Oggenfuss. C. (2014). *Swiss Education Report 2014*. Swiss Coordination Centre for Research in Education: Aarau.

Prilozi

Prilog 1. Preporuka Saveta o stručnom obrazovanju i obuci za održivu konkurentnost, socijalnu pravедност i rezilijentnost

I

(Резолуције, препоруке и мишљења)

ПРЕПОРУКЕ

САВЕТ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
ПРЕПОРУКА САВЕТА
од 24. новембра 2020. године

о стручном образовању и обуци за одрживу конкурентност, социјалну праведност и резилјентност

(2020/С 417/01)

САВЕТ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ,

узимајући у обзир Уговор о функционисању Европске уније, а посебно његове чланове 166. и 165., узимајући у обзир предлог Европске комисије,

будући да:

- (1) Повеља Европске уније о основним правима ⁽¹⁾ признаје образовање и приступ стручном и континуираном обучавању као основно право, док се у складу са УН-овим циљевима одрживог развоја до 2030. жели постићи једнак приступ свих жена и мушкараца приступачном и квалитетном техничком, стручном и терцијарном образовању, укључујући високо образовање, и знатно повећати број младих и одраслих особа које поседују вештине, укључујући техничке и стручне вештине, релевантне за запошљавање, достојанствена радна места и предузетништво.
- (2) је Европским стубом социјалних права ⁽²⁾, проглашеним 17. новембра 2017. године, утврђен низ начела којима се подржава праведно и добро функционисање тржишта рада и система социјалне заштите, укључујући начело бр. 1. о праву на квалитетно и инклузивно образовање, обуку и целоживотно учење, као и начело бр. 4. о активної подршци запошљавању.
- (3) Висококвалитетни и иновативни системи стручног образовања и обуке пружају људима вештине везане за рад, лични развој и грађанство, које им помажу да се прилагоде и остваре двоструку дигиталну и зелену транзицију како би се носили са ванредним ситуацијама и економским шокovima, истовремено подржавајући економски раст и социјалну кохезију. На тај начин им се пружају вештине које ће им помоћи при проналаску или отварању радних места за којима постоји потражња на тржишту рада.
- (4) Делотворне политике у подручју стручног образовања и обуке су важне како би се постигао циљ промовисања квалификоване, обучене и прилагодљиве радне снаге и тржишта рада која могу одговорити на економске промене, како је утврђено у члану 145. УФЕУ-а. Саопштење Комисије под насловом „Европски зелени договор“ ⁽³⁾ представља нову европску стратегију раста, чији је

---

¹ СЛ С 326, 26.10.2012., стр. 391.

² Док. 13129/17.

³ СОР(2019) 640 final.

циљ трансформација сопствене економије и друштва и њихово усмеравање на одрживији пут. Школе, установе за обучавање и високошколске установе су погодне за рад са ученицима, родитељима, предузећима и широм заједницом на променама које су неопходне за успешну транзицију. Проактивно усавршавање и усвајање нових вештина су неопходни како би се искористиле предности зелене транзиције.

- (5) У саопштењу Комисије под насловом „Снажна социјална Европа за праведну транзицију“⁽⁴⁾ истакнута је потреба да вештине, запошљивост и људски капитал заузму средишње место кроз европску Агенду вештина за одрживу конкурентност, друштвену праведност и резилентност⁽⁵⁾, уз коју ће се израдити предлог препоруке Савета о стручном образовању и обуци. Такође се најављује даљи рад на европском образовном простору, као и нови оквир за сарадњу са државама чланицама у области образовања и обуке.
- (6) У саопштењу Комисије под насловом „Нова индустријска стратегија за Европу“⁽⁶⁾ позива се на одлучно деловање како би целоживотно учење постало стварност за све, како би се осигурало да образовање и обука држе корак и доприносе остваривању двоструке транзиције. Она такође позива и на то да системи високог образовања, као и системи стручног образовања и обуке, обезбеде више научника, инжењера и техничара за тржиште рада. У новом Акционом плану ЕУ за циркуларну економију⁽⁷⁾ и Стратегији ЕУ за заштиту биодиверзитета до 2030. године⁽⁸⁾ се истиче кључна улога вештина за прелазак на зелену и чисту економију.
- (7) У саопштењу Комисије под насловом „Стратегија за МСП за одрживу и дигиталну Европу“⁽⁹⁾ се наглашава да је доступност квалификованих запослених или искусних руководилаца постао најважнији проблем за четвртину микро, малих и средњих предузећа у ЕУ, те да је недостатак квалификованих запослених најважнија препрека новим улагањима широм ЕУ. Стручно образовање и обука је од посебне важности за мала и средња предузећа како би се осигурало да њихова радна снага поседује неопходне вештине.
- (8) У саопштењу Комисије о Унији равноправности: Стратегија за родну равноправност за период 2020–2025⁽¹⁰⁾ се истиче значај стручног образовања и обуке за жене и мушкарце како би се осигурала родна равноправност у професијама у којима традиционално превладавају мушкарци или жене, а ради решавања питања родних стереотипа.
- (9) У саопштењу Комисије о буџету ЕУ којим се подржава спровођење европског плана опоравка⁽¹¹⁾, утврђен је амбициозан и свеобухватан план за европски опоравак, који се темељи на ванредном европском Инструменту за опоравак („Следећа генерација ЕУ” - *Next Generation EU*) и ојачаном вишегодишњем финансијском оквиру за период 2021–2027. Овај план се темељи на солидарности и праведности, и дубоко је укорењен у заједничким начелима и вредностима Уније. Њиме се утврђује како пружити замајац европској економији, подстакнути зелену и дигиталну транзицију и учинити економију праведнијом, резилентнијом и одрживијом за будуће генерације.
- (10) Гаранција за младе⁽¹²⁾, од 2013. године, помаже младима да уђу на тржиште рада нудећи им

---

⁴ COM(2020) 14 final.

⁵ COM(2020) 274 final.

⁶ COM(2020) 102 final.

⁷ COM(2020) 98 final.

⁸ COM(2020) 380 final.

⁹ COM(2020) 103 final.

¹⁰ COM(2020) 152 final.

¹¹ COM(2020) 442 final.

¹² Препорука Савета од 22. априла 2013. године о успостављању Гаранције за младе (СЛ С 120, 26.4.2013., стр. 1.)

квалитетан посао, наставак образовања, учење кроз рад или приправничку праксу у року од четири месеца од тренутка прекида школовања или почетка периода незапослености. Стручно образовање и обучавање се показало делотворним при олакшавању преласка младих који су изложени ризику од искључености. Атрактивно стручно образовање и обучавање оријентисано према потребама тржишта рада, а нарочито учење кроз рад, ће у будуће у оквиру Гаранције за младе имати још већу улогу у спречавању незапослености младих и њиховој припреми за будуће прилике на тржишту рада, посебно у оквиру зелене и дигиталне транзиције.

- (11) Циљ Предлога Комисије у погледу Уредбе Европског парламента и Савета о Европском социјалном фонду плус (ЕСФ+) јесте да осигура већу релевантност система образовања и обуке за тржиште рада, као и једнак приступ приликама за целоживотно учење за све путем усавршавања и преквалификације.
- (12) Предлог Комисије у погледу Уредбе Европског парламента и Савета о успостављању програма „Еразмус”: програма Уније за образовање, обучавање, младе и спорт, и о стављању ван снаге Уредбе (ЕУ) бр. 1288/2013, предвиђа да би интегрисану природу програма за период 2014–2020 којим се обухвата учење у свим контекстима – формалном, неформалном и информалном, као и у свим фазама живота – требало задржати ради подстицања флексибилних начина учења којима се појединцима омогућава развој компетенција неопходних за суочавање са изазовима 21. века.
- (13) Ова Препорука се темељи на низу иницијатива у области образовања, обуке и вештина развијених на европском нивоу, како је сажето приказано у Анексу I, и допринеће европској Агенди вештина за одрживу конкурентност, друштвену праведност и резилијентност, ажурираном Акционом плану за дигитално образовање, европском образовном простору и стратешком оквиру за европску сарадњу у области образовања и обуке.
- (14) Сврха ове Препоруке јесте да испуни циљ европског образовног простора, односно да развије јединствени европски простор за учење у оквиру којег границе не ометају висококвалитетно и инклузивно образовање и обуку, а којим се настоје уклонити препреке признавању квалификација у високом и средњошколском стручном образовању и периоди учења у иностранству, као и рад на једноставнијем прекограничном вредновању исхода обуке и целоживотног учења.
- (15) Полазећи од приоритета појачане европске сарадње у стручном образовању и обуци (Копенхашки процес), донесених у облику Резолуције Савета од 19. децембра 2002. године ⁽¹³⁾, висококвалитетно и флексибилно стручно образовање и обука и транснационална мобилност су и даље у средишту глобалне визије за модернизацију стручног образовања и обуке, коју су 2010. године у Декларацији из Брижа утврдили надлежни министри.
- (16) У закључцима из Риге од 22. јуна 2015. године, министри надлежни за стручно образовање и обуку су се усагласили о низу приоритета којима се пружа подршка остваривању те визије, а који су укључени у Заједнички извештај Савета и Комисије за 2015. годину о спровођењу стратешког оквира за европску сарадњу у области образовања и обуке (ЕТ 2020.) ⁽¹⁴⁾ и у Новој Агенди вештина за Европу из 2016. године ⁽¹⁵⁾, чиме је политика Уније у области стручног образовања и обуке добила додатан снажан подстицај, са јачим нагласком на атрактивности и квалитету.
- (17) Препоруком Европског парламента и Савета од 18. јуна 2009. године о успостављању Европског референтног оквира за осигурање квалитета у стручном образовању и обуци

---

¹³ СЛ С 13, 18.1.2003., стр. 2.

¹⁴ СЛ С 417, 15.12.2015., стр. 25.

¹⁵ COM(2016) 381 final.

(„EQAVET“) (16) успостављен је референтни оквир како би се пружила подршка државама чланицама у погледу унапређивања квалитета њихових система стручног образовања и обуке, како би се допринело повећаној транспарентности развоја политика у области стручног образовања и обуке међу државама чланицама. Током десетогодишњег спровођења EQAVET-а, њиме су подстакнуте реформе националних система за осигурање квалитета; међутим, он није знатно допринео побољшању транспарентности механизма за осигурање квалитета. Надаље, исти се углавном примењивао у иницијалном стручном образовању и обуци које се спроводи у школама. Стога би оквир за EQAVET из 2009. године требало укључити у ову Препоруку, и додати елементе којима се уклањају недостаци у његовом спровођењу у вези са квалитетом исхода учења, сертификацијом и вредновањем, саветовањем са релевантним актерима, улогом наставника и инструктора, учењем кроз рад и флексибилношћу стручног образовања и обуке. Како би се унапредило узајамно учење, повећала транспарентност и доследност механизма за осигурање квалитета у пружању стручног образовања и обуке, и ојачало узајамно поверење међу државама чланицама ЕУ, требало би увести стручне ревизије на нивоу ЕУ за потребе вредновања осигурања квалитета на нивоу система.

- (18) Циљ Препоруке Европског парламента и Савета од 18. јуна 2009. године о успостављању Европског бодовног система за стручно образовање и обуку („ECVET“) (17) био је унапређивање признавања, прикупљања и преноса исхода учења, пружање подршке мобилности и целоживотном учењу, и успостављање бодовног система за стручно образовање и обуку на нивоу ЕУ. Током његовог десетогодишњег спровођења, ECVET је умногоме допринео развоју квалитетнијег искуства у погледу мобилности кроз употребу и документовање јединица исхода учења. Међутим, концепт бодова у оквиру ECVET-а није заживео, па тиме ни ECVET није довео до развоја Европског бодовног система за стручно образовање и обуку. Стога би у ову Препоруку Савета требало укључити кључна начела ECVET-а (нпр. јединице исхода учења) повезана са флексибилношћу. Алати ECVET-а (нпр. споразум о учењу и меморандум о разумевању), којима се пружа подршка мобилности полазника стручног образовања и обуке, би требали бити даље развијани у оквиру других инструмената ЕУ, попут оних којима се подршка пружа у оквиру Еразмус+ програма. За стручне квалификације стечене након средњошколског или терцијарног образовања, може се примењивати Европски систем преноса и акумулације бодова који је већ у употреби.
- (19) Према Препоруци Савета од 15. марта 2018. године о европском оквиру за квалитетно и делотворно учење кроз рад (18), утврђено је 14 кључних критеријума које би државе чланице и заинтересоване стране требали примењивати за развој квалитетног и делотворног учења кроз рад којим се обезбеђује развој вештина повезаних са послом и лични развој полазника на учењу кроз рад.
- (20) CEDEFOP је пратио приоритете договорене у закључцима из Риге од 22. јуна 2015. године, и притом утврдио низ области у којима су земље напредовале са Агендом модернизације стручног образовања и обуке, нарочито кад је реч о различитим формама учења кроз рад, осигурању квалитета, успостављању механизма за предвиђање потреба за вештинама и саветодавних тела која укључују социјалне партнере, повећању проходности и флексибилности те, у скорије време, већем нагласку на дигиталним вештинама. Међутим, с обзиром на зелену и дигиталну транзицију, потребно је знатно проширити и унапредити понуду у области стручног образовања и обуке за младе и одрасле, уз истовремено повећање атрактивности и квалитета иницијалног стручног образовања и обуке.
- (21) Многе земље су покренуле иницијативе за промовисање изврности у стручном образовању и обуци зарад бољег повезивања стручног образовања и обуке са екосистемима иновација и вештина.

¹⁶ СЛ С 155, 8.7.2009., стр. 1.

¹⁷ СЛ С 155, 8.7.2009., стр. 11

¹⁸ СЛ С 153, 2.5.2018, стр. 1.

На темељу ових примера, испробава се концепт центара изврности стручног образовања и обуке како би исти постали врхунске референтне тачке за обуку у специфичним областима кад је реч о иницијалној обуци и континуираном усавршавању и преквалификацији.

- (22) У свом Мишљењу о будућности стручног образовања и обуке донесеном у децембру 2018. године, Саветодавни одбор за стручно образовање и обуку („ACVT“) је дао визију изврсног, инклузивног и целоживотног стручног образовања и обуке која одговара на захтеве будућности који произилазе из економских, технолошких и друштвених промена. Комисија је у овом Мишљењу позвана да припреми предлог за поједностављење и консолидацију политичког оквира ЕУ за стручно образовање и обуку, управљање њиме и постојеће инструменте у облику свеобухватне Препоруке Савета.
- (23) С обзиром на њену необавезујућу природу, овом Препоруком се поштују начела супсидијарности и пропорционалности, те би исту требало спроводити у складу са европским и националним правом и праксом. Наиме, овом Препоруком се не доводи у питање Директива 2005/36/ЕЗ ⁽¹⁹⁾ измењена и допуњена Директивом 2013/55/ЕУ ⁽²⁰⁾ о признавању професионалних квалификација и режиму аутоматског признавања који је у њој предвиђен.

Узимајући у обзир следећу дефиницију „стручног образовања и обуке“:

За потребе ове Препоруке, стручно образовање и обука се тумачи као образовање и обука путем кога млади и одрасли стичу знања, вештине и компетенције потребне за одређена занимања или уопште за тржиште рада ⁽²¹⁾. Може се пружати у формалном и неформалном окружењу, на свим нивоима Европског оквира квалификација (ЕОК), укључујући терцијарно образовање, уколико је примењиво.

ОВИМ ПРЕПОРУЧУЈЕ ДРЖАВАМА ЧЛАНИЦАМА ДА:

у складу са националним законодавством и законодавством Уније, доступним ресурсима, националним приоритетима и околностима, укључујући социоекономску ситуацију и карактеристике националних система стручног образовања и обуке, а у уској сарадњи са свим релевантним заинтересованим странама:

а) раде на спровођењу политике у области стручног образовања и обуке којом се:

- омогућавају младима и одраслима да стекну знања, вештине и компетенције потребне за напредовање на тржишту рада и у друштву који су подложни променама, да управљају опоравком и правичном транзицијом према зеленој и дигиталној економији у доба демографских промена и током свих економских циклуса,
- подстичу инклузивност и једнаке могућности, и доприноси постизању резилијентности, социјалне праведности и благостања за све, и

¹⁹ Директива 2005/36/ЕЗ Европског парламента и Савета од 7. септембра 2005. године о признавању професионалних квалификација (СЛ L 255, 30.9.2005, стр. 22.).

²⁰ Директива 2013/55/ЕУ Европског парламента и Савета од 20. новембра 2013. године о изменама и допунама Директиве 2005/36/ЕЗ о признавању професионалних квалификација и Уредба (ЕУ) бр. 1024/2012 о административној сарадњи путем Информационог система унутрашњег тржишта („Уредба ИМГ“) (СЛ L 354, 28.12.2013, стр. 132.).

²¹ На темељу дефиниције CEDEFOP-а: Европски центар за развој стручног обучавања: Терминологија европске политике у области образовања и обуке, 2014.

- промовишу европске системе стручног образовања и обуке у међународном контексту како би били препознати као референца на светском нивоу за полазнике стручног образовања и обуке,
- b) покрећу акције и улагања за спровођење те политике у складу са начелима дефинисаним у тачкама 1. до 21. у наставку, и
- c) раде на постизању следећих циљева до 2025. године на нивоу ЕУ ⁽²²⁾ који су део релевантних европских оквира за праћење, између осталог у области образовања и обуке као и социјалне политике и политике запошљавања:
- удео запослених особа које су завршиле стручно образовање или обуку требао би да износи најмање 82 % ⁽²³⁾,
  - 60 % особа које су недавно завршиле стручно образовање и обуку има користи од изложености учењу кроз рад током свог стручног образовања и обуке ⁽²⁴⁾. Тај се циљ односи на све облике учења кроз рад на радном месту, и такође доприноси повећању могућности за учење кроз рад које се може подржати Гаранцијом за младе;
  - 8 % полазника стручног образовања и обуке има користи од мобилности у сврхе учења у иностранству ⁽²⁵⁾.

Стручно образовање и обука се брзо прилагођава променама на тржишту рада

1. У оквиру програма стручног образовања и обуке се нуди уравнотежена комбинација стручних

²² Циљеви су дефинисани као просечне вредности за ЕУ које државе чланице требају постићи заједно. Приликом извештавања о напретку у постизању тих циљева, укључујући, према потреби, у контексту европског семестра, Комисија би требала узети у обзир специфичности различитих националних система и околности. Државе чланице би у потпуности требале искористити могућности финансирања из средстава Уније, у складу са својим националним околностима, приоритетима и изазовима. Три квантитативна циља не прејудуцирају одлуке о начину спровођења инструмената финансирања Уније у склопу вишегодишњег финансијског оквира за период 2021–2027 и инструмента Next Generation EU.

²³ Тиме ће се обухватити старосна група од 20 до 34 година која је средњошколско образовање, или образовање након средњошколског које не спада у терцијарно образовање, завршила пре једне до три године.

²⁴ Тиме ће се обухватити старосна група од 20 до 34 година која је образовање и обуку напустила пре једне до три године. Показатељ ће бити заснован на подацима који ће се прикупљати од 2021. године у оквиру Анкете о радној снази у Европској унији (EU LFS), како је дефинисано у идентификатору варијабле „НАТWORK” у Спроведбеној Уредби Комисије (ЕУ) 2019/2240. То се односи на радна искуства на радном месту у тржишној или нетржишној јединици (тј. у предузећу, државној институцији или непрофитној организацији) која су била део наставног плана и програма у оквиру формалног програма који је довео до највишег успешно завршеног нивоа образовања. У случају да испитаник поседује више радних искустава, у обзир би требало узети укупно трајање свих радних искустава. Радна искуства би требала бити исказана еквивалентима пуног радног времена.

²⁵ То ће се мерити као удео полазника који су учествовали у програму мобилности у одређеној календарској години у односу на укупан број полазника који те године завршавају стручно образовање и обуку. Показатељ ће бити заснован на подацима о мобилности прикупљеним из података програма Еразмус+ и подацима о особама које су завршиле стручно образовање и обуку добијеним од УНЕСКО-а, ОЕСД-а и Eurostat-а. За допуну података из програма Еразмус+ би се могли употребљавати и подаци из програма мобилности националних тела, уколико су доступни и искључиво уколико су упоредиви са подацима из програма Еразмус+, укључујући трајање мобилности. У случају да су подаци националних тела већ укључени, требали би бити приказани на транспарентан начин.

вештина, укључујући техничке вештине које су добро усклађене са свим економским циклусима, радним местима и методама рада који су подложни променама, као и у погледу кључних компетенција⁽²⁶⁾, укључујући јаке основне вештине, дигиталне, трансверзалне, зелене и остале животне вештине које пружају снажну основу за резилентност, целоживотно учење, целоживотну запошљивост, социјалну инклузивност, активно грађанство и лични развој;

2.

Наставни планови и програми за стручно образовање и обуку, понуде програма и квалификације према потреби се редовно ажурирају на основу информација о вештинама (нпр. системи за праћење особа са квалификацијама, механизми за предвиђање потреба за вештинама, укључујући на секторском и регионалном нивоу);

3. Пружаоци стручног образовања и обуке имају, у складу са националним контекстом, одговарајући ниво аутономије, флексибилности, подршке и финансирања како би своје понуде за обуку прилагодили променљивим потребама за вештинама, зеленој и дигиталној транзицији и економским циклусима, уз истовремено осигурање квалитета;

4. Програми стручног образовања и обуке на свим нивоима обухватају компоненте учења кроз рад, које су даље проширене и на континуирано стручно образовање и обуку; програми учења кроз рад⁽²⁷⁾ се даље развијају како би се побољшале понуде Гаранције за младе⁽²⁸⁾ и допуњени су одговарајућом подршком⁽²⁹⁾ и мерама за стабилизацију понуде учења кроз рад, као и за решавање специфичних изазова са којима се суочавају мала предузећа; како би се у различитим секторима економије створиле могућности учења кроз рад, послодавцима би се могле пружити подстицајне мере у складу са националним контекстом;

Флексибилност и могућности за напредовање чине саму срж стручног образовања и обуке

5. Програми стручног образовања и обуке су усмерени на полазника, омогућавају приступ настави у учионици и дигиталном или комбинованом учењу, флексибилне и модларне путеве који су засновани на признавању исхода неформалног и информалног учења, као и на напредовање у каријери и учењу; програми континуираног стручног обучавања су осмишљени тако да се могу прилагодити тржишту рада и секторским или индивидуалним потребама за усавршавањем или преквалификацијом;

6. Програми стручног образовања и обуке су засновани на модулима или јединицама исхода учења, те постоје механизми вредновања који омогућају пренос, признавање и прикупљање исхода учења појединаца са циљем стицања квалификација или делимичних квалификација, у зависности од националног контекста⁽³⁰⁾; У иницијалном стручном образовању и обуци, главни циљ је напредовати до стицања пуне квалификације.

Стручно образовање и обука је покретач иновација и раста, и припрема полазнике за дигиталну и зелену транзицију и дефицитарна занимања

---

²⁶ У Препоруци Савета од 22. маја 2018. године о кључним компетенцијама за целоживотно учење, утврђене су следеће кључне компетенције: компетенција писмености, компетенција вишејезичности, математичка компетенција и компетенција у науци, технологији и инжењерству, дигитална компетенција, лична и социјална компетенција и компетенција учења како учити, компетенција грађанства, предузетничка компетенција и компетенција културне свести и израживања.

²⁷ Како је утврђено у Препоруци Савета од 15. марта 2018. године о европском оквиру за квалитетно и делотворно учење кроз рад.

²⁸ Како је утврђено у Препоруци Савета од 22. априла 2013. године о успостављању Гаранције за младе.

²⁹ То може укључивати центре за извођење обука у оквиру предузећа.

³⁰ У складу са Препоруком Савета од 20. децембра 2012. године о вредновању неформалног и информалног учења.

7. Резилијентност стручног образовања и обуке се постиже тако да оно постане део економских, индустријских и иновационих стратегија, укључујући оне повезане са опоравком, зеленом и дигиталном транзицијом. Стога је потребно знатно прилагодити и/или проширити понуду стручног образовања и обуке, нарочито за одрасле, подстицањем стицања предузетничких, дигиталних и зелених вештина;
8. Центри изврности стручног образовања и обуке делују као катализатори улагања у локална предузећа, пружају подршку опоравку, зеленој и дигиталној транзицију, европским и регионалним иновацијама и стратегијама паметне специјализације, развој стручног образовања и обуке, између осталог на вишим нивоима квалификација (нивои од 5. до 8. Европског оквира квалификација) у складу са националним контекстом, и пружају иновативне услуге попут кластера, предузетничких инкубатора за новооснована предузећа и технолошке иновације за МСП, као и иновативна решења за преквалификацију радника који би могли постати технолошки вишак;
9. Установе за стручно образовање и обуку имају приступ најсавременијој инфраструктури, успоставиле су стратегије дигитализације (³¹) у складу са националним контекстом и укључују еколошку и социјалну одрживост у своје програме и организацијско управљање, чиме доприносе спровођењу УН-ових циљева одрживог развоја;

Стручно образовање и обука представља атрактиван избор заснован на модерном и дигитализованом пружању обуке/вештина

10. Иницијално и континуирано стручно образовање и обука представљају део целоживотног учења. Пuteви између иницијалног и континуираног стручног образовања и обуке, општег образовања и високог образовања су флексибилни и проходни;
11. Програми стручног образовања и обуке на нивоима 5. до 8. Европског оквира квалификација се додатно развијају како би се задовољила растућа потреба за напредним стручним вештинама у складу са националним контекстом;
12. Програми стручног образовања и обуке се изводе у одговарајућој комбинацији отворених, дигиталних и партиципативних окружења за учење, укључујући радна места погодна за учење, а ослањају се на најсавременију и доступну инфраструктуру, опрему и технологију, као и на разноврсне педагошке приступе и алате, нпр. симулаторе засноване на ИКТ-у, виртуелну и проширену стварност којима се повећава доступност и делотворност пружања обука, између осталог и за мала предузећа (³²);
13. Наставници, инструктори и други запослени у стручном образовању и обуци пролазе кроз иницијални и континуирани професионални развој како би: пружили висококвалитетну обуку; подстицали техничке и дигиталне вештине и делотворне иновативне методе обучавања, укључујући подучавање у виртуелном окружењу; коришћењем дигиталних алата за учење, радили у складу са најсавременијом педагогијом у области стручног и дигиталног образовања, у разноврсним и вишекултурним окружењима. Њихове каријере постају атрактивније захваљујући ширим приступима запошљавању, унапређеним приликама за развој каријере (³³) као и појачаној сарадњи између наставника/инструктора у

---

³¹ На пример, алатом за самопроцену SELFIE се пружа подршка установама за струковно стручно образовање и обуку у погледу употребе дигиталних технологија за делотворно подучавање и учење, као и за јачање њихове сарадње са послодавцима у оквиру програма учења кроз рад.

³² Они надаље могу укључивати сарадничко подучавање, интердисциплинарно учење и учење засновано на пројектима, нове организационе методе у установама за пружање обуке и предузећима, као и вештачку интелигенцију.

³³ То може обухватати различите путеве за напредовање у каријери, признавање претходног стручног искуства, и наставнике/инструкторе који држе комбиновану наставу у складу са националним контекстом.

стручном образовању и обуци и предузећа и других радних места;

14. Стратегијама интернационализације се пружа подршка стратешком приступу међународној сарадњи у стручном образовању и обуци, укључујући у пограничним регионима ЕУ. Таквим стратегијама се промовишу успешне националне праксе широм света, а исте се могу спроводити на различите начине као што су мобилност полазника и наставника/инструктора, учествовање и заједничка припрема у оквиру међународних такмичења у вештинама;
15. Полазници и запослени у стручном образовању и обуци имају могућност мобилности у сврху учења, укључујући виртуелну мобилност, дугорочну мобилност и мобилност у треће земље, захваљујући примени и признавању јединица исхода учења и релевантних европских алата⁽³⁴⁾;
16. Јасне и приступачне информације о могућностима за учење, развој каријере и вредновање широм ЕУ су обезбеђене кроз пружање висококвалитетних услуга у погледу целоживотног учења и професионалног усмеравања, при чему се у потпуности користе *Europass* и друге дигиталне услуге;

Стручно образовање и обука промовише једнаке могућности

17. Програми стручног образовања и обуке су инклузивни и доступни осетљивим/вулнерабилним групама, као што су особе са инвалидитетом, нискоквалификоване особе или особе са ниским нивоом вештина, националне мањине, особе мигрантског порекла и особе са смањеним могућностима услед географске локације на којој се налазе и/или неповољног социоекономског положаја; Циљаним мерама и флексибилним облицима обуке могуће је спречити рани прекид образовања и обуке и пружити подршку при преласку из школе на посао;
18. Програми стручног образовања и обуке су доступни путем дигиталних платформи за учење, уз подршку алата, уређаја и везе са интернетом, посебно за осетљиве/вулнерабилне групе и људе у руралним и удаљеним подручјима;
19. Циљаним мерама се промовише родна равноправност у погледу традиционално „мушких” или „женских” занимања, и заједно се решавају родни стереотипи и друге врсте стереотипа;

Стручно образовање и обука се заснива на култури осигурања квалитета

20. Европски референтни оквир за осигурање квалитета (*EQAVET* оквир), како је описан у Анексу II, се примењује у националним системима за осигурање квалитета за иницијално и континуирано стручно образовање и обуку; он обухвата стручно образовање и обуку у свим окружењима за учење (као што су учење у школи и учење кроз рад, укључујући различите програме учења кроз рад) и све врсте учења (дигитално, у учионици или комбиновано) које изводе јавни и приватни пружаоци услуга, и заснива се на скупу индикативних дескриптора и заједничких референтних показатеља за осигурање квалитета стручног образовања и обуке који се примењују и на нивоу система и на нивоу пружалаца услуга, у складу са националним контекстом, како је наведено у Анексу II.;
21. Национална референтна тачка за осигурање квалитета у стручном образовању и обуци наставља да окупља све релевантне актере на националном и регионалном нивоу како би могла:

---

³⁴ На пример, предлошки за Меморандум о разумевању и Споразум о учењу.

- покретати конкретне иницијативе за спровођење и даљи развој оквира *EQAVET*,
- обавештавати и мобилизовати широк обим заинтересованих страна при спровођењу оквира *EQAVET*, укључујући центре изврности стручног образовања и обуке,
- подржати самоевалуацију као комплементарно и делотворно средство за осигурање квалитета које омогућује мерење успеха и утврђивање области које је могуће унапредити, између осталог и у погледу дигиталне спремности система и установа за стручно образовање и обуку,
- активно учествовати у европској мрежи за осигурање квалитета у стручном образовању и обуци,
- достављати ажурирани опис националних механизма за осигурање квалитета заснованих на оквиру *EQAVET*,
- учествовати у стручној ревизији на нивоу ЕУ ⁽³⁵⁾ у погледу осигурања квалитета на нивоу ЕУ како би се повећала транспарентност и доследност механизма за осигурање квалитета и како би се ојачало поверење међу државама чланицама;

Спровођење на националном нивоу

Препоручује се да државе чланице предузму мере за спровођење те политике на националном нивоу, заједно са социјалним партнерима и другим релевантним заинтересованим странама. Притом би исте требале:

22. Пружати подршку одрживим партнерствима за управљање стручним образовањем и обуком, у складу са националним контекстом и, према потреби, путем јавно-приватних партнерстава; Укључити социјалне партнере и све релевантне актере, укључујући установе за стручно образовање и обуку, индустрије и предузећа свих величина, јавне и приватне службе за запошљавање, наставнике и инструкторе у стручном образовању и обуци и њихове представнике, посредничка тела попут индустријских, привредних и занатских комора, стручне и секторске организације, националне координаторе за спровођење Гаранције за младе, ЕСФ и остале иницијативе ЕУ, сектор за информационе технологије, центре изврности стручног образовања и обуке, кластере, организације полазника/ ученика и родитеља, и локална, регионална и национална тела; Промовисати таква партнерства на регионалном и секторском нивоу;
23. На најбољи начин искористити европске алате за транспарентност попут Европског оквира квалификација, Европског система преноса бодова (ЕСПБ), *Europass*-а и Европске класификације вештина, компетенција, квалификација и занимања (*ESCO*), олакшавати аутоматско узајамно признавање квалификација и исхода периода учења у иностранству ⁽³⁶⁾,

³⁵ Стручна ревизија представља врсту добровољног узајамног учења које има за циљ да допринесе побољшању и транспарентности механизма за осигурање квалитета на нивоу система који не доводе до процедура акредитације, засновано на посебној методологији коју ће развити Европска мрежа за осигурање квалитета у струковном стручном образовању и обуци.

³⁶ У складу са Препоруком Савета од 26. новембра 2018. године о промовисању аутоматског узајамног признавања квалификација високог образовања и средњошколског образовања и обуке и исхода периода учења у иностранству.

омогућити полазницима коришћење разних погодности *Europass*-а (нпр. евидентирање сопствених искустава, вештина и квалификација у оквиру онлајн профила који служи за професионално усмеравање, искуство мобилности, добијање дигитално потписаних квалификација и примање предлога и тражење могућности за учење и посао, квалификације, вредновање, признавање итд.);

24. На најбољи могући начин користити фондове и инструменте Европске уније којима се пружа подршка реформама и/или улагањима у стручно образовање и обуку, између осталог у вези са дигитализацијом и еколошком одрживошћу, као што су *Next Generation EU* (Механизам за опоравак и резилентност, *REACT-EU*), Европски социјални фонд+, инструмент *SURE*, Европски фонд за регионални развој, *InvestEU*, Еразмус+, програм *Horizon Europe*, *Interreg*, Дигитална Европа, механизам за праведну транзицију и Европски пољопривредни фонд за рурални развој и Фонд за модернизацију; стимулирати даља улагања јавног и приватног сектора у стручнообразовање и обуку;
25. Ослањајући се на релевантне постојеће националне механизме и финансијске оквири, дефинисати мере које је потребно предузети за спровођење ове Препоруке на националном нивоу у року од 18 месеци од њеног доношења и пратити њихово спровођење, између осталог доделом националних средстава према потреби на националном нивоу и са снажним нагласком на укључивању дигитализације и еколошке одрживости у целокупан сектор стручног образовања и обуке, узимајући у обзир надлежност/аутономију установа за образовање и обуку у складу са националним контекстом.

ПОЗДРАВЉА НАМЕРУ КОМИСИЈЕ ДА, ПОШТУЈУЋИ СУПСИДИЈАРНОСТ:

спроводи политику Уније у области стручног образовања и обуке којом се пружа подршка деловању држава чланица, што укључује:

26. осигуравање делотворног управљања политикама ЕУ за стручно образовање и обуку путем трипартитног Саветодавног одбора за стручно образовање и обуку, на основу континуираног програма рада и у сарадњи са генералним директорима за стручно образовање и обуку (³⁷), представницима полазника и пружаоцима стручног образовања и обуке;
27. осигуравање тога да се политика ЕУ за стручно образовање и обуку у потпуности одражава у спровођењу европског плана опоравка, европског зеленог плана и нове индустријске стратегије за Европу, стратегије за мала и средња предузећа за одрживу и дигиталну Европу и да чини доследан и усклађен део Европске агенде вештина за одрживу конкурентност, социјалну праведност и резилентност, Акционог плана за дигитално образовање, свеукупног европског оквира за сарадњу у области образовања и обуке и европског образовног простора;
28. даље пружање подршке структурним реформама у погледу учења кроз рад путем службе за подршку учењу кроз рад и нови подстицај Европском савезу за учење кроз рад у синергији са Гаранцијом за младе; поступно ширење услуга подршке за стручно образовање и обуку у сарадњи са *CEDEFOP*-ом;
29. разматрање концепта и употребе микроквалификација, између осталог у стручном образовању и обуци, заједно с државама чланицама и релевантним заинтересованим странама, имајући остало у контексту саветодавне групе ЕОК-а, како је предложено у Програму вештина за Европу;
30. подршка циљу поступног успостављања и развоја европских платформи центара изврности стручног образовања и обуке и разматрање европских основних стручних профила заједно с државама чланицама

³⁷ Генерални директори за струковно стручно образовање и обуку се именују од стране држава чланица.

и релевантним заинтересованим странама, као део платформе *Europass* и, по могућности, допуњених стручним дигиталним садржајем развијеним у оквиру европских алата за транспарентност, са циљем олакшавања мобилности полазника и радника и транспарентности и признавања квалификација;

31. подршка квалитативној и делотворној дигитализацији пружања стручног образовања и обуке у школама и кроз рад промовисањем употребе европских оквира компетенција ⁽³⁸⁾ и алата за самопроцену ⁽³⁹⁾ и истраживање изводљивости спровођења анкете на нивоу ЕУ за стручне школе;
32. јачање Европског савеза за учење кроз рад и Коалиција за дигиталне вештине и радна места, како је најављено у Програму вештина за Европу;
33. промовисање система европског стручног образовања и обуке у међународном контексту, како би исти били препознати као глобалне референтне тачке за полазнике у стручном образовању и обуци, између осталог пружањем подршке интернационализацији система стручног образовања и обуке, и у погледу земаља кандидата за чланице ЕУ и суседних земаља, у сарадњи са Европском фондацијом за обуку (*ETF*), организовањем такмичења у вештинама и комуникацијским кампањама усмереним на повећање атрактивности и перцепције *стручног образовања и обуке*, као и пружањем једноставног приступа информацијама о *стручном образовању и обуци* и сродним повезаним приликама за развој каријере градећи и даље развијати *Europass* елементе;
34. сарадњу са међународним организацијама, нарочито са *OECD*-ом, Међународном организацијом рада (*MOP*), УНЕСКО-ом и Светском банком у области стручног образовања и обуке.
35. пружањем подршке државама чланицама у њиховим настојањима да спроведу ове Препоруке, јачањем капацитета установа за стручно образовање и обуку, укључујући њихову дигитализацију и еколошку одрживост, и промовисањем истраживања у *стручном образовању и обуци* и на националном нивоу и на нивоу ЕУ уз помоћ средстава из релевантних фондова и програма Уније (*Next Generation EU* (Механизам за опоравак и резилијентност, *REACT-EU*), Европски социјални фонд+, *SURE*, Европски фонд за регионални развој, *InvestEU*, Еразмус+, *Horizon Europe*, *Interreg*, Дигитална Европа, Механизам за праведну транзицију, Европски пољопривредни фонд за рурални развој и Фонд за модернизацију);
36. обезбеђивање квалитативног и квантитативног праћења у складу са заједничким циљевима дефинисаним у овој Препоруци, као и другим релевантним подацима, укључујући податке о улагањима, и употреба тих података за европски семестар и релевантне европске оквире за праћење и извештавање, као и пружање извештаја Савету о спровођењу Препоруке сваких пет година ослањајући се на податке доступне на националном и европском нивоу, као и годишње праћење које спроводи *CEDEFOP*.

Овом Препоруком се замењује Препорука Европског парламента и Савета од 18. јуна 2009. године о успостављању Европског референтног оквира за осигурање квалитета у стручном образовању и обуци (*EQAVET*) и Препорука Европског парламента и Савета од 18. јуна 2009. године о успостављању Европског бодовног система за стручно образовање и обуку (*ECVET*).

Састављено у Бриселу 24. новембра 2020. године

у име Савета
Председник
M. ROTH

³⁸ Као што су Оквир дигиталних компетенција за грађане (*DigComp*), Оквир дигиталних компетенција за наставно особље (*DigCompEdu*) и Оквир дигиталних компетенција за организације (*DigCompO*).

³⁹ Као што је *SELFIE*.

АНЕКС I

Релевантни акти Уније у области вештина, образовања и обуке

1. Препорука Већа од 28. јуна 2011. године о политикама за смањење раног прекида школовања ⁽¹⁾.
2. Препорука Савета од 20. децембра 2012. године о вредновању неформалног и информалног учења ⁽²⁾.
3. Заједнички извештај Савета и Комисије за 2015. годину о спровођењу стратешког оквира за европску сарадњу у области образовања и обуке (*ЕТ 2020*) – Нови приоритети за европску сарадњу у области образовања и обуке ⁽³⁾.
4. Препорука Савета од 19. децембра 2016. године о облицима усавршавања: нове прилике за одрасле ⁽⁴⁾.
5. Препорука Савета од 22. маја 2017. године о Европском оквиру квалификација за целоживотно учење и стављању ван снаге Препоруке Европског парламента и Савета од 23. априла 2008. године о успостављању Европског оквира квалификација за целоживотно учење ⁽⁵⁾.
6. Препорука Савета од 20. новембра 2017. године о праћењу особа са квалификацијама ⁽⁶⁾.
7. Одлука (ЕУ) 2018/646 Европског парламента и Савета од 18. априла 2018. године о заједничком оквиру за пружање бољих услуга за вештине и квалификације (*Europass*) и стављању ван снаге Одлуке бр 2241/2004/ЕЗ ⁽⁷⁾.
8. Препорука Савета од 22. маја 2018. године о кључним компетенцијама за целоживотно учење ⁽⁸⁾.
9. Закључци Савета о напретку према визији европског образовног простора ⁽⁹⁾.
10. Препорука Савета од 26. новембра 2018. године о промовисању аутоматског узајамног признавања квалификација високог образовања и средњошколског образовања и обуке и исхода периода учења у иностранству ⁽¹⁰⁾.
11. Закључци Савета о спровођењу Препоруке Савета о облицима усавршавања: нове прилике за одрасле ⁽¹¹⁾.
12. Резолуција Савета о даљем развоју европског образовног простора у циљу пружања подршке систему образовања и обуке окренутих ка будућности ⁽¹²⁾.
13. Закључци Савета о економији добробити ⁽¹³⁾.
14. Комуникација Комисије под насловом „Годишња стратегија одрживог раста 2020.“ ⁽¹⁴⁾.

---

¹ СЛ С 191, 1.7.2011, стр. 1.

² СЛ С 398, 22.12.2012, стр. 1.

³ СЛ С 417, 15.12.2015., стр. 25.

⁴ СЛ С 484, 24.12.2016, стр. 1.

⁵ СЛ С 189, 15.6.2017, стр. 15.

⁶ СЛ С 423, 9.12.2017, стр. 1.

⁷ СЛ L 112, 2.5.2018, стр. 42.

⁸ СЛ С 189, 4.6.2018, стр. 1.

⁹ СЛ С 195, 7.6.2018, стр. 7.

¹⁰ СЛ С 444, 10.12.2018, стр. 1.

¹¹ СЛ С 189, 5.6.2019, стр. 23.

¹² СЛ С 389, 18.11.2019, стр. 1.

¹³ 13432/19.

¹⁴ COM (2019) 650 final.

АНЕКС II
Оквир EQAVET

Део А. Индикативни дескриптори EQAVET-а

У овом анексу су дати индикативни дескриптори са циљем пружања подршке државама чланицама и пружаоцима стручног образовања и обуке, како то сматрају примереним, при спровођењу оквира EQAVET. Структурисани су према фазама циклуса квалитета: *планирање – спровођење – вредновање – провера*. Могу се применити и на иницијално и на континуирано стручно образовање и обуку, а примењиви су и на сва окружења за учење: учење у школи и учење кроз рад, укључујући програме приправништва.

Критеријуми квалитета	Индикативни дескриптори на нивоу система стручног образовања и обуке	Индикативни дескриптори на нивоу пружалаца услуга стручног образовања и обуке
<p>Планирање одражава стратешку визију која је заједничка релевантним актерима, а укључује јасне циљеве, мере и показатеље</p>	<p>Циљеви стручног образовања и обуке су описани за средњорочни и дугорочни временски рок, и повезани су са европским циљевима и циљевима одрживог развоја, узимајући у обзир одрживост животне средине.</p> <p>Социјални партнери и сви други релевантни актери учествују у утврђивању циљева стручног образовања и обуке на различитим нивоима.</p> <p>Циљеви се утврђују и прате помоћу специфичних показатеља (критеријуми успешности).</p> <p>Успостављени су механизми и поступци за утврђивање потреба за обучавањем на тржишту рада и у друштву.</p>	<p>Циљеви стручног образовања и обуке на европском, националном и регионалном нивоу се огледају у локалним циљевима које одређују пружаоци услуга стручног образовања и обуке.</p> <p>Јасни циљеви и циљне вредности су утврђени и прате се, а осмишљени су и програми за њихово постизање.</p> <p>Континуиране консултације са социјалним партнерима и свим другим релевантним актерима се одвијају како би се утврдиле специфичне потребе локала//потребе појединаца.</p> <p>Одговорности у погледу управљања квалитетом и развоја су јасно додељене.</p> <p>Запослени су од почетка укључени у планирање, између осталог укључујући и унапређење квалитета</p>
	<p>Осмишљена је политика информисања којом се осигурава оптимално објављивање резултата/исхода квалитета у складу са националним/регионалним захтевима у погледу заштите података.</p> <p>Утврђени су стандарди и смернице за признавање, вредновање и сертифицивање компетенција појединаца.</p> <p>Квалификације стручног образовања и обуке су описане помоћу исхода учења.</p> <p>Успостављени су механизми за осигурање квалитета израде програма, вредновања и ревизије квалификација.</p> <p>Програми стручног образовања и обуке су осмишљени тако да</p>	<p>Пружаоци стручног образовања и обуке планирају иницијативе за сарадњу са релевантним актерима.</p> <p>Релевантни актери учествују у поступку анализе локалних потреба.</p> <p>Пружаоци стручног образовања и обуке имају успостављен јасан и транспарентан систем за осигурање квалитета.</p> <p>Осмишљене су мере за осигурање усклађености са правилима о заштити података.</p>

омогуће флексибилне начине учења и брзо прилагођавање променљивим потребама тржишта рада.	
---	--

Критеријуми квалитета	Индикативни дескриптори на нивоу система стручног образовања и обуке	Индикативни дескриптори на нивоу пружалаца услуга стручног образовања и обуке
<p>Планови спровођења су израђени уз консултације са заинтересованим странама и укључују јасна начела.</p>	<p>Планови спровођења су успостављени у сарадњи са социјалним партнерима, пружаоцима стручног образовања и обуке и другим релевантним актерима на различитим нивоима.</p> <p>Планови спровођења укључују разматрање потребних ресурса, капацитета корисника, алата и смерница потребних за пружање подршке.</p> <p>Осмишљене су смернице и стандарди за спровођење на различитим нивоима. Ове смернице и стандарди укључују процену, признавање и сертификавање квалификација</p> <p>Планови спровођења укључују посебну подршку за стручно усавршавање наставника и инструктора, између осталог и за дигиталне вештине и одрживост животне средине.</p>	<p>Средства су на одговарајући начин интерно усклађена/додељена са циљем постизања циљева утврђених у плановима спровођења.</p> <p>Релевантним и инклузивним партнерствима, укључујући она између наставника и инструктора, се јасно пружа подршка како би се спровеле планиране активности.</p> <p>У стратешком плану за развој компетенција запослених, истиче се потреба стручног усавршавања наставника и инструктора</p> <p>Запослени редовно похађају програме стручног усавршавања и развијају сарадњу са релевантним спољним актерима, што помаже при изградњи капацитета, унапређивању квалитета и повећању успешности.</p>
	<p>Одговорности пружалаца стручног образовања и обуке у поступку спровођења су јасно описане и транспарентне.</p> <p>Развијен је национални и/или регионални оквир за осигурање квалитета који укључује смернице и стандарде квалитета на нивоу пружалаца стручног образовања и обуке ради промовисања континуираног унапређивања и саморегулације.</p>	<p>Програми пружалаца стручног образовања и обуке омогућавају полазницима да постигну очекиване исходе учења и укључе се у процес учења.</p> <p>Пружаоци стручног образовања и обуке воде рачуна о потребама појединаца за учењем употребом приступа усмереног на полазника, који полазницима омогућава постизање очекиваних исхода учења.</p> <p>Пружаоци стручног образовања и обуке промовишу иновације у погледу метода подучавања и учења, у школама и на радном месту, уз употребу дигиталних технологија и алата за учење путем интернета.</p> <p>Пружаоци стручног образовања и обуке употребљавају ваљане, прецизне и поуздане методе за вредновање исхода учења појединаца.</p>

Критеријуми квалитета	Индикативни дескриптори на нивоу система стручног образовања и обуке	Индикативни дескриптори на нивоу пружалаца услуга стручног образовања и обуке
Вредновање исхода и процеса се редовно спроводи и поткрепљује мерењем	<p>Осмишљена је методологија вредновања која обухвата интерно и екстерно вредновање.</p> <p>Учествовање релевантних актера у поступку праћења и вредновања је договорено и јасно описано.</p> <p>Национални/регионални стандарди и поступци за унапређивање и осигурање квалитета су релевантни и пропорционални потребама сектора.</p> <p>У оквиру система се спроводи самовредновање, као и интерне и екстерне ревизије, према потреби.</p>	<p>Самопроцена/самовредновање се спроводи периодично према националним и регионалним прописима/оквирима или на иницијативу пружалаца стручног образовања и обуке, а обухвата дигиталну спремност и одрживост животне средине установа стручног образовања и обуке</p> <p>Вредновање и провера обухватају поступке и резултате/исходе образовања и обуке, укључујући оцену задовољства полазника, као и успешност и задовољство запослених.</p>
	<p>Систем за рану идентификацију се спроводи</p> <p>Примењују се показатељи успешности.</p> <p>Спроводи се релевантно, редовно и доследно прикупљање података како би се мерио успех и утврдиле области у којима су потребна унапређивања. Осмишљене су одговарајуће методологије прикупљања података, нпр. упитници и показатељи/параметри</p>	<p>Вредновање и провера укључују прикупљање и употребу података, као и одговарајуће и делотворне механизме за укључивање интерних и екстерних релевантних актера</p> <p>Спроводи се систем за рану идентификацију</p>
Провера	<p>Поступци, механизми и инструменти за спровођење провере се дефинишу и употребљавају ради унапређивања квалитета понуде на свим нивоима.</p> <p>Поступци бивају редовно подвргнути проверама, и осмишљавају акциони планови за промене. Системи се у складу с тим прилагођавају.</p> <p>Информације о исходима вредновања су јавно доступне.</p>	<p>Прикупљају се повратне информације полазника о њиховим искуствима учења, као и о окружењу за учење и подучавање. Повратне информације пружају и наставници, тренери и сви остали релевантни актери, а све то чини основу за одлучивање о даљем деловању.</p> <p>Информације о исходима провере су доступне широкој јавности.</p> <p>Поступци у вези са повратним информацијама и проверама су део стратешког процеса учења у организацији, подржавају развој висококвалитетне понуде и унапређују могућности за полазнике.</p> <p>О резултатима/исходима поступка</p>

		вредновања се дискутује са релевантним актерима, и израђују се одговарајући акциони планови.
--	--	--

Део Б. Референтни скуп показатеља *EQAVET*-а

У овом одељку се предлаже низ референтних показатеља који се могу употребљавати за пружање подршке вредновању и унапређивању квалитета националних/регионалних система стручног образовања и обуке и/или пружалаца стручног образовања и обуке при спровођењу оквира EQAVET.

Показатељ	Врста показатеља	Сврха политике
Свеобухватни показатељи осигурања квалитета		
Број 1.		
Релевантност система осигурања квалитета за пружаоце услуга стручног образовања и обуке: а) удео пружалаца услуга стручног образовања и обуке који примењују интерне системе осигурања квалитета утврђене законом/на властиту иницијативу б) удео акредитованих пружалаца услуга стручног образовања и обуке	Показатељ контекста/ инпута	Промовисати културу унапређивања квалитета на нивоу пружалаца услуга стручног образовања и обуке Повећати транспарентност квалитета обуке Побољшати узајамно поверење у погледу пружања обуке
Број 2		
Улагање у обуку наставника и инструктора: а) удео наставника и инструктора који учествују у континуираној обуци б) износ уложених средстава, укључујући средства за дигиталне вештине	Показатељ инпута/процеса	Промовисати одговорност наставника и инструктора у процесу унапређивања квалитета стручног образовања и обуке Унапређивање респонсивности стручног образовања и обуке променљивим потребама тржишта рада Повећати изградњу индивидуалних капацитета за учење Унапредити постигнућа полазника
Показатељи остварења циљева квалитета политика стручног образовања и обуке		
Број 3.		
Стопа учешћа у програмима стручног образовања и обуке:	Показатељ инпута/ процеса/исхода	Прикупити основне информације о атрактивности

<p>број учесника у програмима стручног образовања и обуке ⁽¹⁾ према врсти програма и индивидуалним критеријумима ⁽²⁾</p>		<p>стручног образовања и обуке на нивоу система стручног образовања и обуке и на нивоу пружалаца програма стручног образовања и обуке</p> <p>Таргетирана подршка како би се повећао приступ стручном образовању и обуци, укључујући и особе из осетљивих група</p>
<p>Број 4.</p>		
<p>Стопа завршавања школовања у оквиру програма стручног образовања и обуке:</p> <p>број особа које су успешно завршиле/напустиле програме стручног образовања и обуке, према врсти програма и индивидуалним критеријумима</p>	<p>Показатељ процеса/исхода/резултата</p>	<p>Прикупити основне информације о образовним постигнућима и квалитету процеса обуке</p> <p>Израчунати стопе напуштања школовања у односу на стопу учешћа</p> <p>Пружити подршку успешном завршетку образовања као један од главних циљева квалитета стручног образовања и обуке</p> <p>Подршка адаптираној обуци, укључујући особе из осетљивих група</p>
<p>Број 5.</p>		
<p>Кретање ученика/полазника по по завршетку програма стручног образовања и обуке:</p> <p>а)позиција/положај полазника стручног образовања и обуке у одређеном тренутку након завршетка обуке, према врсти програма и индивидуалним критеријумима ⁽³⁾</p>	<p>Показатељ исхода</p>	<p>Подршка запошљивости</p> <p>Унпредити респонсивност стручног образовања и обуке на промењиве потребе тржишта рада</p> <p>Подршка адаптираној обуци, укључујући особе из осетљивих група</p>

¹ За иницијално стручно образовање и обуку: полазником се може сматрати учесником овог програма тек након периода од шест недеља обуке. За целоживотно учење: проценат популације уписане на формалне програме стручног образовања и обуке.

² Осим основних информација о полу и животној доби, могу се применити и други социјални критеријуми, нпр. особе које рано напуштају школовање, највиши остварени степен образовања, мигранти, особе са инвалидитетом, трајање периода незапослености.

³ За иницијално стручно образовање и обуку: укључујући информације о позицији/положају полазника који су напустили програм обуке.

б) удео запослених полазника у одређеном тренутку након завршетка обуке, према врсти програма и индивидуалним критеријумима		
Број 6.		
Примена стечених вештина на радном месту: а) информације о занимању прикупљене од појединаца након завршетка обуке према врсти обуке и индивидуалним критеријумима б) стопа задовољства појединаца и послодаваца у погледу стечених вештина/компетенција	Показатељ исхода (комбинација квалитативних и квантитативних података)	Повећати запошљивост Унапредити респонсивност стручног образовања и обуке промењивим потребама тржишта рада Подршка адаптираној обуци, укључујући особе из осетљивих група
Информације о контексту		
Број 7.		
Стопа незапослености ⁽⁴⁾ према индивидуалним критеријумима	Показатељ контекста	Позадинске информације за доношење политика на нивоу система стручног образовања и обуке
Број 8		
Заступљеност осетљивих група: а) проценат учесника у стручном образовању и обуци који су класификовани као припадници осетљивих група (у дефинисаном региону или гравитирајућем подручју) према животној доби и полу б) стопа успешности особа из осетљивих група према животној доби и полу	Показатељ контекста	Позадинске информације за доношење политика на нивоу система стручног образовања и обуке Подршка приступу стручном образовању и обуци особе из осетљивих група Подршка адаптираној обуци, укључујући особе из осетљивих група
Број 9.		
Механизми за идентификацију потреба за обукама на тржишту рада: а) информације о механизмима	Показатељ контекста/ инпута (квалитативне информације)	Унапређивање респонсивност стручног образовања и обуке промењивим потребама тржишта рада Подршка

⁴ Дефиниција Међународне организације рада: појединци животне доби од 15 до 74 година који активно траже посао и спремни су да почну са радом.

<p>успостављеним ради идентификације промењивих потреба на различитим нивоима</p> <p>б) докази о употреби таквих механизма и њиховој ефикасности</p>		запошљивости
--	--	--------------

Број 10.

<p>Програми којима се промовише бољи приступ стручном образовању и обуци пружају смернице (потенцијалним) полазницима стручног образовања и обуке:</p> <p>а) информације о постојећим програмима на различитим нивоима</p> <p>б) доказ њихове ефикасности</p>	Показатељ процеса (квалитативне информације)	<p>Повећати приступ стручном образовању и обуци укључујући особе из осетљивих група</p> <p>Пружање смерница (потенцијалним) полазницима у стручном образовању и обуци</p> <p>Подршка адаптираној обуци</p>
---	--	--

Prilog 2: EQAVET indikatori

Br.	Indikator	Definicija
1.	Relevantnost sistema osiguranja kvaliteta za pružaoce usluga stručnog obrazovanja i obuke	a) Procenat pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke koji pružaju dokaze da primenjuju EQAVET principe u okviru uspostavljenog Sistema osiguranja kvaliteta, gde je broj registrovanih pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke =100%; b) Procenat pružalaca usluga stručnog obrazovanja i obuke koji su akreditovani, gde je broj registrovanih pružalaca stručnog obrazovanja i obuke = 100%.
2.	Investiranje u obuka nastavnika i instruktora	a) Procenat nastavnika i instruktora koji učestvuju u akreditovanim programima obuka od ukupnog broja registrovanih nastavnika i instruktora; b) Ukupni fondovi koji se na godišnjem nivou investiraju u obuku nastavnika i instruktora i njihovo buduće obrazovanje i obuku (po osobi).
3.	Stopa učešća u programima stručnog obrazovanja i obuke	a) Procenat godišnje kohorte učenika koji završavaju niže srednje obrazovanje/obavezno srednje obrazovanje koje podrazumeva učešće u programima inicijalnog stručnog obrazovanja na nivou višeg srednjeg obrazovanja (koje vodi sticanju formalnih kvalifikacija); b) Procenat aktivne populacije (15-74 godina) koji učestvuju u programima kontinuiranog stručnog obrazovanja i obuke (koje vodi ka priznatoj kvalifikaciji).
4.	Stopa završavanja školovanja u okviru programa stručnog obrazovanja i obuke	a) Procenat onih koji završavaju (tj. stiču formalne kvalifikacije) programe inicijalnog stručnog obrazovanja i obuke koji vode formalnim kvalifikacijama u odnosu na one koji su upisali inicijalno stručno obrazovanje i obuku; b) Procenat onih koji završavaju (tj. stiču formalne kvalifikacije) programe kontinuiranog stručnog obrazovanja i obuke koji vode ka priznatoj kvalifikaciji u odnosu na one koji su upisali kontinuirano stručno obrazovanje i obuku.
5.	Kretanje učenika/polaznika po završetku programa stručnog obrazovanja i obuke	a) Proporcija onih koji završavaju programe stručnog obrazovanja i obuke koji su zaposleni ili u sistemu obrazovanja i obuke (uračunavajući i tercijarno obrazovanje) u periodu od 12 do 36 meseci po završetku programa;

		b) Procenat onih koji su završili programe stručnog obrazovanja koji su zaposleni godinu dana po završetku programa.
6.	Korišćenje stečenih veština na radnom mestu	a) Procenat onih koji su završili programe stručnog obrazovanja koji su zaposleni u zanimanjima za koja su se školovali; b1) Procenat zaposlenih u određeni privrednim sektorima u okviru od 12 do 36 meseci po završetku relevantnog programa stručnog obrazovanja; b2) Procenat poslodavaca koji su zadovoljni što su pronašli učenike koji su završili relevantne programe stručnog obrazovanja čije kvalifikacije kompetencije odgovaraju zahtevima radnog mesta; b3) Procenat poslodavaca koji su zadovoljni što radom svršenih učenika iz relevantnih programa.
7.	Stopa nezaposlenosti	Broj nezaposlenih kao procenat cele radne snage gde se celokupna radna snaga računa kao ukupan broj zaposlenih plus oni koji su nezaposleni.
8.	Prisutnost osetljivih grupa	a) Procenti onih koji učestvuju i koji završavaju programe, a pripadaju osetljivim grupama, na nacionalnom i evropskom nivou, od ukupnog broja onih koji učestvuju i završavaju programe stručnog obrazovanja i obuke.
9.	Mehanizmi za identifikaciju potreba za obukama na tržištu rada	a) Vrsta mehanizama koji se koriste da bi se modernizovala i sa potrebama tržišta rada uskladila obrazovna ponuda; b) Informacije o mehanizmima koji se koriste da bi zainteresovane strane mogle da pruže informacije o tome koje su buduće potrebe tržišta rada.
10.	Načini koji se koriste za promovisanje boljeg pristupa stručnom obrazovanju i obuci	a) Načini za povećanje pristupa stručnom obrazovanju i obuci; b) Informacije kojima se demonstriraju kapaciteti sistema stručnog obrazovanja i obuke da se poveća pristup stručnom obrazovanju i obuci.

Prilog 3: DevInfo obrazovni indikatori, Mart 2019

INDIKATOR	Jedinica mere
Predškolsko obrazovanje	
Deca koja pohađaju pripremni predškolski program	Broj
Deca u predškolskom obrazovanju prema dužini dnevnog boravka	Procenat
Deca u predškolskom obrazovanju prema učešću roditelja u troškovima koje roditelji plaćaju	Broj
Deca uzrasta 0-3 godine u predškolskom vaspitanju i obrazovanju	Broj
Deca uzrasta od 3 godine do polaska u PPP u predškolskom vaspitanju i obrazovanju	Procenat
Obuhvat dece pripremnim predškolskim programom	Procenat
Obuhvat dece uzrasta 0-3 godine predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem	Procenat
Obuhvat dece uzrasta od 3 godine do polaska u PPP predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem	Broj
Predškolsko obrazovanje - kapacitet	Broj
Predškolsko obrazovanje - objekti	Broj
Predškolsko obrazovanje - ustanove	Broj
Osnovno obrazovanje	
Broj dece obuhvaćene osnovnim obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	Broj
Broj odraslih obuhvaćenih osnovnim obrazovanjem	Broj
Neto stopa obuhvata osnovnim obrazovanjem	Procenat
Osnovne škole - matične škole	Broj
Osnovne škole - područna odeljenja	Broj
Stopa završavanja osnovne škole	Procenat
Stopa odustajanja od školovanja u osnovnom obrazovanju	Procenat
Učenici koji su završili 8. razred osnovne škole	Broj
Učenici upisani u osnovne škole - matične škole	Broj
Učenici upisani u osnovne škole - područna odeljenja	Broj
Srednje obrazovanje	
Broj dece obuhvaćene srednjim obrazovanjem za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom	Broj
Obuhvat dece srednjim obrazovanjem	Procenat
Srednje škole	Broj
Stopa završavanja srednje škole	Procenat
Stopa odustajanja od školovanja u srednjem obrazovanju	Procenat
Učenici koji završavaju srednju školu	Broj
Učenici upisani u srednje škole	Broj
Pismenost	
Nepismeni	Broj
Učešće nepismenih u ukupnom stanovništvu	Procenat